

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

**МАТЕРІАЛИ
III Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів вищої освіти**

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА,
ТЕКСТОЛОГІЇ І ДИСКУРСОЛОГІЇ»**

Запоріжжя, 18 листопада 2022 р.

м. Запоріжжя
2022

УДК 81'25С24
А 43

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Національного університету «Запорізька політехніка»
(Протокол №3 від 28.11.2022 р.)*

Редакційна колегія:

Приходько А. М., д-р філол. наук, професор, зав. кафедрою;
Підгорна А. Б., канд. філол. наук, доцент;
Волошук В. І., канд. філол. наук, професор;
Костенко Г. М., канд. філол. наук, доцент;
Кузнєцова І. В., канд. філол. наук, доцент.

А43 **Актуальні проблеми перекладознавства, текстології і дискурсології** : тези доповідей ІІІ Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти (18 листопада 2022 р., м. Запоріжжя). [Електронний ресурс] / Електрон. дані. – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2022. – 130 с. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-391-1

У збірнику представлені результати досліджень з актуальних проблем перекладознавства, текстології, дискурсології та методики викладання іноземних мов.

Для фахівців з філології та перекладознавства, студентів філологічних факультетів.

УДК 81'25

ISBN 978-617-529-391-1

© НУ «Запорізька політехніка», 2022

ЗМІСТ

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНА ПАРАДИГМА ЗНАННЯ

ВЕРЕТЕНІНА Н. В. Метод семантико-когнітивного аналізу у лінгвістичних дослідженнях	7
РАКША К. В. Когнітивна парадигма знання	9

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ

АГЕСЬВА М. М. Лексико-семантичне поле поняття <i>ОБМАН</i> / <i>DECEPTION</i> в англійській мові	11
БІКУЛОВА А. Р. Особливості вербалізації емоції «страх» у романі С. Кінга «Pet Sematary»	13
ГАДЖИСЬВА А. Н. Екологічний аспект в контексті проблематики сучасної американської літератури для дітей	15
МАКСИШКО О. С. Теоретичні засади лінгвокогнітивного аналізу тексту	17
ПАВЛЕНКО М. В. Локалізація відеоігор як перекладацька проблема	19
СТРЕЛКОВСЬКА Е. В. Вербалізація концепту «СВІЙ-ЧУЖИЙ» у фразеологічній системі англомовних та україномовних ЗМІ	20

СУЧАСНА ДИСКУРСОЛОГІЯ ТА КОНЦЕПТОЛОГІЯ

ГЕРАСИМЕНКО В. В. Інтертекстуальність як характерна риса кінематографічного дискурсу	22
ЄВЧЕНКО С. О. Основні підходи до трактування терміну «концепт»	24
ЖЕЖЕРА І. І. Мовленнєві стратегії каптологічного впливу в передвиборних дискурсах Д. Трампа і Дж. Байдена	27
ІЛЬЇНИХ К. С. Визначення поняття «концепт» з точки зору лінгвістики	29
ПОПАДИНЕЦЬ А. М. Маркери хеджування у сучасному англомовному науковому дискурсі	30
РАСПУТЬКО О. Ю. Концепт «Мрія» у англійському та українському дискурсах: порівняльний аналіз	33
СТАРЕНКОВА Г. О. Ледарство та працелюбність як основні складові концепт-ідеї <i>ПРАЦЯ</i> та її втілення в трьох лінгвокультурах	34
ТЕТЮШИНА К. М. Актмовленнєва організація дискурсу англомовної побутово-технічної реклами	37
ШЕВЧИК І. А. Військовий дискурс в англомовній публіцистиці	40

ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНЕ АРАНЖУВАННЯ МОВЛЕННЯ

ЗАГІНЕЙ М. А. Прагматичні стратегії малоформатних текстів англомовної технічної реклами	42
МЕЛАЙ Д. О. Синтаксичне аранжування англомовного туристичного проспекту	43

РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ СУЧАСНИХ МОВ

АЧКАСОВА К. О. Англомовні запозичення на -ing у сучасній французькій мові	46
БЕЛЯЄВА Д. С. Синтаксичний спосіб творення англомовних термінів кібернетики	48
ГУСАРЕНКО К. М. Англійські ідіоми з компонентом-топонімом	50
ЄФИМЕНКО М. С. Вплив комп'ютерних технологій на розвиток англомовного лексику системи освіти	51
ЗІНЧЕНКО С. О. Назви спорідненості і свояцтва в англійській та французькій мовах	53
МАМЕДОВА К. Б. Особливості вживання і функціонування складних прикметників в сучасних британських та американських засобах масової інформації (на матеріалі журналів «The New Yorker» та «The Spectator»)	54
ФОМІНА О. С. Питомі словоформи з англомовним компонентом -ing у сучасній французькій мові	56

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ

БАРНЯК К. В. Особливості перекладу текстів комп'ютерної тематики	57
БАХШІИ-САРАЧ В. Р. Специфіка семантичного процесу синонімії в термінології як проблема спеціального перекладу	59
ВАСИЛЕВСЬКИЙ В. В. Синтаксична своєрідність англомовного науково-технічного тексту в аспекті трансляції	60
ДЖЕНЖЕРА М. В. Лексичні особливості текстів гендерної тематики	62
КОВАЛЬ П. С. Специфіка аудіовізуального перекладу	63
КОНОНОВА В. В. Проблемні поля перекладу текстів антропологічної тематики: до постановки проблеми	65
КУЗНЕЦОВ Т. В. Засоби відтворення англомовних семантичних неологізмів українською мовою	66
ПОЛЬЩЕНКО М. В. Методологія оцінювання машинного перекладу	69
ПУЗАНОВ Є. Р. Переклад скорочень та аббревіатур в текстах комп'ютерної тематики	71

РАХМАТУЛІНА В. В. Специфіка семантичного процесу полісемії в термінології як проблема спеціального перекладу	72
СВІДЛОВА К. Я. Стилiстичний аспект перекладу англійської воєнної лексики	73
СЕМЕНЮК Д. О. Способи перекладу англomовної суспільно-політичної термінології	75
СИДОРЕНКО Д. М. Досягнення семантичної еквівалентності при перекладі публіцистичного тексту	77
ЧЕРНЯЄВ Д. В. Локалізація відеоігор в українomовному просторі	79

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА

ДОЦЕНКО М. В. Структурні особливості англomовних термінів митної справи	80
ЖИГУЛІН В. В. Переклад складних англomовних термінів нафтогазової галузі	82
КІРЄЄВА Д. О. Структурні особливості фразеологічних одиниць термінологічного походження	84
КОНОНЕНКО А. Ю. Словоскладання та префіксально-суфіксальні способи утворення політичної термінології	86
КОНОНЕНКО Я. Ю. Лексико-семантичні групи пропріативних авіаційних термінів в німецькій мові	88
МЕЛЕЩЕНКО Б. А. Концептуальні науково-технічні терміни метафори французької мови	91
МЕРЗЛОВА Є. І. Метафора як семантичний спосіб термінотворення англomовних банківських термінів	93
РИЖИК М. М. Парадигматичні відношення в англomовній термінології архітектури та будівництва	96
РІЗНИК М. С. Поняття «терміни» і «нетерміни»: проблема розмежування	98
ХАВКІН А. Д. Англomовні метафоричні терміни ІТ-сфери	100
ЯЦЕНКО М. О. Прихована негація як смислова мовна категорія	101

ЛІНГВОПОЕТИКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

БІЛОЦЕРКІВСЬКА О. М. The Evolution of the Horror Genre in Feature Fiction	104
ВАСИЛЬЄВА О. С. Образ Зигмунда Фрейда у п'єсі Еріка-Еммануеля Шмітта «Гість»	106
ГАЦУЛА Є. С. Урбаністичні мотиви у сучасній художній літературі	107
ЗАПОРОЖСЬКА Д. М. Стилiстичні прийоми чорного гумору в оповіданні С. Лікока «The Outlines of Everything»	109

КОВАЛЬ П. С. Жанровий синкретизм роману «Обмірювання світу»	110
МОЗОЛЬ А. С. Жіночі образи роману Е. Редкліф «Роман у лісі»	113
ПІДГОРНА Т. Ю. Шекспірівські мотиви у романі Пітера Акройда «Лондонські писаки»	116
ПОДЛЕСНА А. В. Лексико-семантичні особливості твору М. В. Гоголя «Вій»	118
ПОЛЯКОВА А. Р. Історія становлення наратологічних досліджень	119
ЮР'ЄВА Ж. А. Харківські топоніми у ліриці Бориса Чичибабіна	121

СОЦІАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ. КРОСКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

БОРИСОВА Т. І. Лінгвістичний аспект формування англомовних брендів	124
--	-----

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

БОЙКО Г. М. Методика навчання вибіркового читання студентів-філологів	126
ПУЗИР Д. О. Формування комунікативної компетенції студентів-журналістів з допомогою використання медіа матеріалів	128

КОГНІТИВНО-КОМУНІКАТИВНА ПАРАДИГМА ЗНАННЯ

**Веретеніна Н. В., студентка
Бережна О. О., старший викладач
Національний університет «Запорізька політехніка»**

МЕТОД СЕМАНТИКО-КОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ У ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Основним напрямом семантико-когнітивного аналізу є у дослідження взаємозв'язку семантики мови з концептосферою людини, тобто семантичних процесів із когнітивними. Таким чином мова представлена як один із засобів доступу до мислення людини, її концептосфери, до змісту та структури концептів як одиниць мислення. Зі словникової дефініції не можна отримати виразне й повне розуміння про концепту, тому опис концептів потрібно здійснювати за допомогою поєднання аналізу словникових дефініцій із поглибленим вивченням контекстів уживання мовних одиниць, які репрезентуються. Також, аналіз слововживань дозволяє виявити і універсальні, і специфічні характеристики змісту досліджуваних концептів [1, с. 14].

Сенс методу семантико-когнітивного аналізу полягає в тому, що під час лінгвокогнітивного аналізу дослідник від значень переходить до змісту концептів у руслі особливого етапу опису – когнітивної інтерпретації. Без інтерпретації, обов'язкового етапу семантико-когнітивного дослідження, предмет аналізу залишається в межах лінгвістичної семантики [8, с. 9]. Лінгвокогнітивна концептологія застосовує поняття концепт на позначення модельованої лінгвістичними засобами одиниці свідомості. Тому задача лінгвоконцептолога являє собою максимально повний опис семантики слів, словосполучень, фразеологізмів чи текстів, та моделювання змісту концепту, за допомогою когнітивної інтерпретації результатів лінгвістичного дослідження [9, с. 221].

Погляд на концепт як на мінімальну одиницю картини світу – провідний теоретичний аспект когнітивістів сьогодення [3, с. 23; 9, с. 211; 11, с. 267]. Процес комунікації та обміну інформацією з також є обміном концептами у вербальній чи невербальній формі. Концепт виконує роль посередника між словами та фізичним світом [10, с. 395], а мовне значення – це концепт, пов'язаний зі знаком [5, с. 6].

М. М. Полужин висловлював думку, що найбільш раціональний погляд на структуру концепту – це її висвітлення за двома аспектами: 1) репрезентація структури концепту як ієрархічно організованого взаємозв'язку елементів різного рівня уявлення; 2) установлення

структури концепту через словникові різновиди мовних засобів, її репрезентації та виділення образного, понятійного й ціннісного компонентів [6, с. 15]. Понятійна сторона концепту – це його мовна репрезентація, його позначення, ознакова структура, дефініція, зіставні характеристики одного концепту в межах того чи того концептуального ряду. Ціннісна – важливість цього психічного утворення як і для окремої особи, так і для всього мовного колективу.

Лінгво-когнітивний метод опису та моделювання концептів базується на аналізі семантики мовних засобів, об'єктивізує концепт. Предмет пошуку в сучасній когнітивній лінгвістиці – найбільш значущі концепти, які окреслюють концептуальний простір, а також являються головними рубриками його членування. Серед них: місце, час, життя, смерть, свобода, воля, число, істина, віра, знання тощо. Можна підсумувати із сказаного, що відображення концепту – це вся сукупність мовних і немовних засобів, які безпосередньо або опосередковано ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст. Концепт також є варіантом інтерпретації значення як «загального поняття», що відкриває невизначену множину предметів одного й того ж типу [4, с. 89].

Аналіз різних значень і способів тлумачення терміна «концепт» у сучасній науковій літературі дозволяє нам визначити такі основні його ознаки: 1) концепт – ідеальний об'єкт; 2) сфера локалізації концепту – свідомість людини; 3) концепт неізолюваний, він тісно взаємодіє з іншими концептами; 4) концепт об'єктивується мовними засобами; 5) концепт характеризується досить складною структурою. Останнім часом у виданнях вітчизняної та зарубіжної лінгвістичної літератури значного поширилися такі погляди на концепт, які можуть бути умовно згруповані відповідно до методологічної направленості аналітиків: лінгвістичний, культурологічний, лінгвокультурологічний, логіко-ейдетичний, семантико-когнітивний, когнітивно-поетичний, когнітивно-дискурсивний, філософсько-семіологічний. Наше тлумачення концепту базується на його семантико-когнітивний (лінгвокогнітивний) інтерпретації як подвійної сутності. У значенні семантико-когнітивного підходу концепт пояснюють як ментальне утворення, що показує собою сукупність знань про визначений об'єкт у свідомості людини [6, с. 7]. Послідовники цього підходу асоціюють концепти з усіма лінгвістичними формами й розглядають мову як інструмент опису концептів [2, с. 20]. Наприклад, З. Д. Попова та Й. А. Стернін пропонують типологію концептів, що містить поняття, схеми, фрейми, скріпти, гешталти [7, с. 73–74].

Література

1. Андрусь А. А. Семантико-когнітивний підхід у сучасних лінгвокогнітивних пошуках // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки.

Мовознавство. 2015. № 4. С. 11–15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2015_4_4.pdf.

2. Арутюнова Н. Д. Логический анализ языка: ментальные действия. М. : Наука, 1993. 173 с.

3. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика. Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2002. 123 с.

4. Венжинович Н. Ф. Концепт і його лінгвокультурологічна природа // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія. 2006. №. 14. С. 89–94.

5. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики. Спб.: Научный центр проблем диалога, 1996. 760 с.

6. Полюжин М. М. Про синкретичні теорії концепту // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. пр. Ужгород : ЛІРА, 2006. С. 5–22.

7. Попова З. Д., Стернин И. А. Концептосфера и картина мира // Язык и национальное сознание. № 3. Воронеж : Истоки, 2002. С. 4–8.

8. Попова З. Д., Стернин И. А. Основные черты семантико-когнитивного похода к языку // Антология концептов / под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина. М. : Гнозис, 2007. С. 7–9.

9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля К, 2008. 711 с

10. Cruse D. A. Prototype theory of lexical semantics // Meaning and Prototypes Studies in Linguistic Categorization. Cambridge University Press, 1986. 322 p.

Ракша К. В., студентка
Костенко Г. М., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

КОГНІТИВНА ПАРАДИГМА ЗНАННЯ

Одним з фундаментальних понять будь-якої науки є поняття «наукової парадигми» (від гр. *parádeigma* – приклад, зразок), яка у сучасній філософії визначається як «прийнята певним науковим співтовариством модель постановки та вирішення проблем, яка забезпечує існування наукової традиції» [3, с. 465]. Таке розуміння терміну «наукова парадигма», запропоноване американським істориком та філософом Т. Куном, стало основоположним для більшості наукових дисциплін, лінгвістики в тому числі, в якій наразі наукова парадигма розуміється як «панівна на кожному етапі історії лінгвістичних учень система поглядів на мову, яка визначає предмет і принципи лінгвістичних досліджень відповідно до культурно-історичного і філософського контексту епохи» [1, с. 18]

Оскільки в аспекті когнітивної науки вважають, що поведінка індивіда детермінується його знаннями, важливо дослідити, якими шляхами знання здобувають, як вони зберігаються й репрезентуються у свідомості людини, як вони перетворюються на образ світу та впливають на людську поведінку. Дослідники вважають, що у комунікативно-пізнавальному процесі варто розуміти мову не як процес оволодіння окремими одиницями знань, а як знанневий простір, що є сукупністю знань – схем, фреймів, скриптів, мереж тощо, пов'язаних між собою й орієнтованих на підтримку функціонування когнітивної системи людини. Відповідно до цієї логіки, можна припустити, що існує ще й когнітивна здатність до структурування інформації [2, с. 229]. Вищезгадані когнітивні здатності відображають сформульовані С. Спірменом в аспекті когнітивного підходу принципи пізнання, які передбачають: 1) розуміння досвіду – сприйняття стимулів і зв'язок зі змістом довготривалої пам'яті (кодування); 2) виявлення зв'язків – взаємозв'язок двох стимулів для розуміння їх подібності та відмінності (розумовий висновок); 3) виокремлення співвідносних понять – використання розумових висновків у новій царині [5, с. 112].

Н. Хомський принципово розмежовує дві основні когнітивні системи, зв'язані зі зберіганням інформації та з її реалізацією [4, с. 1]. Ці системи забезпечують доступ до інформації при артикуляції, сприйнятті й обміні відомостями про зовнішній світ. У концепції Н. Хомського мовна здатність людини також вважається окремою когнітивною системою. Висловлюється припущення, що деякі когнітивні системи (наприклад, математичне мислення, музичні здібності тощо) розвиваються на основі мовної когнітивної системи.

Отже, на когнітивному рівні знання розглядаються як проблема і накопичена мозком інформація, яка може бути використана для здійснення мислення та розв'язання практичних завдань. Такі знання є результатом процесу пізнання дійсності, адекватним її відображенням у свідомості людини у вигляді уявлень, суджень, логічних висновків тощо.

Література

1. Алиференко Н. Ф. Современные проблемы науки о языке : учебное пособие. 6-е изд. стер. М. : Флинта, 2018. 414 с.
2. Вовк О. І. Комунікативно-когнітивна компетентність студентів-філологів : нова освітня парадигма. Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2013. 500 с.
3. Філософський енциклопедичний словник / під ред. В. І. Шинкарук. К. : Абрис, 2002. 742 с.
4. Chomsky N. Language and Mind. N.Y. : Oxford University Press, 1982. 312 p.
5. Spearman C. E. The Nature of Intelligence and the Principles of Cognition. L. : Macmillan, 1993. 398 p.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИКИ ТЕКСТУ

Агєєва М. М., студентка
Крапівник Г. О., д. філол. н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ ПОНЯТТЯ ОБМАН/DECEPTION В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Всебічне вивчення слова як основної одиниці мовної системи є важливим завданням сучасної лінгвістики. Лексичну систему будь-якої мови досліджують як на семантичному, так і на поняттєвому рівні, оскільки лексичні одиниці тісно взаємопов'язані. Наявність смислових зв'язків слів, що об'єднують лексику мови у лексико-семантичні групи, полегшує користування лексичними засобами мови та спрощує пошук потрібних слів, оскільки мовець підшукує необхідне йому слово не у всьому словниковому складі мови, а в межах невеликої його частини, на яку його орієнтує логіка мислення. Так, велику роль у розв'язанні цього питання відіграє семантична теорія поля (З. Д. Попова та І. А. Стернін), що залишається актуальною у сучасній лінгвістиці. Згідно з цією теорією, семантичне поле є структурою, в якій виділяють ядро та периферію. До складу ядра входять лексичні одиниці, у смисловій структурі яких домінують положення займає ознака, що збігається з поняттям, інтегральним для всього поля. Ядро містить найбільш уживані та функціонально-навантажені лексичні одиниці, що виражають родові поняття, тоді як для периферії характерні більш конкретні, видові поняття. Периферійний статус тієї чи іншої концептуальної ознаки зовсім не свідчить про її незначущість у полі, проте статус ознаки вказує на ступінь його віддаленості від ядра за ознакою конкретності та наочності образного уявлення [1, с. 47–50].

Поняття *обман*, як складне переплетення поведінкових, інтелектуальних, інтенційних та моральних аспектів особистості, супроводжує людську комунікацію у багатьох ситуаціях. Мовна репрезентація поняттєвого поля *ОБМАН/DECEPTION* є однією з важливих приватних систем етичного представлення дійсності. Завданням сучасних лінгвістичних досліджень є визначення системи інваріантної, константної складової етичних понять, а також виявлення варіативних рис, наданих епохою та національним менталітетом. Як феномен спілкування, *обман* найчастіше виражають у змісті мовних повідомлень, миттєва перевірка яких утруднена або неможлива. Він є усвідомленим продуктом мовної діяльності, що має на меті ввести слухачів в оману, аби домогтися особистих або соціальних переваг у конкретних ситуаціях.

Поняття *DECEPTION* базується на понятті брехні як анти-цінності, що протистоїть цінності «чесність» та, незважаючи на свій переважно негативний характер, часто визначає спосіб життя людини та її поведінку. Лексико-семантичне поле поняття *DECEPTION* містить значну кількість лексичних одиниць, що характеризуються семантичною спільністю та пов'язані між собою системними відносинами. Проаналізувавши репрезентанти досліджуваного поняття, що можна знайти у словниках англійської мови (Cambridge [2], Collins [3], MacMillan [4], Oxford [5]), до ядра цього семантичного поля можна віднести як нейтральні, так і розмовні, просторічні номінації (наприклад, *trickery, deceit, fraud, artfulness, treachery, hypocrisy, misleading falsehood, cheating* тощо), у той час як до периферії зазначеного семантичного поля входять фразеологічні одиниці, більш «книжні», «застарілі» лексичні одиниці, сленгізми, жаргонізми та різного роду вторинні номінації (наприклад, *legerdemain, artifice, subterfuge, hokum, chicanery* тощо).

Отже, лексико-семантичне поле поняття ОБМАН/*DECEPTION* є певною групою слів та словосполучень, об'єднаних одним родовим значенням (ядро поля). Визначено, що семантичне поле *DECEPTION* в англійській мові повною мірою володіє основними якостями семантичних полів, йому властива певна організація (ядерно-периферійна, заснована на семантичних угрупованнях), а його складові елементи взаємопов'язані між собою системними відносинами.

Література

1. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. М. : АСТ «Восток-запад», 2007. 226 с.
2. Cambridge Online Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/deception> (дата звернення: 25.01.2022).
3. Collins Online Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/deception> (дата звернення: 25.01.2022).
4. MacMillan Online Dictionary. URL: <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/deception> (дата звернення: 25.01.2022).
5. Oxford Online Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/deception?q=dception> (дата звернення: 25.01.2022).

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙ «СТРАХ» У РОМАНІ С. КІНГА «PET SEMATARY»

Проаналізований роман С. Кінга «Pet Sematary» відноситься до жанру літератури жахів, однією із найбільш характерних рис якого є акцентування на атмосфері, передбачувана асоціація читача з героєм, поступове зростання напруги в оповіданні і її спад після появи «жахливого» елемента, побудова сюжету навколо таємниці, а також використання певного кола сюжетів, тем і мотивів, кожен з яких розрахований на те, щоб викликати ті чи інші почуття читача. Також, особливістю твору жанру жахів є акцент на страху перед невідомістю, несподіванка появи страхітливих факторів, їх неприродність, безпорадність персонажів і необхідність боротьби з нею, а також посилення почуттів героїв при зіткненні з небезпекою. Усі вищезазначені особливості творів жанру жахів обумовлюють важливість вдалого використання у них мовних засобів вираження емоцій [2, с. 13].

Під емоцією вчені розуміють процес формування специфічної реакції індивіда на предмети навколишнього середовища. У результаті реакції формується один із основних компонентів емоційного стану – знак емоції, який сприймається як позитивний чи негативний [1, с. 234]. Розглянута нами емоція «страх» належить до базових емоцій, сформованих під час еволюції, як частина інстинкту самозбереження, і найчастіше розглядається як негативна. У художньому тексті емоційність виділяється як категорія емотивності, яка проявляється всіх рівнях мови і дозволяє точніше зрозуміти чи передати емоційний стан героя чи автора через вербальні засоби.

Будь-яка емоція може виявлятися на вербальному та невербальному рівні. На невербальному рівні емоція «страх» найчастіше проявляється у концентрації на лякаючому об'єкті, зміною швидкості рухів індивіда (зміна статичності активності і навпаки), і навіть мімічним проявом, наприклад, широко відкриті очі, зведені разом брови і відкритий рот.

Аналіз твору «Pet Sematary» американського письменника С. Кінга дозволив встановити вербальні засоби вираження емоції «страх», більшість з яких відносяться до лексичного рівня. Серед них ми виявили: іменники, що називають емоцію «страх» (*fear, horror*), іменники для опису змін у виразі обличчя ((*gentle*) *abstraction, expression (of horror)*) та сенсорних відчуттів (*cold, dry*), дієслова з семантикою «підвищення гучності голосу» (*to scream, to exclaim*),

«посилення серцебиття» (*to hurry*), і навіть дієприкметники для опису змін у дотику (*(skin) crawling*), прислівники, що демонструють манеру дій (*desperately, piercingly*).

Прикметники, які використані у проаналізованому творі, описують: блідість шкіри (*white, drawn*), зміни у тоні голосу (*sharp, curious*) та в ментальному сприйнятті (*(mind) tottering, fainting*). Зворотні займенники демонструють зміни у сприйнятті (*heard*) herself).

При цьому було виявлено ряд лексичних одиниць, зв'язок яких з емоцією «страх» було зрозуміло лише через контекст. Серед них ми відзначили дієслова, що репрезентують: спробу приховати емоцію (*to smile*), зміну статичного становища різкими діями (*to throw, to rub*), бажання зблизитися з потенційним захисником (*to cling*), зміни у міміці (*(lips) to draw back, to blink*), фокусування уваги (*to stare*), момент усвідомлення ситуації (*to realize, to credit*). Виділено також фразові дієслова, що демонструють зміни у сприйнятті органами чуття (*(sounds) to fade in and out*). Конструкція прийменник + іменник використана для демонстрації поєднання різних емоцій одночасно (*in disgust, in excitement*).

Іменники з часткою *no* демонструють нестачу певної ознаки, наприклад фізичну слабкість (*no strength*). Використані також іменники зі значеннями: сльози (*sobs*), нереальний об'єкт (*hallucination, mirage*), уповільнення (*pause, slow motion*). Прикметники при описі змін у міміці (*frowning*) та прикметники з часткою *not* вживаються при описі статичного стану героя (*not moving*).

Виявлені, також, випадки застосування стилістичних засобів, таких як метафора (*as a bird watches an approaching snake, (man who was heading out) out of the blue and into the black*) для підсилення виразності у відбитті емоції.

Аналіз вживання одиниць, які вербалізують емоцію «страх», вказує на кількісну перевагу використання прикметників у дослідженому романі. Вони відображають не тільки зовнішній, але й внутрішній світ героїв твору, їх ставлення до навколишньої дійсності.

Література

1. Гранько Н. К. Емоції у психології та лінгвістиці // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. 2002. № 567. С. 243–250.

2. Гудманиян А., Іванова А. Генеза та жанрові особливості літератури жахів з позицій сучасної науки про переклад // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. 2017. № 36. С 12–17.

Гаджисва А. Н., студентка
Корнільєва Л. М., д. філол. н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Дослідження сучасної літератури для дітей – один з актуальних напрямків дослідження у сучасному літературознавстві. Дитячі твори обумовлені власною специфікою, з огляду на те, що їх фокусом є формування свідомості та підсвідомості дитини. Саме дитячі твори супроводжують дитину в період її інтенсивного духовного зростання. Серед головних особливостей дитячих художніх творів можна відзначити інформаційну та емоційну насиченість, цікавість форми і особливе поєднання дидактичного і художнього компонентів [2, с. 33].

Дитячому художньому твору притаманні специфічні особливості, які впливають з особливостей дитячого сприйняття дійсності, так як воно якісно відрізняється від сприйняття дорослої людини. Особливості дитячого сприйняття, його типологічні вікові якості впливають зі своєрідності антропологічних форм дитячої свідомості, яке залежить не тільки від психологічних фактів, але також і від соціальних особливостей дитинства [3, с. 1016].

Характеризуючи проблематику дитячих творів американських авторів, варто зазначити, що вона варіюється у залежності від вікової категорії, для якої призначений той чи інший твір. Твори для наймолодших читачів базуються на глибоких проблемах суспільства, викладених простою мовою з метою їх розуміння маленькою дитиною. Такі твори включають в себе проблематику вічної боротьби добра та зла у різноманітних варіаціях. У дитячих творах, добро завжди перемагає зло, а зло, у свою чергу, несе за собою помітні наслідки для тих, хто його уособлює [1, с. 10].

Твори для дітей старшого віку репрезентують складнішу систему як образів, так і проблем, які підіймаються у таких творах. До основних тематик творів можна віднести такі, як: боротьба добра зі злом, дружба, вірність та зрада, щастя та горе, успіх та невдачі, взаємовідносини між дітьми, взаємовідносини між дітьми та дорослими – батьками, бабусями, дідусями, іншими оточуючими, тощо [2, с. 34].

Важливою проблематикою сучасних творів американських авторів є екологічний аспект. Причиною актуальності цієї проблематики є те, що наразі, екологічні проблеми вже стали світовими через недбале ставлення людини до природи: спостерігається зникнення тварин, підводного світу, рослин, дерев, актуальною проблемою залишається

забруднення навколишнього середовища. Саме тому, так важливо сформулювати у підростаючого покоління дбайливе ставлення до оточуючого середовища.

У дитячих англомовних творах екологічного спрямування, екологічні проблеми можуть стосуватись таких тем, як: повітря, земля, каміння та мінерали, вода, енергетичні матеріали та ресурси, рослини та тварини, люди та громади, структури та індустріалізм [4]. За допомогою екологічного аспекту творів, трирічні діти можуть навчитися поведінці, яка не завдає шкоди навколишньому середовищу, наприклад, не наступати на квіти. Вони можуть набути бережливого ставлення до тварин і рослин у віці чотирьох років, розумітимуть значення рослин і тварин для людей, і таким чином вони можуть подолати можливу ворожу поведінку. Приблизно у віці п'яти років, вони можуть вивчити рослини та тварини, які найчастіше зустрічаються у природі, і можуть отримати інформацію про події, що загрожують їхньому життю, такі як лісові пожежі, забруднення повітря та води, що виникають внаслідок дій людини. У віці шести років вони набувають навичок захисту природи і доброзичливого ставлення до оточуючих їх рослин і тварин. Вони можуть годувати птахів взимку і доглядати за тваринами, які потребують допомоги. Також, вони можуть слідувати деяким правилам, таким як не шуміти в лісі, щоб не потривожити там живих істот, не розкидати сміття і не завдавати шкоди рослинам [4].

Коли дитячі книги, присвячені навколишньому середовищу, розглядаються з точки зору проблем, які вони охоплюють, вони включають в себе такі групи: ті, які знайомлять з навколишнім середовищем, і ті, які демонструють шкоду, завдану навколишньому середовищу. Крім того, можна виділити групу книг, які описують види тварин, життя під водою, комах і їх характеристики та інші питання [2, с. 36].

Отже, сучасні твори для дітей сфокусовані на актуальних для сучасності проблемах, таких як дружба; вірність та зрада; щастя та горе; успіх та невдачі; взаємовідносини між дітьми; взаємовідносини між дітьми та дорослими – батьками, бабусями, дідусями, іншими оточуючими; боротьба добра зі злом; екологічні проблеми.

Література

1. Горболіс Л. М. Екокритичні виміри української літератури: доцільність і прийнятність застосування (на прикладі «Лісової пісні» Лесі Українки) // Філологічні трактати. Суми, 2011. С. 5–10.
2. Загородня Л., Данильченко І. Етапи формування еколого-літературної компетенції у процесі ознайомлення з художніми творами природничого змісту // Гірська школа українських Карпат. Івано-Франківськ, 2016. № 15. С. 33–37.
3. Fromm H., Balaev M., Glotfelty Ch. Ecocriticism's Growth and Diversity // PMLA. 2012. Vol. 127. №. 4. P. 1016–1020.

**Макшишко О. С., студент
Бережна О. О., ст. викладач
Національний університет «Запорізька політехніка»**

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВОКОГНІТИВНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ

Витлумачення і вивчення мови тексту надзвичайно складні й різноманітні. Лінгвістичний аналіз художнього твору передбачає визначення специфіки мови твору, встановлення зв'язків, що існують між словом і художнім образом, з'ясування основних підходів до аналізу. Мовні одиниці розглядають у тісній залежності від контексту, їх конкретних контекстуальних значень. Той чи інший мовний засіб стає важливим у вираженні ним конкретного змісту [1, с. 387]

Всі мовні рівні взаємопов'язані саме тому, що кожен з них орієнтований на зміст, бере участь у його формуванні. Між словом і образом у художньому творі існує тісний зв'язок. У системі художнього образу слово ускладнює свою функцію, воно передає зміст, що складається з номінативно-предметних значень і водночас дає конкретно-чуттєве уявлення про явища дійсності, виражає авторську оцінку, авторський ідеал, який реалізується в образі. Важливе значення для лінгвістичного аналізу художнього образу має правильне розуміння мовних засобів, що по-різному втілюється в художньому тексті, й тих зв'язків, що існують між словом і образом.

Аналіз мови художнього твору пов'язаний з характеристикою прийомів образно-естетичного використання автором мовних елементів різних рівнів. Методологічною основою аналізу є визнання єдності форми і змісту як двох невіддільно пов'язаних частин твору, що визначають його цілісність і значущість. Як відомо, дослідники визнають можливість абстрагування однієї зі сторін, і тоді так чи інакше ми матимемо справу або з формою, або зі змістом, який не може існувати поза певною формою [2, с. 107].

Основні етапи лінгвістичного аналізу художнього твору подала М. Крупа. Це: 1) з'ясування загальної художньої ідеї твору; 2) аналіз мовних засобів усіх рівнів.

У літературознавчому плані твір розглядається, передусім, як певна ідейно-естетична цінність. Завдання лінгвістичного аналізу – показати ті мовні засоби, за допомогою яких подається ідейно-емоційний зміст літературного твору. Отже, при різній кінцевій меті двох видів аналізу результати їх взаємодоповнюють один одного і,

внаслідок цього, забезпечують розуміння глибинної суті твору, сприяють сприйняттю його як виду мистецтва [1, с. 388].

Прийоми дослідження мови тексту художнього твору ґрунтуються на таких принципах: 1) характеристика мовних засобів у зв'язку з ідейно-образним змістом твору; 2) оцінка мовних фактів у межах смислової структури тексту; 3) співвіднесеність стилістичних характеристик мовних елементів з літературними і стилістичними нормами певної епохи; 4) врахування авторської позиції.

Справжній художник слова ніколи не виступає пасивним оповідачем. Він постійно скеровує читача, розставляє необхідні смислові акценти.

Ступінь вираження авторської оцінки, авторського ставлення до зображуваного неоднакова у різних жанрах художньої літератури. Уміння визначити позицію автора сприяє розумінню підтексту, дає змогу відтворити недоказане. Мовні елементи обов'язково аналізуються у їх взаємозв'язках і взаємообумовленості [1, с. 389].

Художній твір – складна єдність компонентів, що утворюють гармонійне ціле. У контексті художнього цілого елементи різних рівнів взаємообумовлені й не можуть розглядатися ізольовано одне від одного. Саме ці зв'язки сприяють появі смислових домислів.

Єдиної схеми лінгвістичного аналізу не існує. У кожному конкретному жанрі вона визначається характером тексту: його жанровою приналежністю і тими мовними засобами, що відіграють провідну роль, передаючи зміст. У процесі аналізу розглядаються елементи різних рівнів (фонетичні, морфемно- словотвірні, лексичні, морфологічні, синтаксичні). Крім того, певне значення у тексті надається розділовим знакам і графічним засобам виділення деяких компонентів.

Лінгвістичному аналізу може передувати характеристика композиційної структури тексту та його ідейно-тематичного тла [1, с. 389].

Велика роль у цьому процесі належить читачеві, бо до сприйняття твору долучаються різні фактори й особистий рівень знань. Кожен читач акцентує на подіях по-своєму, інтерпретує текст по-різному. При цьому авторське пізнання дійсності може виявитися для читача: придатним / непридатним; зрозумілим / незрозумілим; істинним / неістинним; справедливим / несправедливим; глибоким / поверхневим. Поверхневий аналіз пов'язаний зі словником тексту. Відповідно – тлумачення лексики тексту призведе нас до інтерпретації його поверхневого смислу. Глибинний аналіз тексту передбачає аналіз: 1) предметний (денотативний чи фабульний); образний; 2) ідейний [1, с. 390].

Предметний аналіз відповідає ситуації (фрагменту дійсності), описаній у тексті, а предметний рівень аналізу викриває «дослівний», фабульний зміст тексту, його тематичну своєрідність.

Образний смисл – це результат об'єктивації асоціативно-художнього мислення автора і розчленовується на: образно-зображувальний смисл; образно-оцінний смисл, пов'язаний із позитивною чи негативною оцінкою зображуваного. Образний рівень викриває специфіку асоціативно-образної побудови твору. Ідейний смисл надбудовується над описом ситуації та над образним смислом, є відображенням задуму автора і тому має концептуальний характер. Ідейний рівень виявляє авторську концепцію, що залежить від низки екстралінгвальних факторів, а саме: світогляду автора, його ідеологічної позиції; творчого методу; школи, до якої він належить та ін. [1, с. 390].

Література

1. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 423 с.
2. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 461 с.

Павленко М. В., студентка

Лут К. А., к. філол. н., доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ВІДЕОІГОР ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРОБЛЕМА

Локалізація відеоігор – це не лише відносно нова і захоплююча професійна галузь, але і надзвичайно складний і кропіткий процес, адже він включає в себе як пошук правильного словникового еквівалента або застосування відповідного способу перекладу, так і креативне нестандартне мислення, що є викликом навіть для досвідчених перекладачів. Відеоігри можуть включати в себе велику кількість лінгвістичних елементів залежно від жанру і складності гри. Наприклад, деякі відеоігри майже не мають їх, у той час, як іншим притаманна наявність сотень або тисяч слів для розкриття сутності сюжету та механік гри, ознайомлення гравця з персонажами та віртуальним світом.

Існує безліч видів локалізації відеоігор, серед основних типів виокремлюють наступні:

1. **Пакувальна локалізація** передбачає переклад тексту на коробці з фізичним носієм гри (диску) або переклад анотації без безпосередньої локалізації наповнення гри.

2. **Інтерфейсна локалізація** є більш досконалою версією попереднього типу, оскільки перекладу піддаються і основні кнопки-

складові інтерфейсу гри, але сюжетне наповнення залишається в оригіналі.

3. **Текстова локалізація** охоплює, окрім аспектів зазначених вище, і переклад субтитрів. Доречними прикладами цього типу є локалізації ігор *Call of Duty*, *The Painkiller* та інші.

4. Для створення **локалізації з озвучуванням** запрошують професійних акторів, що спеціалізуються на цій підгалузі у *GameDev*, які повністю переозвучують персонажів гри.

5. Найбільш досконалим типом, беззаперечно, є **повна локалізація**. Це найбільш складний і кропіткий процес, адже така локалізація адаптується під запити певної групи споживачів, під певний ринок. Перекладаються усі найменші деталі, елементи сюжету, інтерфейсу, створюється професійне озвучування. Яскравими прикладами цього типу є відеоігри, які займають перші позиції у світових рейтингах серед шанувальників гейм-індустрії: *Detroit: Become Human*, *Days Gone*, *The Last of Us* та інші.

Під час обробки великого обсягу матеріалу, виникають певні труднощі як в перекладацьких, так і соціальних аспектах. Навіть найбільш якісну гру може нівелювати локалізація. Є декілька основних труднощів, які виникають під час локалізації відеоігор. Найбільш розповсюджена проблема – розподіл роботи між декількома перекладачами, адже великий обсяг інформації, який один локалізатор фізично не здатен обробити, часто розподіляють між декількома перекладачами та редакторами. Проблема полягає у тому, що кожен виконує частину роботи у певній стилістиці, яка може відрізнитись у фінальній версії локалізації. Наприклад, у грі *Uncharted 4: A Thief's End* угруповання найманих військових має назву *Shoreline* (Берегова лінія). У локалізованій версії гри її спочатку переклали, як «*Бойовий патруль*», не дивлячись на те, що за нормами перекладу, назви не можуть бути локалізовані. У фінальній ж частині локалізованої гри з'являється оригінальна назва – «*Шорлайн*».

Стрелковська Е. В., студентка
Костенко Г. М., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ «СВІЙ-ЧУЖИЙ» У ФРАЗЕОЛОГІЧНІЙ СИСТЕМІ АНГЛОМОВНИХ ТА УКРАЇНОМОВНИХ ЗМІ

Розгляд фразеологічних одиниць як мовних знаків дозволяє вивчати їх у рамках когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології, яка «досліджує насамперед живі комунікативні процеси і зв'язок мовних виразів, що використовуються в них, з синхронно діючим менталітетом

народу» [1, с. 51]. Концепт «СВІЙ-ЧУЖИЙ» характеризуються універсальністю, яка обумовлена його гносеологічною значимістю, що впливає на дії та поведінку людини.

У мікрополі «свій» / «чужий» протиставляються групи фразеологічних одиниць (ФО), що характеризують завзятість, старанність, егоїзм, впевненість, скутість. Наприклад, виділяють:

1) фразеологічні одиниці, що характеризують завзятість, старанність: «*of one's own accord*» – «за власним бажанням», «*off one's own bat*» – «без сторонньої допомоги, своєю працею»;

2) фразеологічні одиниці, що характеризують егоїзм: «*turn smth to good account*» – «отримати вигоду, використовувати у своїх інтересах», «*play for one's own hand*» – «діяти у своїх інтересах, дотримуватися своєї вигоди»;

3) фразеологічні одиниці, що характеризують недоліки: «*beam in one's eye*» – «колода у своєму оці»;

4) фразеологічні одиниці, що характеризують скутість, невпевненість: «*be in the wrong place*» – «бути не у своїй тарілці»;

5) фразеологічні одиниці, що характеризують упевненість: «*be in one's element*» – «бути у своїй стихії».

Семантичне поле – об'єднання одиниць семантичного рівня з урахуванням наявності загальних смислів всіх елементарних одиниць і характеризується відносною автономністю, безперервністю смислового простору, психологічною реальністю для наївного користувача мови. Фразеологічно-семантичне поле – це сукупність фразеологічних одиниць (ФО), об'єднаних спільністю значення, які відбивають поняттєву подібність позначених явищ [3, с. 114].

При аналізі значення фразеологізмів важливим є виокремлення сем, семантичних елементів. За характером виявленості у значенні виділяють експліцитні та імпліцитні семи. Експліцитні семи – інформація, безпосередньо представлена у значенні [2, с. 131]. Вони можуть бути буквальними та образними. Під імпліцитними семами розуміються ті елементи значення, які є у плані змісту, але відсутні у плані висловлювання. Імпліцитні семи передають обсяг імпліцитної інформації у структурі значення. Імпліцитність у сфері фразеології пов'язана з лаконізацією значення, з асиметрією плану змісту та виразу. Семи «свого» і «чужого» виділяються в прислів'ї: «*Every man is the architect of his own fortune*», що означає «*everybody is able to achieve his / her aims that bring happiness and satisfaction, but to achieve this, it's quite important to make every effort*». Це значення є сигніфікатом ФО, денотативний аспект – усі висловлювання, вчинки, які необхідно виконати людині, а також старання та зусилля, які докладає людина, щоб досягти успіхів у житті, коннотативний аспект – експресивність, що створюється образністю. Диференціальна сема – «цілеспрямованість, самовпевненість», тобто те, чим володіє людина,

щоб досягти свого щастя.

Література

1. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж : Изд- во ВГУ, 1996. 103 с.
2. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языка. М. : Языки славянских культур, 2011. 568 с.
3. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. 247 с.

СУЧАСНА ДИСКУРСОЛОГІЯ ТА КОНЦЕПТОЛОГІЯ

Герасименко В. В., студентка
Красовицька Л. Є., к. філол. н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК ХАРАКТЕРНА РИСА КІНЕМАТОГРАФІЧНОГО ДИСКУРСУ

Дуже цікавим та одночасно складним щодо розуміння є поняття інтертекстуальності творів. З позиції автора твору, інтертекстуальність визначається як певний спосіб створення власного тексту та підкреслення його творчої індивідуальності через відношення з текстами творів інших авторів. З боку читача, інтертекстуальність – це його здатність декодувати в різних художніх текстах інтертекстуальні посилання [2, с. 29].

Незважаючи на значну увагу науковців до проблеми інтертекстуальності, що приділялася їй досить тривалий час, окремі питання використання та особливостей інтертекстуальності залишаються досі невизначеними. Так, інтертекстуальність кінематографічних творів ще тільки набирає свою емпіричну базу і залишається однією з найактуальніших дослідницьких тем сучасних стилістичних студій.

Дослідження різноманітних аспектів інтертекстуальності було висвітлено в роботах таких зарубіжних та вітчизняних вчених, як: Р. Барт, Є. М. Грессе, Ж. Дерріда, Ю. Крістева, С. Алексенко, Т. Динниченко, В. Просалова та ін.

Як зазначає Ю. Крістева, інтертекстуальність можна розглядати, як певну властивість твору бути асоційованим з іншими творами, та викликати в пам'яті адресата певні асоціативні ряди. Завдяки таким асоціаціям виникає оновлена структура відтворюваного тексту художнього твору [2, с. 27].

Кіно є синтетичним мистецтвом, в якому використовуються коди творів літературного мистецтва, які приймають форму діалогів; живопису, що проявляється у використанні освітлення та композиції під час зйомок; а також музичного мистецтва, що проявляється у виборі та використанні саундтреків до фільмів. Для реалізації головної ідеї створення кінороботи її автор використовує код. Під кодом розуміється певна система умовних позначень, символів та знаків, а також їх комбінації, з метою передачі, опрацювання та зберігання інформації у придатному для цього виді [3, с. 185]. У даному випадку під інформацією розуміється готова режисерська робота у вигляді фільму.

Основними маркерами наявності інтертекстуальних елементів у кінотексті є алюзії. Під алюзією варто розуміти художньо-стильовий прийом, який використовується як натяк або відсилання до певного твору або історичної події.

У сучасних фільмах часто можна зустріти відсилання до кіноробіт попередніх років. Це явище окреслено таким терміном як «алюзивне кіно» [1]. Для алюзивного кіно характерною особливістю є наявність прямих цитат з давніх фільмів, використання жанрових особливостей минулих років, а також їх сучасна переробка, використання ремінісценцій, парафразування сцен класичних фільмів, копіювання сюжетних мотивів та кадрів, що запам'яталися глядачеві із минулих відомих кіноробіт, використання відомих фраз із діалогів кіногероїв, їх характерних жестів, а також інші форми імітації історичних кіноджерел; згадування у діалогах героїв назв визначних та ординарних фільмів, відомих режисерських імен; використання назв фільмів, що можуть з'явитись на задньому плані кінострічки у формі реклами або афіши тощо [1]. Інтертекстуальність у кіно також може проявлятися у формі алюзій, які не пов'язані з іншими кінороботами. У цьому випадку діалоги героїв кінострічки можуть містити відсилання до назв або імен героїв літературних творів, телепередач або серіалів, і навіть реклами, що не завжди може бути впізнаними глядачем. Причиною цього стає той факт, що власні назви та інші інтертекстуальні елементи є складовою культурної спадщини країни виробництва фільму, що не завжди є відомими глядачам з інших країн. В оригінальній формі інтертекстуальні елементи кодують певний соціальний сюжет, який є гармонійною складовою загального культурного контексту кінотвору.

Розглянемо приклади використання елементів інтертекстуальності у кіно на матеріалах американського юридично-драматичного телесеріалу *Suits*. Одним з яскравих прикладів використання у зазначеному кінематографічному творі посилання на інші твори є ім'я одного з персонажів серіалу, а саме Девлина МакГрегора. За сюжетом герой дозволяє собі неподобаючі дії по відношенню до своїх колег жіночої статі. У даному випадку можна

спостерігати посилення на героя з таким же ім'ям з фільму Утікач та серіалів Юристи Бостона та Грабуй награвлене, в кожній з вказаних кінокартин герой з цим ім'ям також мав негативні особистісні риси.

Іншим прикладом використання інтертексту у серіалі є вказівка на адресу одного з ресторанів Нью-Йорка. Так, в одному з епізодів героїня Рейчел радить Майку піти до ресторану, який знаходиться за адресою 652, Авеню Колумба. У Нью-Йорку за вказаною адресою знаходиться реальний ресторан швидкого харчування KFC.

Цікавим моментом у ході підготовки серіалу було запрошення на зйомки відомого баскетболіста Чарльза Барклі, що у результаті послугувало причиною створення ще одного елементу інтертекстуальності у кінокартині: Чарльз Барклі зіграв у серіалі самого себе.

Таким чином, достатня обізнаність глядача забезпечує під час перегляду серіалу виявлення використання творцями картини різноманітних інтертекстуальних елементів, що збагачує кінотвір, допомагає глибше освідомити мотиви героїв, розуміти їх психологію та викликає у глядачів зацікавлення певними епізодами.

Література

1. Алюзія в кіно, алюзивне кіно // Український правопис: Український кінословник. URL :

<http://pravopys.vlada.kiev.ua/kinoslovnik/alyuziya-amplua.html/28.28.2022>.

2. Просалова В. А. Інтертекстуальний аналіз: теорія і практика : навчальний посібник. Вінниця, 2019. 206 с.

3. Чернявська В. Е. Відкритий текст і відкритий дискурс: інтертекстуальність-дискурсивність-інтердискурсивність // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Харків. 2008. № 811. С. 179–188.

**Євченко С. О., студентка
Бережна О. О., старший викладач
Національний університет «Запорізька політехніка»**

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ТЕРМІНУ «КОНЦЕПТ»

Зі зміною навколишнього середовища змінюються і засоби вербального спілкування у будь-яких відносинах. Як суспільство неспроможне завжди відпочивати, так і мова неспроможна завжди мовчати, так і галузі наукового знання не існують абсолютно ізольовано одна від одної, бо перебувають у постійній взаємодії, виявляючи нові точки перетину і формуючи нові наукові напрями.

Становлення когнітивної лінгвістики, як офіційно самостійного наукового напрямку, зазвичай пов'язують із науковою нарадою, що була організована Рене Дірвеном та іншими вченими навесні 1989 р. у

Дуйсберзі (Німеччина). Тоді й було ухвалено рішення про створення Міжнародної асоціації когнітивної лінгвістики [3, с. 102].

У розвитку будь-якої науки, зокрема й мовознавства, відбувається поетапна зміна наукових парадигм. Термін «парадигма» уперше вжив Г. Бергман, але «парадигму наукового знання» зокрема використав і поширив на весь світ Т. Кун. Він визначає парадигму як «визнані всіма наукові здобутки, що протягом певного часу дають науковому співтовариству модель постановки проблем та їхніх розв'язань» [7, с. 31]. Парадигму можна назвати сукупністю фундаментальних знань, цінностей, переконань і технічних прийомів, що виступають як зразок наукової діяльності. В історії мовознавства виокремлюють три наукові парадигми – порівняльно-історичну, системно-структурну та когнітивну (антропоцентричну). Порівняльно-історична парадигма пов'язана з домінуванням порівняльно-історичного методу в дослідженні мови в XIX столітті. Системно-структурна парадигма характеризується акцентуванням уваги на об'єкті пізнання, слові. Когнітивна парадигма спирається на принцип антропоцентризму й зумовлена фактом усвідомлення того, що «мова, будучи людською установкою, не може бути зрозуміла і пояснена поза зв'язком з її творцем і користувачем». У наш час мова продовжує виконувати роль засобу комунікації та взаєморозуміння людей, які бажають досягти певних цілей. Саме тому й існує необхідність у розробленні сучасних концепцій мови, зокрема – в когнітивній лінгвістиці.

Концепт і фрейм формувалися ще у другій половині XX століття як напрям, що дає змогу виявити закономірності мовних систем з позицій їх зумовленості когнітивними способами осмислення онтологічних ситуацій, тобто побачити внутрішню єдність лексико-фразеологічної й синтаксичної систем мови, детерміновану світоглядними й культурними чинниками [2, с. 45].

Когнітивна лінгвістика сама по собі як нова система вивчення мовних явищ не заперечує досягнутого в лінгвістиці раніше, але інтегрує отримане знання, виводячи його на більш високий рівень. У рамках такого підходу по-новому ставиться проблема співвідношення значення й змісту слова. У когнітивній лінгвістиці існують певні прийоми аналізу й опису концептів: вибір ключового слова, побудова й аналіз його семантими, аналіз лексичної сполучуваності ключового слова, вільний асоціативний експеримент тощо [4, с. 22]. Когнітивний підхід відкриває нові перспективи формування цілісного уявлення про людину [6, с. 164].

Теорію фреймів у лінгвістиці розробив Ч. Філмор, розглядаючи їх як поняття основи, та поняттєві структури, як засоби організації досвіду й інструменти пізнання, визначені та взаємно структуровані особливими конструкціями знання, чи пов'язаними схематизаціями досвіду [1, с. 31].

Так, С. А. Жаботинська, залежно від характеру зв'язків між елементами фрейму, виділяє базові типи фреймових структур. До них належать предметно-центричний, акціональний, партонімічний, гіпонімічний і асоціативний фрейми. Предметно-центричний фрейм складається з системи пропозицій, у якому до того самого логічного суб'єкта приєднується декілька логічних предикатів; у партонімічному фреймі предметні сутності співвідносяться між собою як ціле і його частина; у гіпонімічному фреймі предметні сутності поєднуються родовидовими відношеннями; асоціативний фрейм репрезентує відношення схожості, що ґрунтоване на зближенні концептів у мисленні самого індивіда [5, с. 87].

Підводячи підсумок, можна з упевненістю сказати, що картина світу багатоліка і багатовимірна, оскільки вона поєднує уявлення людини про різні сторони навколишньої дійсності і тому поділяється на безліч підтипів, які у своїй сукупності утворюють концептуальну модель або концептуальну картину світу. Будь-яка спроба пізнати природу концепту призводить до усвідомлення факту існування цілої низки суміжних понять і термінів. Проблема їх диференціації і є одною з найбільш складно розв'язуваних і дискусійних.

Література

1. Андерсон Дж. Когнитивная психология. СПб. : Питер, 2002. 496 с.
2. Беляєвська О. Г. Семантика слова. М. : Вищ. шк., 1987. 126 с.
3. Гейвин Х. Когнитивная психология. СПб. : Питер, 2003. 268 с.
4. Дем'янков В. З. Когнітивна лінгвістика як різновид інтерпретувального підходу // Питання мовознавства. 1994. № 4. С. 17–33.
5. Жаботинська С. А. Концептуальний аналіз мови: фреймові мережі // Мова. Науково-теоретичний часопис з мовознавства. № 9: Проблеми прикладної лінгвістики. Одеса : Астропринт, 2004. С. 81–92.
6. Кубрякова О. С. Еволюція лінгвістичних ідей у другій половині ХХ століття (досвід парадигмального аналізу) // Мова і наука кінця 20 століття. М., 1995. С. 144–238.
7. Кун Т. Структура наукових революцій, К. : Port-Royal, 2001. 228 с.

МОВЛЕННЄВІ СТРАТЕГІЇ КАПТОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В ПЕРЕДВИБОРНИХ ДИСКУРСАХ Д. ТРАМПА І ДЖ. БАЙДЕНА

Політичний дискурс є об'єктом пильної уваги сучасних дослідників мови і культури, так як ця область знання дає уявлення про основні принципи, на яких базується політична комунікація в тому чи іншому соціумі, в тій чи іншій культурі [1, с. 121]. Важливе завдання політичного дискурсу – впливати на індивідуальну і масову свідомість за допомогою різноманітних мовленнєвих засобів [2, с. 99]. Частиною політичного дискурсу є передвиборчий політичний дискурс, основна мета якого – це спонукання адресата (виборців) до вчинення «політично правильних» дій [1, с. 124]. У передвиборчому дискурсі маніпулятивність набуває особливої значущості і характеризується ретельним підбором фактів, висвітленням певних подій, конструюванням образу і формуванням стереотипу, привнесенням в модель світу адресата нових знань, думок і установок [3–5]. За для впливу на адресата застосовуються різного роду стратегії і тактики мовленнєвої маніпуляції. Мовленнєва стратегія – це план реалізації комунікативних завдань, необхідний для ефективного досягнення мети адресанта, що враховує фактори та умови, в яких протікає акт комунікації, та які зумовлюють структуру тексту.

Виділено три прагматичних мовленнєвих стратегії, що використовуються в політичному дискурсі [6]: Стратегія на підвищення іміджу, стратегія на зниження іміджу опонента, та стратегія театральності.

У рамках передвиборчого політичного дискурсу Д. Трампа і Дж. Байдена було розглянуто 270 промов та висловлювань.

Оскільки Дональд Трамп на той час був чинним президентом, він опирався на свої власні досягнення, тому передвиборча лінія президента-республіканця будується на позитивній саморекламі та антирекламі суперника. Трамп буде аксіологічну шкалу у своїх промовах за зростанням, звертаючись до тріади єдності американського суспільства: «Держава – Сім'я – Бог». Власний імідж будував на базі мікроролей «Патріот», «Реформатор», «Захисник-держави», «Сім'янин», «Набожна людина», «Командний гравець». Дональд Трамп у політичному дискурсі президентських перегонів 2020р. використовує наступні мовленнєві стратегії: стратегія на підвищення іміджу – 37% (60 прикладів), стратегія театральності – 35% (виявлено 57 прикладів) і стратегія на зниження іміджу опонента – 28 % (44 приклади).

Джозеф Байден побудував аксіологічну шкалу своїх промов за зростанням. Через промови Байден наголошує, що меншинства, нелегальні імігранти, бідняки, знедолені, різні раси та віросповідання – це все є США («The Build Back Better, Together!»), тому тріада єдності американського суспільства переростає у квартет єдності: «Держава – Сім'я – Бог – Єдність». Власний імідж Байден будував за рахунок мікророль: «Патріот», «Реформатор», «Захисник суспільства», «Сім'янин», «Батько», «Набожна людина». Навідміну від Трампа, Байден просував ідею єдиної Америки для всіх, тому мікророль «Захисник суспільства» притіняє мікророль «Захисника держави». Особливо виділяється мікророль «Батька», який захищає репутацію свого сина від нападків республіканців. Саме тому, серед використовуваних мовленнєвих стратегій у політичному дискурсі Байдена найбільше виділяється стратегія театральності – 49% (54 приклади), стратегія зниження іміджу опонента – 29% (32 приклади) і стратегія підвищення власного іміджу – 22% (25 прикладів).

Завдяки мовленнєвим маніпуляціям та обраним стратегіям, Джозеф Байден досягнув головного завдання політичного дискурсу – перемоги опонента. Дональд Трамп, хоча і програв на виборах, але його мовленнєві маніпуляції мають великий вплив у американському суспільстві та політиці, що переросло у «Рух Патріотів» під назвою «MAGA» – «Make America Great Again!», який розвивається значно швидше ніж програма Байдена «The Build Back Better, Together».

Література

1. Багана Ж., Бочарова Э.А. Предвыборный политический дискурс как особая сфера коммуникации // *Russian Journal of Linguistics*. 2012. № 1. С. 121–125.
2. Борисова И. Н. Категория цели и аспекты текстового анализа // *Жанры речи*. № 2. Саратов, 1999. С. 81–96.
3. Дмитриева М. И., Дубровская В. В. Коммуникативные стратегии манипулирования на примере американской избирательной кампании Д. Трампа и Х. Клинтон // *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2020. № 7. С. 180–184.
4. Добросклонская Т. Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ. М. : Флинта: Наука, 2008. 264 с.
5. Каменева В. А., Потапова Н. В. Тактика апелляции к авторитету, актуализирующая стратегию (де)легитимизации в англоязычном предвыборном дискурсе // *Вестник Новосибирского государственного университета*. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. 2021. Т. 19, № 3. С. 84–97.
6. Михалёва О. Л. Политический дискурс: Специфика манипулятивного воздействия. М. : Книжный дом «Либроком», 2009. 256 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «КОНЦЕПТ» З ТОЧКИ ЗОРУ ЛІНГВІСТИКИ

Розуміння концептів досить варіативне в сучасній лінгвістиці. Оскільки термін «концепт» з'являється в лінгвістичній семантиці завдяки взаємодії лінгвістики з філософією, психологією, культурною антропологією, то, відповідно, концепт розглядається в різних векторах, у межах яких виділяють численні дефініції разом із цілими комплексами специфічних конкретизаторів, тому можна виділити кілька підходів до інтерпретації концепту [2].

У сучасній лінгвістиці існує багатогранність підходів до обґрунтування сутності терміну «концепт». Досліджуваний термін розглядається науковцями-лінгвістами як мисленнєве утворення, дискретне ментальне утворення, концептуальна система, «згусток» найрізноманітніших смислів, оперативно-змістова одиниця мислення людини тощо.

Стосовно багатогранності підходів до розуміння сутності «концепт» наголошує І. Гайдук, акцентуючи увагу на відсутності єдиного тлумачення поняття концепту, що пов'язано з його складною, багатовимірною структурою. Вона включає, крім понятійної основи, соціологічну психокультурну частину, яка не стільки мислиться носієм мови, але переживається ним: до її складу входять асоціації, емоції, оцінки, національні образи й конотації, притаманні даній культурі [1]. І. Гайдук зазначає, що концепти репрезентують світ в уявленні людини, утворюючи концептуальну систему, а знаки людської мови кодують у слові зміст цієї системи.

Сутнісні особливості концепту як дискретного ментального утворення розглядають З. Попова та Й. Стернін акцентуючи увагу на тому, що концепт є «базовою одиницею розумового коду людини, володіє відносно впорядкованою внутрішньою структурою, являє собою результат пізнавальної (когнітивної) діяльності особи і суспільства та несе комплексну, енциклопедичну інформацію про відображуваний предмет чи явище, про інтерпретацію конкретної інформації суспільною свідомістю і ставлення суспільної свідомості до певного явища чи предмета» [4, с. 34].

Феномен «концепт» набув широкого розповсюдження та став модним об'єктом вивчення в сучасних наукових розвідках, але він поки що не має однозначного визначення, зокрема лінгвісти намагаються позбутись багатозначності терміна «концепт» і пропонують альтернативні аналоги: «лінгвокультурема» (В. Воробйов),

«міфологема» (В. Базилев), «логоепістема» (Е. Верещагін, В. Костомаров), «концептуал» (О. Бунєєва), які починають уживати в лінгвістичній літературі з кінця ХХ століття.

Концепт у лексичній структурі слова є складною структурою, яка представляє собою синтез індивідуально-авторського розуміння з традицією національного вживання цього концепту, а також і загальнолюдською, первісно міфологічною моделлю світу [2].

Підсумовуючи взаємозумовленість наукових підходів до розкриття сутності «концепту» у сучасній лінгвістиці, можна сказати, що поняття концепту поєднує низку мисленнєвих операцій і спонукає до словотворення. Концепт формується у свідомості людини передусім через її предметну діяльність.

Література

1. Гайдук Г. В. Концепт як базове поняття когнітивної лінгвістики. URL :

http://www.rusnauka.com/27_SSN_2012/Philologia/3_117439.cioc.htm

(дата звернення: 3.11.2022).

2. Плотнікова Н. В. Поняття «концептосфера» та «концепт» у сучасній лінгвістиці // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70). № 1. Ч. 1. С. 91–96. URL :

http://www.philol.vernadskeyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/part_1/19.pdf дата звернення: 3.11.2022).

3. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика. М. : АСТ: Восток-Запад. 2007. 314 с.

Попадинець А. М., студентка

Лут К. А., к. філол. н., доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

МАРКЕРИ ХЕДЖУВАННЯ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

У сфері лінгвістичних досліджень період зміни наукової парадигми припадає на другу половину двадцятого століття. Характерною ознакою нової парадигми, об'єктом дослідження якої є переважно дискурс, вважається відходження від традиційних підходів аналізу мови, що полягають у дослідженні суто абстрактної мовної системи до більш глибокого вивчення мови в науковому та соціокультурному контексті. Дискурсологія наразі вважається одним з найпопулярніших напрямів лінгвістики. Особлива увага приділяється, насамперед, науковому дискурсу. Не зважаючи на те, що дослідженням цього типу дискурсу присвячено багато робіт, все ще залишаються невирішені питання, варті уваги. Одним з них є явище хеджінгу.

Слово хедж (*hedge – something that protects you against possible problems, especially financial loss*) у перекладі з англійської мови означає *паркан, перешкола, огорожа; хеджінг – страхування*. Слід зазначити, що термін практично повністю зберіг своє оригінальне значення в лінгвістиці, тобто «мовне страхування», захист мовця від радикальних, агресивних чи образливих висловлювань на адресу іншої сторони. Поняття широко використовується у багатьох прикладних галузях знань. У центрі уваги лінгвістів-науковців хеджі перебувають, починаючи з 1970-х рр. Визначення *хеджінг / хеджування* в лінгвістиці запозичено зі сфери економіки, де воно означає термін, що використовують у банківській, біржовій та комерційній практиці для позначення різних методів страхування валютного ризику [3]. Сфера первинного застосування поняття *хеджінг* поширилася, охопивши не тільки економіку і фінанси, а й бізнес, право та лінгвістику.

Уважають, що в сучасну лінгвістику термін *hedge* впровадив американський мовознавець-когнітивіст Дж. Лакофф. Уперше учений ужив термін у статті «Hedges: A study in Meaning Criteria and the logic of fuzzy concept» [5, с. 32]. Він визначав поняття «хеджи», як слова, які передбачають деяку розмитість у своїх значеннях та називають поняття більш або менш чітко, що є їх завданням. Дж. Лаккофф звертав увагу тільки на семантичне значення хеджів, не беручи до уваги їхнє контекстуальне значення, тобто вважав ці мовні одиниці семантичним феноменом.

Як зазначає Л. М. Курченко, термін хеджування перейшов до сфери прагматики і дискурсології, де «...під хеджуванням почали розуміти лінгвістичні елементи (модальні дієслова, лексико-семантичні одиниці, граматичні конструкції тощо), які повністю або частково знімають з комуніканта відповідальність за власне висловлювання...» [3, с. 405]. Дослідники хеджів стверджують, що в мові немає унікальних засобів, які б слугували запобіганню конфліктів у мовленні. Утім, засоби хеджування є найбільш ефективними для гармонізації мовленнєвої взаємодії комунікантів, оскільки збільшують вірогідність прийняття думки, позиції адресанта й зменшують шанси непорозуміння чи несприйняття його поглядів адресатом.

Маркери хеджування (хеджмаркери) представлені на рівні слова, словосполучення або фрази. Залежно від ситуації мовлення адресант обирає найбільш оптимальні. Треба зауважити, що хеджування використовують для того, щоб зробити висловлення прийнятним для адресата і в той же час захистити адресанта від конфлікту. Воно сприяє завуальованому впливу на свідомість комуніканта та ефективній комунікації, здатній повною мірою досягти перлокутивного ефекту. Наприклад, викладачі вживають маркери хеджінгу в своїй промові для зменшення категоричності висловлювань і для сприяння кооперації зі студентами [5, с. 71].

В англійській мові використовуються такі хеджери (хедж-маркери, прагматичні маркери, даунтонери): дієслова *to appear* та *to seem*, наприклад у конструкціях: *It seems that, It appears that, They would appear to have troubles, etc.*, іменникові вирази: *There is little chance that, There is some doubt on the subjects of, There is no evidence that, etc.*, а також: *rather, largely, sort of, kind of, strictly speaking* тощо. Для хеджування також широко використовується пасивний стан, наприклад: *It is widely recognized that, It is believed that, It is known that*, тощо. [4].

Слід зазначити, що в англійській мові використання хедж-маркерів є нормою, частотність їх свідчить про їх важливу прагматичну функцію. Вони настільки вживані, що скоріше їх відсутність або вживання у заперечних конструкціях є показником емпатичності висловлювання. (приклад: *not look forward to...*)

Якщо хеджинг є результатом мисленнєвих процесів у людській свідомості, тому і вплив даний метод здійснює на когнітивному рівні. Як зазначав Е. Гофман процес організації соціального досвіду людини формується за рахунок фреймових сіток, що наповнюються різними категоріями впродовж життя, які у свою чергу, складаються з типових та стереотипних ситуацій, що є основою для сприйняття та розуміння навколишньої дійсності [1, с. 543].

З огляду на стереотипне бачення суспільства щодо важливих наукових питань та проблем, хеджинг стає надзвичайно потужною зброєю впливу на людську свідомість. Отже, хеджинг як суб'єктивний метод впливу має об'єктивне відображення в реальній дійсності та є ефективним засобом успішної комунікації у науковому дискурсі.

Література

1. Гофман Е. Аналіз фреймів: есе про організацію повсякденного досвіду. М. : Ін-т соціології РАН, 2004. 753 с.
2. Курченко Л. М. Комунікативна стратегія хеджування в дискурсі політичного інтерв'ю // STUDIA LINGUISTICA : зб. наук. пр. Вип. 5. К. : КНУ ім. Т. Шевченка, Вид. поліграф. центр «Київський університет», 2011. С. 403–409.
3. Словник української мови: в 11 томах. URL: <https://slovnnyk.ua/index.php?sword=%D1%85%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>.
4. Hedging: A Tool to Make Your Essay Academic. URL: <http://writingtainspireyou.com/academic-essay/>
5. Lakoff G. Hedges: A study in meaning criteria and the logic of fuzzy concepts. Chicago, 1972. 228 p.

КОНЦЕПТ «МРІЯ» У АНГЛІЙСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСАХ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Поетична картина світу, яка утворюється автором літературного твору, реалізується через систему концептів, що репрезентуються у специфічному словесно-образному вираженні. Вони утворюють складну й багатопланову концептуальну структуру художнього тексту, що відбиває реальність, пропущену крізь призму авторської уяви, та втілює сутність його творчого задуму.

Концепт народжується як образ у людській свідомості, що пізніше абстрагується до різних понять та уявлень, узагальнюється та зберігається у культурній пам'яті. Слово концепт походить від латинського *conceptus*, що перекладається як «поняття, уявлення, думка» [1, с. 87]. Також існує друге твердження, запропоноване В. Колесовим, за версією якого під концептом розуміється «не *conceptus* (умовно передається терміном «поняття»), а *conceptum* («зародок», «зернятко»), з якого й виростають у процесі комунікації всі змістові форми його втілення в дійсності» [2, с. 81].

Мрія – це один із найдавніших феноменів, проте досі дослідження семантики та структури, а також образних понятійних ознак концепту «мрія» залишається актуальним.

Концепт «Мрія» є у багатьох мовах світу. У зв'язку з цим можна говорити про цей концепт як про універсальний концепт у різних культурах. Незважаючи на його універсальність, він специфічний і варіюється від культури до культури способами вербального вираження, граматичними, фонетичними та лексико-семантичними особливостями.

Концепт «Мрія» посідає важливе місце як в українській, так і в англійській картині світу. Поняття «мрія» виникло ще з тих самих часів, коли людина вперше почала замислюватись про сенс життя та про своє місце у всесвіті. Мрія – це акт уяви, при якому суб'єкт уявляє деякі майбутні події, здійснення яких він бажає. Вони можуть бути реальними, тобто такими, що дійсно можуть трапитись у майбутньому, або фантастичними, а, отже, такими, здійснення яких слід визнати практично неможливим. Мрія позитивно впливає на настрої суб'єкта, а також сприяє роздумам відповідного бажання, що може призвести до активізації діяльності щодо реалізації цього бажання.

Концепт «Dream» характеризує прагнення нації створити особливу модель поведінки, сформувані ідеали, гідні наслідування, навіть оптимізм у національному масштабі. В американській культурі

мрія пов'язується з уявленням про США як країну, де кожен може розбагатіти і досягти успіху.

Особливості концепту «Dream» детермінуються також різноманітними означеннями. Відображаючи багатогранність людського буття, прикметники виявляють здатність «сполучатися із різними за семантикою іменниками, у розвитку на цій основі вторинних, переносних значень, які важко піддаються логічній інтерпретації; у його семантичній та синтаксичній несамостійності, у наявності різноманітних суб'єктивно-оціночних значень» [3, с. 253–254].

Семантичний об'єм концепту «Dream» є широким і в українській картині світу відповідає концептам «Сон» і «Мрія». «Dream» використовується на позначення як фізіологічного процесу, так і відображає бажання та прагнення людини. Проте, якщо концепт «Dream» має переважно позитивне наповнення, то в українській лінгвокультурі така однозначність відсутня.

У ключових ознаках та дефініціях, які складають основу концептів «Dream» і «Мрія» на прикладах англійських і українських лексикографічних джерел, є як спільні, так і відмінні риси. У двох мовах лексеми, що їх вербалізують, використовуються на позначення як фізіологічного процесу сну, так і емоційно-психологічних подій, які відбуваються у свідомості людини під час цього процесу. Вони імплікують думки людини про щось бажане, приємне і очікуване.

Література

1. Галлямов А. А. Понятие «концепт», его сущность, границы и целесообразность применения при анализе художественного произведения // Гуманитарные исследования в Восточной Сибири и на Дальнем Востоке. 2008. С. 87–98.

2. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. 332 с.

3. Щербань М. Т. Лексичні засоби інтенсифікації висловлювання // Мовні концептуальні картини світу: зб. наук. пр. / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2004. С. 253–257.

**Старенкова Г. О., студентка
Лут К. А., к. філол. н., доцент**

Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛЕДАРСТВО ТА ПРАЦЕЛЮБНІСТЬ ЯК ОСНОВНІ СКЛАДОВІ КОНЦЕПТ-ІДЕЇ ПРАЦЯ ТА ЇХ ВТІЛЕННЯ В ТРЬОХ ЛІНГВОКУЛЬТУРАХ

Культура в якості системи цінностей формує в людині визначені ціннісні орієнтації та потреби, що яскраво відображаються у мові. Уява відіграє важливу роль у формуванні ціннісних уявлень, за допомогою

якої люди створюють ментальні моделі об'єктів. Такі приклади є практично ідеалами і слугують еталонами цінностей. Концепт-ідея ПРАЦЯ в мовній картині світу є лише однією із багаточисленних складових і, відповідно, є базовим поняттям в системі людських цінностей. Вивчення концептів є доволі актуальною проблемою лінгвокультурології та лінгвокогнітології. Сучасні вчені виявляють особливий інтерес до вивчення концептів як семантичної категорії, адже концепт-ідея має суперечливий та неоднозначний характер.

Саме лінгвокультурний підхід до розуміння концепту полягає в його визнанні базовою одиницею культури, одним з її центрів. Концепти відбивають етнічне світобачення, маркують етнічну мовну картину світу. На думку Л. Г. Верби, концепт є основною одиницею лінгвокультурології, де він розглядається як «багатовимірне смислове утворення, в якому виділяються ціннісна, образна й понятійна сторони» [2]. Концепт-ідея ПРАЦЯ має антропоцентричну природу і належить до фундаментальних ментальних уявлень, які категоризують та концептуалізують соціокультурну дійсність. Такий тип концепту має дві складових, які яскраво в ньому відображаються. Наша мета – дослідити складові ледарство та працелюбність як основні елементи концепт-ідеї ПРАЦЯ та їх втілення в трьох лінгвокультурах: французькій, англійській та українській.

Ледарство та працелюбність – дві протилежні характеристики ставлення людини до праці: ледарство «відсутність бажання діяти, працювати; працелюбність «старання, ревне ставлення до праці» [3]. У французькій, українській та англійській мовах на позначення небажання людини працювати функціонує широкий спектр лексем: укр. *ледарство*, *лінощі*, *лінь*, *ледарювання*, *дармоїдство* зневажл., *байдикування* розм., *ліньки* розм., *баглаї* розм.; англ. *laziness*, *idleness*, *indolence*, *supineness*, *inactivity*, *idleness* заст., *bone idle* розм., *bum* розм., *good-for-nothing* розм.; франц. *l'indolence*, *la fainéantise*, *la paresse*, *la flemme*, *inapplication* літ., *farniente* зневажл., *flemmardise* зневажл. Наведемо приклади лексем на позначення старанності та завзятості людини у праці, як не дивно таких одиниць значно менше: укр. *працьовитість*, *працелюбність*, *запонадливість*, *роботячість*, *трудолюбство* рідше, *працелюбство* рідше, *робучість* діал.; англ. *industry*, *diligence*, *ambition*, *hard work*, *thrift* діал., франц. *l'application*, *l'assiduité*, *le zèle*, *le labeur*. Таку нерівність можна пояснити особливостями кожної дослідженої лінгвокультури.

Тепер розглянемо більш яскраві приклади саме фразеологічних одиниць на позначення концепт-ідеї ПРАЦЯ та його складових елементів: ледарства та працелюбності. В Англії високо цінують працю, вони вважають, що праця повинна давати людині щось більше, ніж їжу. Вона має приносити моральне задоволення та матеріальні блага. Інакше праця спричиняє дискомфорт: *he that labors and thrives, spins gold*. Англійська лінгвокультурологічна спільнота також приділяє увагу

розпорядку дня та систематичності. Саме тому акцентується увага на дотриманні правил, розкладу, що привчає людину до дисципліни: *early to bed and early to rise makes a man healthy, wealthy and wise*. У культурі англійців, так і українців важливим є працьовитість і завзятість у досягненні мети. Наприклад, у англійців працьовита людина досягає всього: *god gives food but doesn't cook it* – доля дає шанс і ним треба скористатися; *root, hog or die* – розм. працюй, як віл або зазнаєш поразки; *to be on all cylinders* – розм. бути в формі, працювати, не покладаючи рук [6, с. 124; с. 207].

В українців ставлення до працьовитості аналогічне. З давніх часів народ ставився до працьовитих шанобливо, а до лінивих з неповагою: *хто діло робить, а хто гави ловить; добре роби, добре й буде; маленька праця краща за велике безділля*. Французька культура в аспекті праці має свої особливості. Представникам української або англійської нації може здатися, що французи доволі повільні, але вони, натомість, вважають це нормальним явищем. Вони можуть спізнюватися на роботу і це також цілком прийнятно, аніж в українській лінгвокультурній спільноті. У французькій мові *travail* визначається як організованість, підпорядкування правилам, фінансовий аспект. Наведемо приклади фразеологічних одиниць на позначення праці у французькій культурі: *avoir du cœur à l'ouvrage* – працювати з душею, з любов'ю; *jouer des coudes* – наполегливо працювати; *travailler d'arrache-pied* – важко працювати без відпочинку; *être à la besogne* – бути завзятим у роботі [5, с. 168].

Як правило, ледарство засуджується та представники даних лінгвокультур здебільшого ставляться до цього явища не у позитивному ключі. Наприклад, у французькій мові лінива людина характеризується тим, що вона відкладає справи "на завтра": *demain il fera jour / à demain les affaires sérieuses*. В їхньому розумінні нероба цілими днями валяється на дивані (*battre la couverture*), і в цьому сенсі французькі фразеологізми порівнюють ледачу людину з ящіркою, що ліниво гріється на сонці, або з бабаком, який любить спати: *paresseux comme une couleuvre / comme un lézard, comme un loir* [4, с. 688]. При характеристиці ледаря особливо акцентується увага на образі ящірки, вона двічі зустрічається у французьких фразеологізмах: *faire le lézard / un bain de lizard* – ледарювати [4, с. 611]. В англійській мові теж зустрічається цей образ. Можливо, співзвучність англійських слів *lizard* і *lazy* зіграли роль у формуванні семантики фразеологізму з образом ящірки [7, с. 147]. Також зустрічаються паремійні одиниці із засудженням ледарства: *L'oisiveté est (la) mere de tous les vices prov.* (Ледарство розуму – мати всіх вад); *Qui est oisif en sa jeunesse travaillera dans sa vieillesse prov.* (Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють).

В українській культурі також ставляться до бездіяльності негативно, наведемо приклади паремійних одиниць, які це найяскравіше

ілюструють: *Білоручки – дармоїди та недоучки; Грім не гряне – ледачий не встане; Добре чужими руками жар загрібати; Гультяйство губить хазяйство* [1, с. 253]. В англійській культурі теж присутня чимала кількість одиниць на позначення неробства, бездіяльності: *Every day is holiday with sluggards; If you won't work, you shan't eat; Constant occupation prevents temptation; The hardest work is to do nothing; An idle brain is the devil's workshop.*

Отже, концепт-ідея ПРАЦЯ, представлений в українських, французьких та англійських фразеологічних, паремійних одиницях, віддзеркалює етнічну специфіку поглядів на трудову діяльність, характеризує її як основний пріоритет, життєву необхідність. Натомість велика увага приділяється засудженню неробства, яке розбещує особистість та вступає у протиріччя з базовими цінностями трох культур.

Література

1. Білоноженко В. М. Фразеологічний словник української мови : у 2 кн. К. : Наукова думка, 1999. Кн. 1. 528 с. ; Кн. 2. 529 с.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов : [навч. посібник]. Вінниця : Нова книга, 2003. 250 с.
3. Словники України. URL : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
4. Французько-український словник / під ред. В. Бусела. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2012. 1104 с.
5. Chollet I. Les expressions idiomatique. CLE INTERNATIONAL, 2008. 224 p.
6. Dictionary of English Language and Culture. Longman Group Ltd, 1992. 1560 p.
7. Longman Idioms Dictionary. Addison Wesley Longman Limited, 1998. 398 p.

Тетюшина К. М., аспірантка

Приходько А. М., д. філол. н., професор

Національний університет «Запорізька політехніка»

АКТОМОВЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСКУРСУ АНГЛОМОВНОЇ ПОБУТОВО-ТЕХНІЧНОЇ РЕКЛАМИ

Рекламний дискурс (РД) як вид інституційного дискурсу є засобом соціального регулювання та формування стилю життя . Серед основних функцій прототипового жанру рекламного дискурсу – рекламного оголошення – виділяють функцію переконання (сукупність емотивної, естетичної та персуазивної функцій) та референтивну (повідомлення необхідних даних про об'єкт реклами).

Для реалізації своїх інтенцій рекламодавець використовує певні комунікативні стратегії, які є однією з конститутивних ознак РД :

контактоустановлюючі, інформативні, оцінні, аргументативні та метакомунікативні, що регулюють дії адресата.

Метою аргументативної діяльності в РД є твердження певних цінностей, пов'язаних із позитивною прагматичною спрямованістю, ціннісними перевагами соціуму, зі стереотипами свідомості й поведінки.

Мовні характеристики рекламних повідомлень відображають дискурсивні, функційні й комунікативно-прагматичні особливості текстів цього дискурсу. З одного боку, позитивна орієнтація реклами зумовлює використання експліцитних оцінних одиниць – насамперед позитивно оцінних прикметників, а з іншого, – імпліцитна оцінка служить вираженню інтенції рекламодавця у завуальованій формі засобом спонукальності реклами, що забезпечує її ефективність у мовленнєвому акті.

Відправним пунктом у вивченні висловлення в аспекті «відправник знака – знак» є теорія МА, що задається як логіко-філософськими (за вихідними інтересами), так і власне лінгвіальними параметрами. Мовленнєвий акт – мінімальна одиниця мовленнєвої діяльності – є цілеспрямованою мовленнєвою дією, учиненою відповідно до принципів і правил мовленнєвої поведінки, прийнятими в певному суспільстві. Наявні класифікації МА багато в чому визначаються інтуїцією дослідника, тому кількість і характер виокремлюваних на їх основі комунікативно-прагматичних типів висловлення варіюються, а вже виділені класи не завжди мають чіткі межі й у багатьох випадках перетинаються.

Розбіжності синтаксичного оформлення й комунікативної спрямованості висловлення одержало назву транспозиції. При цьому звичайно говориться про переосмислення синтаксичних структур, про актуалізацію вторинних функцій у реченнях певного комунікативного типу. У граматиці до основного виду транспозиції відносять використання оповідного речення у функції спонукального або питального і вживання питального речення у функції спонукального або оповідного.

Прагматично транспоновані речення відповідають непрямым МА та являють собою особливу мовленнєву стратегію, що полягає в тому, що іллокутивний акт призначається для виконання допоміжної ролі при здійсненні іншого іллокутивного акту.

Домінантною комунікативною стратегією, яку реалізовано в експліцитній формі в текстах РД, є аргументативна, а базовим концептом, що визначає зміст речень, які реалізують дану стратегію, – концепт ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ. Поряд із ним певної значущості набувають концепти УСПІХ і ЗДОРОВИЙ ГЛУЗД. Контактоутворююча, інформативна, метакомунікативна й регулятивна стратегії є допоміжними стосовно провідних стратегій аргументації й оцінки.

Мовленнєві акти побутово-технічного РД, як правило, поєднують у собі властивості відразу декількох комунікативно-прагматичних типів висловлень. Найбільш частотними моделями МА "гібридного" типу є а) директив з іллокутивною силою комісива й вердиктива, б) репрезентатив з іллокутивною силою вердиктива й комісива, в) вердиктив з іллокутивною силою комісива.

Найбільш активно використовуваними формами вираження прагматичної домінанти РД для експліцитних слоганів є вердиктиви, для експліцитних КРО – вердиктиви й директиви. Для складових більшості імпліцитних рекламних текстів (і слоганів, і КРО) найбільш частотною формою є репрезентативи.

Прагматично транспоновані речення є найбільш типовим способом реалізації комунікативної інтенції рекламодавця. Основними моделями прагматичної транспозиції є «Репрезентатив > Вердиктив + Комісив», «Директив > Вердиктив + Комісив» й «Квестив > Вердиктив + Комісив».

Основними розходженнями у змісті текстів РД є більша прагматична експліцитність рекламних слоганів і помітно більш високий ступінь прагматичної транспонованості коротких текстових оголошень. Специфічними характеристиками рекламних побутово-технічних текстів є імпліцитні комісиви (для слоганів) і експліцитні директиви й квестиви (для коротких рекламних оголошень). Такі розбіжності пояснюються особливостями функційно-прагматичного навантаження цих двох видів рекламних текстів.

Проте одних лише актомовленнєвих характеристик недостатньо для визначення прагматичного потенціалу речень, що аранжують побутово-технічні тексти РД. Зіставлення комунікативних стратегій, реалізованих у реченнях рекламних оголошень, з їх прагматичним типом показало, що між реалізованою в реченні комунікативною стратегією й комунікативно-прагматичним типом цього ж речення немає одно-однозначних кореляцій.

Перспективним у плані подальших досліджень є з'ясування шляхів і способів прагматичного аранжування РД щодо закономірностей використання в них прямих, непрямих, простих і складних МА, а також картини їх прагматичної організації на тлі загального «комісивного нав'язування» товарів і послуг.

ВІЙСЬКОВИЙ ДИСКУРС В АНГЛОМОВНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

Під «військовим дискурсом» ми розуміємо текст як комунікативну підсистему мовлення в сукупності з позамовними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками. Сучасній англійській мові властива мілітаризованість [3], яка глобально впливає на людину в комунікації, оскільки власне військовий дискурс екстраполюється на дискурс суспільно-політичний.

Військовий дискурс є однією з форм інституційного дискурсу. Його спеціальне вивчення ведеться нещодавно, при цьому роботи, що описують цей дискурс у ЗМІ, з'являються головним чином лише наприкінці ХХ – початку ХХІ ст.

Одним із перших використання військового дискурсу як засіб маніпуляції та пропаганди розглядає французький філософ-постмодерніст Жан Бодрійяр [1]. Рой Вільямс, описуючи військовий дискурс у ПАР [6], зазначає, що для військового дискурсу характерна ірраціональність, заснована на уявній цілісності – маніпулювання межами простору, реальними фактами та хронологією. Ізрайльські дослідники теорії комунікації Е. Зандберг та М. Нейгер розглядають використання військового дискурсу журналістами, що описують взаємини між євреями та арабами [7]. Окремо автори відзначають те, що, слідуючи за політичною кон'юктурою, журналісти можуть поступово переходити від громадянського політичного дискурсу до військового.

Для військового дискурсу характерне використання певних комунікативних стратегій. Деякі риси військового дискурсу визначив ще Ван Дейк у статті «Новий расизм» [4]. Зокрема, згідно Ван Дейку в рамках військового дискурсу важливе місце займає апеляція до істинності, об'єктивності викладу, оскільки масовий читач найчастіше некомпетентний у питаннях, що висвітлюються. У статті «Війна та індустрія розваг» Дж. Берстон зазначає [5], що військовий дискурс часто використовується як розважальний і заспокійливий. Згідно з позицією Дж. Берстона, військовий дискурс конструює специфічний персоналізований образ мужньої держави-захисника.

Одна з найважливіших функцій, яку виконують військові газетно-публіцистичні матеріали – функція впливу. У сучасному світі збройні сили часто стають не лише засобом захисту державних інтересів. Вони є засобом досягнення певних політичних цілей. Завдання ЗМІ при цьому переконати аудиторію в правильності та

правомірності того чи іншого політичного акту, навести аргументи, які сприяють формуванню необхідної реакції суспільства, як на конкретне політичне рішення, так і на можливі наступні військові дії. Таким чином, найважливіша для газетно-публіцистичного стилю функція впливу диктується призначенням газети: інформувати, висловлювати певну суспільну позицію та переконувати читача у її істинності [2].

Інтенсивне використання одиниць військового дискурсу в медійному просторі і зокрема в Інтернет-джерелах уможливорює такі висновки: по-перше, розширення жанрової складової та активне використання одиниць військового дискурсу в медійному просторі дозволяють говорити про адаптацію військового дискурсу до умов сучасної комунікації. По-друге, відкритий характер сайтів військових організацій та видів збройних сил перетворює армію у соціальний інститут і, відповідно, військовий дискурс стає більш доступним для основної маси людей. І, нарешті, великий відсоток змісту графічної інформації, а також розширення первинного тексту за допомогою коментарів та пояснень дозволяє зробити військовий дискурс зрозумілішим, тим самим популяризуючи його.

Література

1. Бодріяр Ж. Фатальні стратегії. Львів : Кальварія, 2010. 192 с.
2. Жанрове різноманіття публіцистики. URL: <http://um.co.ua/14/14-9/14-90121.html> (дата звернення: 15.10.2022).
3. Зайцева М. О. Особливості перекладу термінів у текстах на військову тематику // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. К., 2013. Вип. 10. Серія 9. С. 96–102.
4. Dijk van T. Elite Discourse and Racism. Newbury Park, California : SAGE publications, 1998. 241 p.
5. War and the Media: Reporting Conflict 24/7. California : SAGE publications, 2003. 163 p.
6. Williams R. Texts and Discoursed // Mass Media for the 90's. / ed. by de Beer A. , van Schaik Books. Pretoria, S.A., 1993. P. 343–363.
7. Zandberg, E., Meyers, O. Past Continuous: Newsworthiness and the Shaping of Collective Memory // Critical Studies in Media Communication. Routledge, 2012. P. 65–79.

ФУНКЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНЕ АРАНЖУВАННЯ МОВЛЕННЯ

Загіней М. А., студент
Мелешенко А. І., к. філол. н., доцент
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ПРАГМАТИЧНІ СТРАТЕГІЇ МАЛОФОРМАТНИХ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНОЇ ТЕХНІЧНОЇ РЕКЛАМИ

Реклама має на меті схилити адресата до дії або щонайменше вплинути на його підсвідомість [5, с. 154]. Виділяючи функцію впливу як домінуючу, вчені [2] відносять РТ до текстів впливу. А. П. Мартинюк пропонує різні типи маркетингової інформації, яка спрямована на досягнення розуміння між продавцями та покупцями на ринку [3]. Реклама не тільки інформує про продукцію, але одночасно й трансформує її в певний образ, який у підсвідомості покупця стає невід'ємним від фактичної інформації [7, с. 36]. На сьогодні вона грає визначаючу роль в обігу капіталу та працевлаштованості населення. З кожним роком все більше рекламних інвестицій обертається у світовій пресі.

Основне завдання рекламодавця – викликати певні зміни в поведінці потенційного партнера по комунікації. Тому серед основних настанов рекламного оголошення виділяють функцію переконання й референтну функцію. Першу функцію можна визначити як перетин емотивної (викликає певну емоційну реакцію, мотивує), естетичної (вплив РТ як твору мистецтва, тут відіграє роль сама форма звертання) і переконувальної функцій. РТ належить до текстів масового впливу, адже він розрахований на масову та неоднорідну аудиторію з різним інтелектуальним рівнем, з різною загальною та спеціальною підготовкою, з різним віковим складом, переконаннями, поглядами та настроєм у момент сприйняття РТ [1, с. 38]. Реалізацію другої функції (референтної, денотативної) дослідники вбачають у повідомленні необхідних даних про об'єкт реклами.

Для реалізації своїх інтенцій мовець використовує певні *стратегії*, які є конститутивними ознаками будь-якого дискурсу. Під комунікативною стратегією розуміють «складник евристичної інтенційної програми планування дискурсу, його проведення й керування ним із метою досягнення кооперативного результату, ефективності» [5, с. 238–239]. У РД виділяються такі стратегії: контактоутворюючі, інформативні, оцінні, аргументативні, метакомунікативні, що регулюють дії адресата [4].

Контактоутворююча стратегія реалізується через прямі запитання до адресата, мовленнєві акти компліменту, особисті звертання, сильні твердження. Наприклад: *Now you're ready*. (слоган фірми Leatherman, що робить екіпірування для мандрівників і туристів) (Global Traveler, 2021, March) або *You're thinking about home theater. Imagine a home theater that thinks about you* (домашні кінотеатри BOSE) (Global Traveler, 2021, January / February).

Оцінна стратегія в РД спрямована на висвітлення достоїнств товару і його переваг перед іншими подібними товарами й послугами. Оцінка стратегія в РД не завжди вмотивована й, будучи суб'єктивною за своєю природою, подається як об'єктивна, що не залежить від суб'єкта мовлення.

Дослідники виділили дві протилежні тенденції, що стосуються реалізації мовної стратегії оцінювання в англomовних рекламних тестах: переоцінки й недооцінки. З одного боку, так звані характеризатори надають рекламним текстам експресивність й розмовність (пор.: *For a FANTASTIC finish to your day*. (червоне вино Redwood Creek) (Global Traveler, 2021, March), *fantastic (informal) – very good; excellent* (CollinsED, EP), а з іншого, – в англomовних РТ досить активно використовуються т. зв. модератори і лімітатори. Перші виражають помірність вияву ознаки, другі – незначний рівень її вияву. Як засоби недооцінки в РТ вживаються прислівники *almost, a little, a bit, quite*; модальні дієслова *could, might, would*; модальні прислівники на кшталт *unfortunately* та *rightly*; твердження з питальною структурою (пор.: *Who can resist a luxury break at a first class hotel for only half the price* (The Economist, June 15, 2021).

Важливу роль у рекламному дискурсі відіграють стратегії подачі інформації про товари й послуги. Йдеться про передачу інформації для того, щоб показати, наскільки корисні, необхідні, вартісні є дані предмети або послуги для адресата. Наприклад: *Scenery, adventure, history, arts, culture, big cities, small towns and fourteen-thousand-foot mountains just beginning to be conquered today* (State of Colorado) (Global Traveler, 2021, March).

Література

1. Гурская Н. А. Лексические изобразительно-выразительные средства в рекламных текстах // Грамматические и лексико-семантические исследования в синхронии и диахронии : межвузовский темат. сб. Калинин : Калинин. ун-т, 1977. С. 38–46.
2. Кочетова Л. А. Лингвокультурные характеристики английского рекламного дискурса : автореф. дис. ... канд. филол. наук : [спец.] 10.02.04. «Германские языки» / Волгоградский гос. ун-т. Волгоград. 1999. 18 с.
3. Мартынюк А. П., Землянский П. Н. Отражение мужских и женских стереотипов английского языка в рекламе // Актуальні

проблеми вивчення мови та мовлення, міжособової та міжкультурної комунікації: міжвузівський зб. наук. пр. Харків: Константа, 1996. С.116–118.

4. Пирогова Ю. К. Имплицитная информация как средство коммуникативного воздействия и манипулирования (на материале рекламных и PR-сообщений) // Проблемы прикладной лингвистики: сб. ст. / отв. ред. А. И. Новиков. М.: Азбуковник, 2001. С. 209–227.

5. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации. К.: ЦУЛ, Фитосоциоцентр, 2002. 336 с.

6. Сизов Н. Н. Становление жанра газетного объявления (на материале английского языка) // Научный и общественно-политический текст. М.: Наука, 1991. С. 145–159.

7. Уэльс У., Бернет Дж., Мориарти С. Реклама: принципы и практика. Санкт Петербург: Питер, 2001. 800 с.

Мслай Д. О., студентка
Приходько А. М., д. філол. н., професор
Національний університет «Запорізька політехніка»

СИНТАКСИЧНЕ АРАНЖУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ТУРИСТИЧНОГО ПРОСПЕКТУ

Основними характеристиками сьогодення є глобалізація, звуження простору інформаційного простору завдяки розвитку транспорту, кількісне збільшення засобів масової інформації та їх впливу на всі сфери життя, поява Інтернету, широке застосування реклами, стрімкий розвиток туризму. Сучасна туристична діяльність – це не тільки розвинута та розгалужена індустрія, але й явище масової культури, оскільки кількість подорожуючих по всьому світу зростає. Синтаксис в аранжуванні англомовного туристичного проспекту (далі – АТП) відіграє важливу роль. Синтаксично коректно подана туристична брошура – запорука адекватного сприйняття адресатом рекламованої інформації, що її бажає передати адресант.

У сучасному світі реклама здатна не лише створювати потреби в конкретних продуктах і послугах, але до певної міри формувати навіть такі високі сторони особи, як естетичні смаки, переважні соціальні цінності, моральні принципи, а тому правильне синтаксичне аранжування є важливим кроком у складанні туристичного проспекту.

Використання простого речення в описі туристичного проспекту є складовою для підкреслення як основної (*Don't forget to check out the east side*), так і додаткової інформації (*Shoreditch is packed with great restaurants*). При описі туристичного проспекту на передній план виносяться прикметник що найчастіше виступає означенням, що більш яскраво передає особливість туристичного об'єкта.

Залежно від характеру підмета розрізняють особові, неозначено-особові та безособові речення.

Складні речення ширше використовуються в описі туристичного проспекту ніж прості оскільки через них можна передати більше інформації та емоційної забарвленості об'єкта. Так, сурядне речення (: *London has a diverse range of people and cultures, and mor than 300 languages are spoken in the region* описує Лондон більш конкретніше, ніж *There is so much to experience in this two-millennia old city, London*.

Складні речення традиційно поділяють на дві групи - складносурядні та складнопідрядні. В основу цього полягла відмінність у смислових відношеннях речень, які поєднані у складне ціле.

На текстовому рівні при складанні туристичної брошури дотримуються певних правил оформлення та складання речень. Основне - це виділення об'єкт великим і доступним для читання шрифтом, основні віхи інформації краще маркувати яскравим кольором і великим шрифтом. Абзаци на великій відстані, через 1-2 відступи від назви для того, щоб читач візуально міг відокремлювати інформацію .

Фото пам'яток повинні знаходитися зверху або посередині листа, щоб одразу бути на виду в читача, картинка яскрава та без візуальних ефектів, щоб більш реалістичною передавати вигляд.

Туристичний проспект має містити достатню інформацію, текст має бути коректним і зручним для читання, картинки – актуальними та яскравими без візуальних ефектів ,щоб точніше передати реалістичних об'єктів . В тексті використовуються різні за розміром шрифти для виділення різного роду інформації.

При описі туристичного проспекту частіше використовуються складні речення, щоб більш точно описати об'єкт .

Контактна адреса для подальшої інформації повинна знаходитися на зворотній сторінці.

РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ СУЧАСНИХ МОВ

Ачкасова К. О., студентка
Чурсіна Л. В., к. філол. н., доцент
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»

АНГЛОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ НА -ING У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Запозичення з англійської мови з суфіксом -ing широко представлені у словнику сучасної французької мови. Втім, як засвідчують численні мовознавчі студії, суфікс -ing відомий ще з XVI ст. [4]. Спочатку сферою вживання запозичень з цим формантом було казначейство, оскільки вони позначали грошові одиниці: shilling, sterling. З XVII ст. до цих запозичень доєдналися інші, значно розширивши спектр і частотність уживання цього лексичного пласту. Лексеми з суфіксом -ing у сучасній французькій мові не є однотипними. Одні з них є безпосередніми запозиченнями з англійської мови, інші належать до хибних англіцизмів (faux anglicismes), решта належить до питомих, що утворені за аналогією з англомовними запозиченими лексемами на ґрунті французької мови: а) antidoping, babysitting, driving, jumping; б) footing, jogging, living, dressing, pressing; в) lifting, (faire du) forcing, parking, yachting та ін. Їх ще називають франглізмами (франц. franglismes).

Дослідження запозичень завжди перебуває на вістрі протилежних точок зору мовознавців, оскільки питання запозичення є водночас питанням доцільності входження цих чужомовних лексем. Проблема засилля англіцизмів також виявляється гострою для багатьох мов, французької мови зокрема. Водночас запозичення здавна вважаються джерелом збагачення мови-реципієнта і рушійною силою еволюційних процесів [1–4], особливо це стосується словотворчих процесів. Це є зокрема свідченням рівня асиміляції запозиченої лексики, коли спільний англомовний формант, що виокремлюється на морфемному рівні в одноструктурних запозичених лексемах, бере участь у словотворенні французької мови, поєднуючись з питомими твірними основами. Так, запозичений з англійської мови суфікс -ing стає словотворчим формантом у французькій мові і служить для утворення гібридних новотворів (питома твірна основа + іншомовний суфікс). Цей словотвірний формант входить до низки інноваційних новотворів і є невід'ємним елементом лінгвокреативності: mailing, brushing, surbooking, couponning, vussing. Вочевидь ще зарано стверджувати, що

цей суфікс англломовного походження став частиною соціолінгвістичної норми французької мови, незважаючи на територіальну близькість та домінуючу роль англійської мови. Втім, дедалі більше новотворів проникають у розмовно-побутове мовлення: *curling, camping, shopping* тощо [2, с. 379].

Англійські запозичення на *-ing* у французькій мові набули найбільшого поширення в економічній сфері: *holding, marketing, leasing, géomarketing, factoring, merchandising, timing, planning, brainstorming, meeting, sponsoring, forfeiting, branding, bundling, coworking, crowdfunding, crowdsourcing, downsizing, fixing, pricing, reporting, sharing economy, trading* тощо), ІТ-галузі: *cloud computing, hacking, ranking, highlighting*, спорті: *body-bulding, footing, doping, coaching, jogging, stretching* і т. под.

Не завжди чужоземні слова є бажаними у словниковому складі національної мови. Звертання до іншомовної лексики є доречним за таких умов: 1) вживання у ролі галузевого терміна (*merchandising, outsourcing*); 2) за відсутності у національному лексиконі відповідника для найменування того чи іншого поняття (*snoozing, train-surfering*); 3) з метою мовної економії (*kidnapping*). В інших випадках запозичення, які не адаптувалися до французького мовного стандарту, засмічують мову, котра приймає запозичення. Нерегульований процес запозичення ймовірно призводить до того, що національна мова з часом утрачає самотність.

Однак запозичення є виправданими і бажаними, якщо вони заповнюють лексичні і поняттєві прогалини у мові, та які пройшли належні етапи адаптації й асиміляції в чужомовному середовищі. Їхні словоформи гармоніюють з питомою лексикою, а не є шокуючими і неприйнятними на тлі словника мови-реципієнта. Так, запозичення *posterling (une lettre)* з'явилося під впливом англійського дієслова «*to post*», воно замінює цілий вислів «*jeter une lettre à la boîte aux lettres*», який є громіздким.

У підсумку зазначимо, що запозичення з компонентом *-ing* формують лексичний прошарок у словнику французької мови, починаючи з XVI ст. Окрім англіцизмів, у французькій мові набувають поширення «франглізми», серед яких є хибні англіцизми з англломовним компонентом і питомі словоформи, утворені на ґрунті мови-реципієнта, за аналогією з запозиченими одноструктурними лексемами. Вони різняться за сферами вживання, привносять елемент креативності у франкомовне середовище.

Література

1. Кречотень О. В. Різновиди англійських запозичень у французькій мові та способи адаптації запозиченої лексики. URL : <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/2796/1/Кречотень%20О.%20В.%20>

2. Рабош Г. Соціолінгвістична ситуація у Франції та інших франкомовних країнах // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2018. Випуск 45. С. 377–385.

3. Рубан О. В. Проблема трактування поняття «англіцизм» та категоризації англійських запозичень у французькому мовознавстві // Вісник Житомирського державного університету. 2010. Випуск 55. Філологічні науки. С. 215–219.

4. Moudrochova Radka. A propos des mots en –ing d'origine anglaise issus du dictionnaire Le Petit Robert. URL : http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-5afcf91c-9c80-4afb-8277-edfdc8ec431e/c/Radka_Mudrochova_7-19.pdf.

5. Dictionnaire de français Larousse. URL : <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais/>

**Беляєва Д. С., студентка
Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

СИНТАКСИЧНИЙ СПОСІБ ТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ КІБЕРНЕТИКИ

Кібернетика як наука зародилася в 40-х роках ХХ століття і стала наукою керування складними системами зі зворотнім зв'язком на базі різноманітних точних наук. Оригінальність науки кібернетики у вивченні не тільки структури, а й результату роботи класу систем, з якими взаємодіє людина. Сама ж наука поєднує в собі математичні, інформатичні, психологічні, біологічні, філософські та інші закони та елементи, будучи самостійною незалежною цариною. Унікальним є також і лексичний фонд кібернетики. Термінотворення у сфері кібернетики відбувається шляхом внутрішніх і зовнішніх ресурсів, а також способом штучного вигадування слів. До шляхів творення за рахунок внутрішніх ресурсів англійської мови відносимо морфологічний, синтаксичний, семантичний способи та абревіацію. Запозичення представлено зовнішніми ресурсами та окремо репрезентовано вигадування штучних слів.

Розглянемо синтаксичний спосіб утворення термінів у сфері кібернетики, який займаємо друге місце після морфологічного за нашими підрахунками. У термінології кібернетики зростає кількість термінів-іменників, утворених синтаксичним способом, тобто, методом утворення словосполучень. У межах цього способу вчені також розглядають зрощення та юстапозицію. Як відомо, юстапозити – це слова, що поєднують в собі два і більше складників без безпосереднього використання будь-якого роду сполучників (дефіси чи голосні літери), наприклад: *doubletalk* – *двозначна розмова*. Відмінною рисою

юкстапозитів є координативний зв'язок елементів. Терміни другого типу утворюються шляхом поєднання усіченої основи одного слова чи кількох із цілим словом: *thermodynamics* – *термодинаміка*, *morphostasis* – *морфостаз*. Найуживанішими усіченими означальними компонентами у термінології кібернетики виступають: *auto-* позначає «такий, що виконує дії самостійно»: *autocatalysis* – *автокаталіз*, *autoletics* – *принципи самоцільності*; *morpho-* також перекладається як морфо- і означає «фігурний»: *morphocatalysis* – *морфокаталіз*, *morphogenesis* – *морфогенез*; *trans-* позначає переміщення предмета або його повну структурну зміну: *transcendence* – *трансцендентний*, *transduction* – *трансдукція*.

Словосполучення поділяють на двокомпонентні і багатоконпонентні. В лексиці сфери кібернетики переважають саме двокомпонентні лексичні одиниці, утворені різними моделями: *N + N*: *System's states* – *стани системи*. Ця модель словотворення у сфері кібернетики вважається продуктивною і складає, за нашими підрахунками, близько 8% від загальної кількості проаналізованої лексики. *Adj + N*: *Dissipative structure* – *дисипативна структура*, *artificial intelligence* – *штучний інтелект*. У словотвірній моделі цього типу означення займає початкову позицію. Кількість термінів, утворених за такою моделлю, становить близько 10% від усіх проаналізованих, і тому вважається продуктивною. Зустрічаються і такі словосполучення, в яких означуваний компонент розташовано на першому місці, проте наведені приклади складають не більше 3%, *Adv + Adj*: *intersubjectively verifiable* – *міжособово перевірений*. Непродуктивною є модель, представлена прислівником в першій позиції з прикметником в другій. Складених термінів представленої моделі в результаті підрахунку виявили менше 1% від загалу досліджених одиниць, *Adv + Adj/N + N*: *well-structured problem-formulation* – *аргументоване формулювання проблеми*. За нашими спостереженнями, складені терміни такого типу складають не більше 4% від проаналізованої лексики. Модель словотвору *N + of + Adj + N*: *the Principle of Blind Variation* – *принцип Сліної варіації* в сфері кібернетики є доволі продуктивною і використовується для найменування (математичних, філософських, біологічних, психологічних та ін.) законів та принципів, на яких базується той чи інший процес. Кількість термінів, утворених такою моделлю, сягає 9%.

Отже, синтаксичний спосіб термінотворення є одним з найбільш продуктивних, оскільки двокомпонентні і трикомпонентні термінологічні словосполучення становлять більше 60% всього складу термінології. Більшість двокомпонентних термінологічних словосполучень мають атрибутивний характер і утворюються за різними моделями.

АНГЛІЙСЬКІ ІДІОМИ З КОМПОНЕНТОМ-ТОПОНІМОМ

Ідіоматика будь-якої мови є надзвичайно важливим її прошарком, скарбницею знань про історію, культуру, менталітет її носіїв. Англійська мова не є виключенням – вона має надзвичайно багатий фразеолофонд, який неупинно поповнюється. Одним із видів фразеологізмів є ідіоми з компонентом-топонімом (КТ), в яких закодовано історичну пам'ять та культурну спадщину англійського народу.

У «вузькому» розумінні термін «ідіома» розуміється як стала, семантично непрозора чи метафорична одиниця, значення якої не може бути виведеним із сукупності значення окремих її частин. У «широкому» розумінні ідіома – це загальний термін для багатьох видів полілексемних одиниць, незалежно від того, чи вони є семантично «непрозорими» [1].

Ідіоми з КТ (їх поділяють на гідроніми, ороніми, урбаноніми, макротопоніми, мікротопоніми, антропотопоніми, ойконіми, хороніми, астіоніми та ін.) досить широко представлені в сучасній англійській мові. Наведемо кілька прикладів англійських фразеологізмів із КТ: 1) з *гідронімами* (назвами водних об'єктів): **Father Thames** – прізвисько річки Темзи; 2) з *астіонімами* (назвами міст): **It bangs Banagher** – «це перевершує все, це неймовірно», походить від назви міста в Ірландії, що стало символом «гнилого містечка»; **to take coals to Newcastle** – «ввозити вугілля в Ньюкасл (центр вугільної промисловості)», робити щось непотрібне, чого і так достатньо; 3) з *хоронімами* (назвами частин світу, областей, країн, частин Великобританії і штатів у США): **Scotch mist** – «туман, щось незрозуміле»; часті тумани є особливістю кліматичних умов Шотландії; **the Black Belt** – «чорний пояс», так називають південні райони США, де переважає негритянське населення; 4) з *урбанонімами* (назвами вулиць та інших невеликих об'єктів всередині населених пунктів): **black as Newgate's knocker** – «абсолютно чорний; надзвичайно поганий», Newgate – горезвісна тюрма в Англії, тому стук її дверного молотка віщував біду.

Також проаналізовані ідіоми за походженням поділяють на: запозичені та власні. Наведемо приклади останніх: **Prince of Wales** – «старший син, спадкоємець англійського престолу»; **to dance the Tyburn jig** – «бути повішеним», місто Тайберн було місцем публічних страт майже до кінця XVIII століття; **to go to Halifax** – «йти до біса; бродяги уникали міста Галифакс (графство Йоркшир), відомого своєю ткацькою мануфактурою, оскільки там діяв закон про страту кожного, кого

ловили на крадіжці тканини вартістю більше 13,5 пенсів.; вираження набуло значення «вирушати на смерть, у пекло»; *Brummagem button* – «фальшива монета», від перекрученого Birmingham, який у XVII столітті був горезвісним саме за карбування фальшивих монет; *to have kissed the blarney stone* – «бути підлесником»; згідно з повір'ям той, хто поцілує камінь в ірландському замку Бларні, набуває здатності лестити [2].

Отже, ідіоми з ТК є скарбницею національно-культурних знань про Великобританію, в яких заковано інформацію про історію, етнографію, географію, економіку, психологію тощо носіїв англійської мови і які слугують певним інструментом національної ідентифікації мовців.

Література

1. Негрич Н. Д. Поняття «ідіома» і «фразеологічна одиниця» – спільне та відмінне у лінгвістичному розумінні // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Сер. : Філологія. Мовознавство. 2013. Т. 219. Вип. 207. С. 79–81.

2. Longman Dictionary of English Language and Culture. London : Pearson Education Ltd. 2005. 1620 p.

Єфіменко М. С., студент
Куш Е. О., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК АНГЛОМОВНОГО ЛЕКСИКОНУ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Впровадження комп'ютерної техніки внесло кардинальні зміни і в систему освіти англійськомовних країн. Якщо у XX у США, Канаді, Великобританії характеристика системи освіти здійснювалася за допомогою словосполучення *computer-aided education*, то на сьогоднішній в англійській мові вже закріпилася інновація *webucation*, що відбиває сутність нового, «віртуального» виду освіти. Синонімами вказаної інновації виступають в англійській мові новотвори *cybereducation*, *e-education*, *teleeducation*, *distance learning*, а сам процес навчання отримав назву *e-learning*, *digital learning*, *web-based learning*, *online training*, *virtual learning*, *cyber learning*, *webeducation*, *Internet-based learning* [1, с. 22–78].

Комп'ютерній грамотності (*computer literacy*, *digital literacy*) у США, Канаді та Великобританії починають навчати дітей ще на початковому рівні. Цьому сприяє і наявність комп'ютера у них вдома. Зміст та форма домашніх завдань у школі перетворює їх на інтерактивні завдання (*interactive tasks*, *interactive homework*), що виконуються вдома

за допомогою комп'ютера. Інформатика (англ. *Computer Science*) є обов'язковою дисципліною, що викладається зараз дітям у школах англійськомовних та інших країн світу.

Одним із розділів такої дисципліни є вивчення системи Інтернет (*cyberography*). Саме тому у своїй більшості школи країн мають комп'ютерні чи мультимедійні класи (*computer or multimedia classes*). В 2010 році у США вийшов «Закон про освіту в галузі інформатики» («*Computer Science Education Act*»), що забезпечував дотаціями ті штати, які вели роботу по підвищенню якості освіти в галузі інформатики та підтримки її вчителів. Це значно підвищило якість викладання дисципліни в американських школах [2, с. 76].

Поняття електронної лекції (*e-lecture*), електронної конференції (*e-conference*), вебінару (*webinar*), електронної бібліотеки (*e-library*), електронного бібліотекаря (*cybrarian*) є знайомим усім студентам вищих навчальних закладів. Електронні книги (*e-book, blogbook*) стають настільки популярними та поширеними в США та інших країнах світу, що для позначення паперових («матеріальних») книг, якими користуються студенти в англійській мові виникає інновація *p-book*.

Багато університетів в США, Великобританії та інших англійськомовних країнах успішно практикують «дистантне навчання», залучаючи з кожним роком до нього все більшу кількість «віртуальних студентів» (*virtual students*). Технологізація та інформатизація викликала появу нових підходів до навчання, які позначаються нині такими інноваційними одиницями, як *SOLE* (*self-organized learning environment*), *PLE* (*personal learning environment*) та ін. Інформацію про той чи інший університет (коледж, факультет), спеціальності та кваліфікацію, які надаються в ньому, можна отримати з веб-сайту університету. Університетські веб-сайти містять також інформацію про викладачів, їх наукові інтереси, публікації, електронну пошту для листування, що сприяє не тільки інтерактивності та взаємодії учасників навчального процесу, але й поширенню лексики на позначення того чи іншого поняття сфери електронного навчання.

Література

1. Зацний Ю. А., Янков А. В. Лексичні та фразеологічні інновації англійської мови : англо-український словник. Запоріжжя : Вид-во ЗНУ, 2020. 282 с.
2. Gilliam J., Endres L. *The Internet Is My Religion*. N. Y. : National Builder, 2015. 208 p.

НАЗВИ СПОРІДНЕНOSTІ І СВОЯЦТВА В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ

Назви родинних стосунків є однією з найдавніших семантичних груп у будь-якій мові. На думку В. Л. Карпової, «такі лексичні групи, як назви частин тіла, назви спорідненості, назви багатьох рослин і тварин та деякі інші практично не змінюються протягом століть і навіть тисячоліть, але разом з тим саме вони, як правило, відзначаються полісемічністю і становлять ґрунт для багатьох похідних лексичних і семантичних утворень, які несуть на собі відбиток відповідної історичної доби» [1, с. 10].

Важливим і корисним при опануванні іноземними мовами є зіставлення одних і тих же лексико-семантичних груп у різних мовах, що вивчаються. Це може дати більш глибоке розуміння шляхів утворення лексем, певних асоціацій, які ці мовні одиниці викликають у студентів, і, таким чином, впливати на ефективність засвоєння іноземного вокабуляру. Для комплексного опису лексико-семантичної групи назв спорідненості і свояцтва необхідно враховувати цілу низку лінгвопрагматичних чинників, серед яких можна назвати вік людини, стать, офіційність чи неофіційність спілкування тощо.

Порівняймо назви спорідненості і свояцтва у зіставляваних мовах:

Англійська мова	Французька мова	Переклад
Father/dad/daddy	Père	Батько
Mother/mum/mummy	Mère	Мати
Brother/ bro	Frère	Брат
Sister/sis	Sœur	Сестра
Son	Fils	Син
Daughter	Fille	Дочка
Grandmother	Grand-mère	Бабуся
Grandfather	Grand-père	Дідусь
Child	Enfant	Дитина
Grandson	Petit-fils	Онук
Granddaughter	Petite-fille	Онука
Stepmother	Belle-mère	Мачуха
Stepfather	Beau-père	Вітчим
Stepbrother	Demi-sœur	Зведена сестра
Stepsister	Demi-frère	Зведений брат
Son-in-law	Gendre	Зять

Daughter-in-law	Belle-fille	Невістка
Wife	Femme, Épouse	Дружина
Husband	Mari, Époux	Чоловік

Аналіз корпусу дослідження дозволяє дійти висновків про різні (рідше схожі) асоціативні зв'язки, що виникають у студентів при вивченні лексики зазначеної семантики, зокрема у таких підгрупах як: 1) англ. *stepmother, stepfather* – фр. *belle-mère, beau-père*; 2) англ. *stepbrother, stepsister* – фр. *demi-sœur, demi-frère*; 3) англ. *daughter-in-law, mother-in-law* – фр. *belle-fille, belle-mère*; 4) англ. *grandmother, grandfather* – фр. *grand-mère, grand-père*; 5) англ. *grandson, granddaughter* – фр. *petit-fils, petite-fille* тощо.

Подібні дослідження є перспективними, оскільки вони роблять вагомий внесок у методику викладання другої іноземної мови.

Література

1. Проблеми вивчення історії словникового складу мови // Історія української мови. Лексика і фразеологія. К. : Наукова думка, 1983. С. 5–14.

Мамедова К. Б., студентка

Будко А. В., к. пед. н., доцент

Харківський національний педагогічний університет

ім. Г. С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ І ФУНКЦІОНУВАННЯ СКЛАДНИХ ПРИКМЕТНИКІВ В СУЧАСНИХ БРИТАНСЬКИХ ТА АМЕРИКАНСЬКИХ ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ ЖУРНАЛІВ «THE NEW YORKER» ТА «THE SPECTATOR»)

Актуальність теми полягає у швидкому розвитку мовних одиниць, морфем, розвиток різних фразеологічних одиниць, сленгів. Де можна побачити ці швидкі зміни, які відбуваються у мові в певний період часу? Засоби масової інформації дають змогу зафіксувати найнезначніші зміни в мові, зокрема авторські словотворення.

Складними називають слова, які за будовою складаються з двох або трьох простих мовних одиниць, самостійні елементи. Між цими словами може стояти дефіс. Наприклад: A tall, well-built woman appeared at the door. I sent him a thank-you card. She is a strong-willed and kind-hearted. Слово tall – це простий прикметник, тому що складається з однієї основи, а слово well-built складається з двох основ, які утворилися за допомогою конверсії, що відносяться до різних частин мови. Well-прикметник, built-дієслово (по типу прикметник + дієслово + конверсія). Так само і в інших прикладах наведених вище, thank –

дієслово, you – займенник(по типу дієслово + займенник + конверсія) [1].

При утворенні складних слів в англійській мові найчастіше використовуються різні префікси, суфікси та закінчення. Наведемо деякі розповсюджені суфікси прикметників: від іменних основ -al, -ial, -ful, -less, -y, -ist; від дієслівних основ: -ive, -able [2]. А також різні моделі утворення складних слів, по типу реверсії, конверсії, скорочення. Розглянемо приклади утворення складних слів в американських та британських журналах «The New Yorker», «The Spectator»: «Since writing is not a cost-effective profession, practically speaking, my other jobs are what I do to make and save money. I don't have an exact fiscal goal in mind, but I won't starve for my art, and a reasonable young person should always learn how to invest» [3]. Прикметник cost-effective складається з двох основ: **cost** - дієслово, effect – іменник та суфікса -ive. «In terms of work, the pandemic accelerated everything. Without commuting time or in-person meetings....» [3]. Слово має форму прийменника + іменника. «Plants were identified with colour-coded labels listing»[4] – в цьому реченні прикметник colour-coded має дві основи, які виступають окремо іменниками та закріплено суфіксом -ed.

Отже, використання складних прикметників в засобах масової інформації є широко застосованим. Наша наукова розвідка показала, що одним широко використовуваним методом утворення складних прикметників є осново складання. Аналіз складних прикметників дозволяє з'ясувати, яким ознакам при написанні статі надають перевагу журналісти.

Література

1. Фамина Н. В. Лексикология английского языка. М. : Маді, 2018. 91с.
2. Иванова И. П., Буракова В. В, Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. М. : Высшая школа, 1981. 285 с.
3. The New Yorker. Is Ginni Thomas a Threat to the Supreme Court? URL : <https://www.newyorker.com/magazine/2022/01/31/is-ginni-thomas-a-threat-to-the-supreme-court>.
4. The Spectator. The fate of the French Socialists is a warning for Boris Johnson. URL : <https://www.spectator.co.uk/article/the-fate-of-the-french-socialists-is-a-warning-for-boris-johnson>.

Фоміна О. С., студентка
Чурсіна Л.В., к. філол. н., доцент
Харківський гуманітарний університет
«Народна українська академія»

ПИТОМІ СЛОВОФОРМИ З АНГЛОМОВНИМ КОМПОНЕНТОМ -ING У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Контактування англійської та французької мов триває з часів Норманського завоювання Англії в 1066 році. Це період входження численної кількості франкомовного лексичного пласту до англійського словника. Саме тоді відбувалося найактивніше мовне спілкування між норманами та англійцями [1, с. 25]. Тривалий час ці дві мови конкурували за домінування і статус найпопулярнішої міжнародної мови. Французька мова втратила домінуючі позиції тільки у другій половині XX століття. Бурхливий економічний розвиток, науково-технічний прогрес, поява новітніх телекомунікаційних технологій сприяли глобалізаційним процесам в усіх сферах життя суспільства та безпрецедентній експансії англійської мови [2, с. 223] в планетарному масштабі. Окрім названих екстралінгвістичних факторів, що сприяють процесу запозичення і навіть певною мірою засиллю англіцизмів, є й внутрішньомовні причини появи низки англомовних лексем у французькій мові (потреба в найменуванні, відсутність влучного питомого слова, переваги інтернаціоналізації в термінології тощо). Наразі англійська мова посідає панівні позиції як джерело значної кількості запозичень, серед усього загалу англіцизмів спостерігається чимало інтернаціональних термінів. На момент входження запозичення проходять стадію адаптації на фонетичному й орфографічному рівнях та стадію асиміляції на семантичному і навіть словотвірному мовних рівнях. Прикметно, що має місце входження зворотних запозичень давнього франкомовного походження, які укорінилися в англійській мові і позначають актуальні поняття: *budget* (від фр. *bougette*), *jean* (від фр. *bleu de Gênes*), *denim* (від фр. *bleu de Nîmes*).

Досліджуючи міжмовні зв'язки мовознавці звертають увагу на той факт, що з появою одноструктурних запозичень, стає можливим виокремлення в них спільного морфемного сегменту в мові-реципієнті. Це притаманно для франкомовних запозичень в англійській мові (-*ance*, -*ant*, -*ment*, -*tion*.) і відповідно для англомовних запозичень у французькій мові. Ми фокусуємо увагу на лексичних запозичених одиницях з формантом -*ing*. Морфемний сегмент -*ing* вичленовується у структурі давніх англомовних запозичень, що з-поміж іншого сприяє входженню і закріпленню сучасніших одноструктурних неолексем-запозичень. Можна певною мірою стверджувати, що нове запозичення «омінає» процес адаптації на фонетичному й орфографічному рівнях,

натомість процес його асиміляції прискорюється. Серед низки лексем з англломовним суфіксальним компонентом -ing є такі, що не мають відповідника в англійській мові. Такі лексеми класифікують як faux anglicismes (хибні англіцизми), які утворені на ґрунті мови-реципієнта. До таких лексем належать: footing, jogging, parking, féminisme-watching, brunching, camping, dancing, dressing, lifting, piling, pressing, relooking, zapping тощо. З появою і розвитком інтернет-комунікації, таких слів стає більше, оскільки вони належать до інноваційної лексики і свідчать про мовотворчість серед віртуальних комунікантів.

У підсумку зазначимо, що одноструктурні англломовні запозичені лексеми зі спільним формантом стають словотвірною моделлю для творення за аналогією слів на ґрунті-мови реципієнта.

Література

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділового спілкування. К. : АртЕк, 2000. 192 с.

2. Олефір Г. І., Дейнеко І. А., Дейнеко І. В. Англіцизми у сучасній французькій мові: мода чи вимога часу? // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. 2018. № 33. С. 218–230. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/psptkl_2018_33_18.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ

**Барняк К. В., студент
Лут К. А. к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕМАТИКИ

Тема передачі лексичних одиниць, що належать до комп'ютерної тематики, і, зокрема, до мов програмування, наразі є вкрай актуальною, оскільки ця галузь невинно розвивається і збагачує словниковий склад мови новими одиницями.

Питання перекладу лексичних одиниць та текстів, пов'язаних з комп'ютерною тематикою, актуальне не лише для фахівців у галузі технічного перекладу, для програмістів, професіоналів, що працюють у сфері ІТ, а й для звичайних користувачів комп'ютерів, побутової техніки та інтернету. При цьому метою такого перекладу є максимально точна передача змісту оригіналу без втрати його стилістичних та експресивних особливостей [1, с. 216].

Вас можуть спіткати труднощі пов'язані з багатозначністю деяких термінів. Наприклад:

Since each character in IDLE is the same width, you can count the number of spaces by counting the number of characters above or below the line you're looking at [3, с. 20]. – Кожен символ в IDLE має однакову ширину, тому можна вважати кількість пропусків кількістю символів над або під рядком, на яку ви дивитеся.

Слово *character*, згідно з англо-українським словником *Cambridge Dictionary* [2], має такі значення: *характер, персонаж, особистість / тип, характерна риса, оригінал / дивак, буква / знак / цифра / ієрогліф*. У даному контексті, очевидно, що слово *character* вжито у значенні «знак, символ» Термін *space*, згідно з англо-українським словником *Cambridge Dictionary* [2] має такі значення: *відстань / протяг / простір; космос / космічний простір; інтервал / проміжок часу / термін; місце / площа; місце / сидіння; кількість рядків, що відведено під оголошення*. У цьому випадку, *space* використовується у значенні відстані чи проміжку між символами чи рядками коду, інакше кажучи, пропуск.

Наведемо інший приклад: *Microsoft Excel 97 has a flight simulator Easter egg*. Від студентів або учнів можна почути такі переклади:

- У Microsoft Excel 97 є симулятор польоту великодні яйця;
- Великоднє яйце – тегер у пілотній версії Microsoft Excel 97;
- Програма Microsoft Excel 97 пропонує симулятор польоту Easter Egg.

Насправді ж, *Eastern egg – feature of a computer program or electronic device that is only accessible via set of commands, clicks, and/or key strokes that aren't Listed in the official documentation*. – Великоднє яйце, пасхалка – функція комп'ютерної програми або електронного пристрою, яка доступна лише через набір команд, клацань та/або натискань клавіш, які не перелічені в офіційній інструкції.

Відмінність Великодня (Великоднього яйця) від простого ігрового секрету полягає в його невідповідності загальної концепції гри (безглуздий, неправдоподібний вигляд), а також нерідко виражається у вигляді зовнішнього посилання.

Також є труднощі, пов'язані з особливими вимогами до точності перекладу тексту програмування, оскільки будь-яка помилка може зіграти вирішальну роль успішності кінцевого результату. Один неправильно інтерпретований елемент може змінити зміст висловлювання, що є неприпустимим у технічному перекладі. Говорячи про мову *Python*, використання зайвого або постановка недостатнього пропуску призведе до того, що програміст-початківець не зможе запустити програму.

Речення *Tuples are like lists that can't be modified* [3, с. 47], люди, які незнайомі з програмуванням, перекладають так: *Кортежі, як і*

списки, не можуть змінюватися. Цей переклад містить грубу помилку. Речення повинно перекладатися так: Кортєжі подібні до списків, які не можуть бути змінені. Допущена помилка призводить до того, що зникає різниця між списками і кортежами, відповідно, вводячи в оману програмістів-початківців.

Отже, при перекладі текстів комп'ютерної тематики можуть виникати труднощі, пов'язані з полісемантичністю термінів, міжгалузевою омонімією та експресивними конотаціями лексичних одиниць. Про це варто пам'ятати перекладачеві, щоб уникнути помилок при перекладі.

Література

1. Білоус О. М. Теорія і технологія перекладу : навчальний посібник для студентів перекладацьких відділень, 2013. 201 с.
2. Cambridge Dictionary Online: Free English Dictionary and Thesaurus. URL : <http://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 01.10.22).
3. Sweigart Al. Making Games with Python & Pygame. 2012. 366 p.

**Бакши-Сарач В. Р., студентка
Каширіна І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

СПЕЦИФІКА СЕМАНТИЧНОГО ПРОЦЕСУ СИНОНІМІЇ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ПРОБЛЕМА СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Сучасна лінгвістична парадигма ставить спільний знаменник, коли йдеться про поняття творчості та креативності. Так, на думку дослідниці А. Лепетюхи, «в континуумі мова \ мовлення відбуваються процеси формування та функціонування синтаксичної синонімії» як результат «креативно-творчої діяльності мовця» [1, с. 5], а отже, встановлюється суміжність, а не розмежування, творчості та креативності як підґрунтя мовотворчості в царині породження синонімів. Натомість на сучасному етапі розвитку перекладознавства творчість та креативність вважають нетотожними категоріями. Про це, зокрема, йдеться у науковому доробку дослідника О. Ребрія, в якому чітко вибудовано сучасні концепції творчості перекладача [2, с. 327]. Потенціал семантичного процесу синонімії в термінології детермінується не тільки мовотворчістю перекладача, а й мовленнєвою творчістю, яка невід'ємна від мовної гри. Під таким кутом зору можна говорити про синонімію як про джерело мовленнєвої експресії, зокрема, про лінгвостилістику синонімічних контрастів (термін В. Чабаненка), коли переклад стає каналом збагачення експресивних засобів української мови як цільової [3, с. 273].

Основи розуміння теорії семантичних процесів, зокрема й синонімії, в термінології, закладено вітчизняними та зарубіжними вченими (А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько 2000; В. Карабан 1997; А. Лепетюха 2020; М. Кабре 2002; К. Шуберт 2007). Зазначені напрацювання спонукають до потрактування синонімії як до засобу вираження одного поняття, джерела стилістичного забарвлення, способу породження відтінків значення та передумови розширення контекстуальних меж за рахунок взаємозаміни синонімів. Водночас, питання синонімії стосується до вивчення термінів-дублетів, а отже, спонукає до більш прискіпливого заглиблення у проблематику розхитування терміносистем за рахунок дублетності термінів.

Отже, перекладацька мово- та мовленнєва творчість в процесі роботи з науково-технічними охоплює питання синонімії як на лексичному, так і на синтаксичному рівнях, що значно ускладнює вибір перекладацьких стратегій і тактик, але й відкриває широкі можливості для розширення виразних засобів української мови як цільової.

Література

1. Лепетюха А. В. Моно- та поліпредикативні висловлення із синтаксичною синонімією (на матеріалі французької художньої прози XX – початку XXI століть). Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2020. 344 с.
2. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
3. Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 351 с.

**Василевський В. В., студент
Каширіна І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

СИНТАКСИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТУ В АСПЕКТІ ТРАНСЛЯЦІЇ

Основи розуміння теорії та потенціалу синтаксичної своєрідності текстів закладено вітчизняними та зарубіжними вченими (Лепетюха 2020; Приходько 2002; Шевченко 2008; Шевченко 2020; Щербіна 1999; Говав 2010; Джексон 2016; Кьер 2014; Лазебна 2021). Зазначені напрацювання спонукають до потрактування англомовного складносурядного та складнопідрядного речення як вагомого джерела смислів, що актуалізуються в процесі трансляції науково-технічного тексту. Зокрема, йдеться про взаємозв'язок між синтаксичним, семантичним та прагматичним рівнями репрезентації речення та його когнітивно-семантичними та комунікативно-прагматичними параметрами. У розумінні комунікативного рівня складносурядних

речень ми йдемо за концепцією дослідника А. Приходька, зосереджуючись на паратаксії як формі композитного мовленнєвого акту та особливостях реалізації в процесі трансляції прагмаепістемічного та прагмарегулятивного потенціала мовленнєвих актів [2, с. 185].

Заглиблення у дослідження синтаксису англomовного науково-технічного тексту невід'ємне від проблематики граматизованих та аграматизованих синонімічних мовленнєвих інновацій в континуумі мова \ мовлення (Лепетюха 2020), оскільки синтаксична синонімія активно виявляє себе в науковому дискурсі як на рівні синтагми, так і на рівні висловлення. При цьому, як зазначає дослідниця А. Лепетюха, «моно- та поліпредикувативні структури із синтаксичною синонімією формуються в просторі кінетизму думки на осі оперативного часу каузації мовно-мовленнєвого акту» [1, с. 290].

Розглядаючи своєрідність синтаксису англomовного науково-технічного тексту, не можна пройти повз такі його особливості, як повтори, емпфаза та інтенсифікація, прагматика яких повинна бути збережена в процесі трансляції. Релевантним при цьому видається взаємозв'язок між стилістичними та прагматичними інструментами в ході породження та сприйняття мовленнєвого акта, за концепцією дослідниці Н. Лазебної [3, с. 321]. При цьому, як підкреслює дослідниця А. Лазебна, важить проблематика помилкової інтерпретації реципієнтом прагматики мовленнєвого акта, причому втрати можна знизити, але за таких умов «семантичний баланс може переважити прагматичний заряд повідомлення» [3, с. 326].

Отже, можна говорити як про прагмаепістемічний та прагмарегулятивний потенціал, так і про певні зв'язки між синтаксисом, семантикою та прагматикою англomовного науково-технічного тексту, що може стати основою подальшого дослідження різноманіття синтаксичних форм, у яких втілюються мовленнєві акти.

Література

1. Лепетюха А. В. Моно- та поліпредикувативні висловлення із синтаксичною синонімією (на матеріалі французької художньої прози XX – початку XXI століть). Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2020. 344 с.
2. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 292 с.
3. Lazebna N. English Language as Mediator of Human-Machine Communication. Zaporizhzhia : PhDiAns, AMBISHPERE: Academic and Medical Publishers and Royal Book Publishing, 2021. 558 p.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ГЕНДЕРНОЇ ТЕМАТИКИ

Гендерна тематика дедалі частіше опиняється в фокусі наукової уваги: інтенсифікація досліджень в цьому напрямку зумовлена тим, що кожен день у науковий обіг вводяться нові поняття, такі як *гендерні відносини, норми; гендерні ролі, стереотипи, установки, цінності; гендерна ідентичність і гендерна суб'єктність; гендерна соціалізація та ідентифікація*. Усі вони вимагають осмислення не тільки у гендерологів, але й також у лінгвістів, адже передача англومовних термінів українською мовою є однією із задач сучасної лінгвістики та перекладознавства.

До типових текстів на гендерну тематику належить ґрунтовне дослідження М. Кіммела та А. Аронсона «The Gendered Society» [1], яке містить низку наукових текстів. Як і для будь-якої наукової розвідки для неї є типовим насичення тексту термінами та гендерними реаліями, термінами та термінологічними словосполученнями. Головне призначення текстів наукового стилю – систематизація знань, пізнання світу, повідомлення про результати досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, класифікацій, роз'яснення явищ, виклад матеріалу. Зазначимо, що лексична організація такого тексту залежить від тематики наукового тексту.

Проаналізувавши лексичне наповнення тексту за структурою, ми ідентифікували однокомпонентні та багатокомпонентні терміни. До перших відносять: *manhood, masculinity, eager, nun, despair* [1] – вони є простими за будовою. Багатокомпонентні терміни є: *women's studies, the gentleman's name, pretty maiden, biological differences, traditional family, unconventional family, nuclear family, extended family, blended family, single parent family, international family, single sex family, close knit family* [1].

За тематикою ці терміни можна поділити на: терміни-поняття (*agnatus, feminist, queer studies*), гендерно-марковані терміни (*Gender Equality Index, gender equality, Cross-dresse, Non-binary, gender policy*) та терміни на позначення «гендерованої» взаємодії (*hate speech, diversity, noble creature, noble-looking, faithful*) [1]. Переклад лексичних одиниць може викликати певні труднощі, адже наявна приналежність звучує їхнє тлумачення та застосування певних лексичних та граматичних трансформацій.

Гендерно-марковані лексичні одиниці допомагають чітко структурувати текст. Знання гендерної тематики є найважливішим для

перекладача тексту відповідної тематики (*gender socialization, sex refers, physical/physiological differences, males and females, primary sex characteristics, chromosomes, hormones, height, muscularity, to regard, to care for, lawn work, generation, to eliminate, to overcome, to counteract, to encourage, confidence*) [1].

Також до лексичних особливостей такого типу тексту належить наявність слів, які мають на меті пов'язувати речення між собою та власне є компонентами наукового тексту: *as a result, thus, therefore, on the one hand, on the other hand* та ін. Вони допомагають і структурувати текст, і роблять його більш логічним та зрозумілим для читача. Ці слова-коннектори є типовими для будь-якого типу тексту, але вони також містяться і у текстах на гендерну тематику.

Отже, терміни та лексичні одиниці (гендерно-марковані) є типовим орієнтиром на тексти гендерної тематики та при перекладі термінів та текстів даної галузі використовуються комплексні перекладацькі трансформації. Таким чином, враховуються прагматичні фактори їх використання. Прагматика перекладу зазначених одиниць гендерної тематики позначена прагматичною адаптацією речень і текстів із ними. Вона здійснюється за допомогою перекладацьких трансформацій.

Література

1. Kimmel M., Aronson A. *The Gendered Society*. New York : Oxford University Press, 2000. 531p.

Коваль П. С., студентка

Лещенко Г. А., к. філол. н., доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Аудіовізуальний переклад – це переклад мультимедійного тексту іншою мовою. Основними способами побудови змісту аудіовізуального тексту є мова, малюнок, музика, колір і перспектива, а основними формами аудіовізуального перекладу – субтитрування і дублювання. Процес субтитрування складається зі створення фрагментів написаного тексту (субтитрів), які накладаються на кадри. Оскільки процес переходить з аудіо- на письмові носії, субтитрування визначається як «інтермодальна» форма перекладу [1, с. 107].

Багато лінгвістів визначають читання закадрового дикторського тексту як розширений дубляж. В основі цього методу лежить короткий переказ оригінальної мови в повній відповідності зі сценарієм і повністю синхронізований, щоб уникнути порушень візуальної структури фільму або телепрограми [2, с. 75]. Такий метод перекладу був використаний у документальному фільмі «Зима у вогні: Боротьба

України за свободу». Дубляж цього фільму проходив декілька технічних етапів. Спочатку текст перекладають, потім формують з нього монтажний лист. У ньому прописані хронометраж та всі репліки. Важливо, щоб текст для озвучення збігався за хронометражем з оригінальним, інакше звукова доріжка відставатиме від відеоряду. Після перекладу текст редагують. У професійних та великих студіях цим займається укладальник. Він відповідає за те, щоб озвучка перекладу відповідала зображенню на екрані. Завдяки дубляжу, під час перегляду цього фільму складається враження, що говорять актори, які грають ролі.

Повною протилежністю цьому способу аудіовізуального перекладу є вільний коментар, коли голоси коментаторів або ведучих накладаються на оригінальний звук. Така форма зазвичай використовується при перекладі важливих трансляцій спонтанного характеру – наприклад, на кінофестивалях, де обмеження часу і бюджету не дозволяють використовувати більш складні форми передачі усних або письмових повідомлень. У таких випадках перекладач може перекласти фільм, навіть не ознайомившись попередньо зі сценарієм, озвучуючи весь акторський склад самостійно [1, с 110].

Важливим елементом є дотримання міміки та артикуляції. Цей пункт відрізняє переклад фільмів для дубляжу від звичайного перекладу тексту. Адже репліки мовою перекладу повинні не просто в повному обсязі передавати зміст фраз, але ще і відповідати міміці героїв [1, с. 108].

Отже, аудіовізуальний переклад може здійснюватися кількома способами: дубляж, напів-дубляж, субтитрування, начитка закадрового тексту, вільний коментар та сурдопереклад. Оскільки форма мовних особливостей бере безпосередню участь у передачі їх сенсу, підтримуємо думку І. Струк та А. Сітко про те, що перекладач повинен насамперед прагнути до еквівалентності перекладу [3], а далі, виходячи з принципу адекватності, тобто смислового добору сегментів вихідної мови, прагнути до творчого та креативного пошуку вдалих прийомів і способів їх перекладу.

Література

1. Бахов І. С. Субтитрування в перекладі як інструмент формування професійної ідентичності перекладачів в умовах глобалізації // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2019. Сер.: Філологія. 2019. Том 1. С. 110–127.
2. Куца О. Особливості викладання аудіовізуального перекладу у вищій школі // Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія. 2015. Вип. 740–741. С. 106–112.
3. Сітко А. В., Струк І. В. Адекватність і еквівалентність у перекладі мовних особливостей // Sciences of Europe. Praha, 2016. Vol 1 (10). С. 122–126

ПРОБЛЕМНІ ПОЛЯ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ АНТРОПОЛОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Наукові тексти антропологічної тематики є доволі репрезентативними для аналітичного осмислення як лінгвістами, так і перекладознавцями, і літературознавцями. Як і будь-який текст наукової тематики він має типові ознаки як-от: інформативність, логічність, точність та ін. Текст антропологічної тематики генетично споріднений із текстом культурологічної тематики, а отже його жанрова характеристика розширюється до науково-популярного тексту. Оскільки текст антропологічної тематики розповідає читачеві про людину, її побут, звички та традиції, зрозуміло і природньо, що цей текст є культурно-маркованим текстом, а отже містить культурно-марковану лексику (реалії).

Для того, щоб продемонструвати проблемні поля перекладу ми обрали англomовний текст відомої британської антропологині Кейт Фокс (Fox K. «Watching the English») [1] та її україномовний переклад – «Спостерігаючи за англійцями» [2]. Вже сам контент таких текстів містить доволі складний для розуміння та перекладу матеріал, оскільки перекладач має не тільки досконало знати обидві мови, але й бути дуже уважним при відтворенні культурного контексту та передачі певних культурних кодів.

Першим проблемним полем є переклад реалій. Так, при перекладі виразу *fish and chips* перекладачка М. Госьовська віддає перевагу стратегії форенізації – «риба та картопля фри». Поняття «картопля фри» знайоме нашому українському читачеві, але в британському варіанті мови *chips* – це не чіпси, а смажена картопля. Тож тут варто було б дати посилання в англomовному тексті, а внизу сторінки – надати пояснення цієї реалії. Також до складних варіантів перекладу є такі лексеми як *junk food*, *foodiness*, *foodie-talk*, *gastro-porn*, *comfort food* та ін.

Другим проблемним полем є переклад термінів антропологічної тематики. Наведемо приклади декілька з них: *faith healing* (цілюння віри), *funeral rites* (поховальні обряди), *kin-groups* (родинні групи), *luck superstition* (забобони), *population policy* (демографічна політика), *age-grading* (розподіл по віковим групам). Ця термінологія потребує і знання мови, і знання контексту у перекладача та вимагає занурення в антропологічні студії і навіть іноді консультування із фахівцями з цієї галузі щодо правильності перекладу того чи іншого терміну.

Третім проблемним полем є переклад складних граматичних конструкцій. Інформативність текстів антропологічної тематики, спрямованість таких текстів на повідомлення особливого характеру, не можуть не вплинути на структуру їхніх речень. Це проявляється у неозначено-особових та безособових реченнях, а також в розповідних реченнях, побудованих з використанням дієслова та його іменних форм в активному чи пасивному стані, а також інфінітивних, герундіальних чи частиципальних конструкцій.

До труднощів перекладу належить і переклад пасивного стану, і переклад безособових конструкцій (інфінітив, герундій та дієприкметник), і переклад модальних дієслів. В цьому випадку перекладач має справу із науковим текстом, який рясніє такими конструкціями та не тільки передавати граматичну специфіку, але й не втратити смисл тексту.

Таким чином, перекладач має не тільки добре знати унормовану мову оригіналу, але й бути фахівцем з лінгвокультурології, історії та сучасного життя певної нації. Справа ускладнюється тим, що в тексті оригіналу реалія часто сприймається як щось звичне, органічне, рідне для тих читачів, яким текст призначений. Звідси – дилема: або обрати стратегію «доместикації» або стратегію «форенізації»: це протиріччя може здолати лише досвідчений перекладач, що добре знає побут і історію, відчуває зображувальні можливості вписаного у текст слова.

Література

1. Fox K. Watching the English. London : Hodder & Stoughton, 2004. 454 p.
2. Фокс К. Спостерігаючи за англійцями / пер. М. Госовської. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 608 с.

**Кузнєцов Т. В., студент
Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ СЕМАНТИЧНИХ НЕОЛОГІЗМІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

В епоху масової комунікації існують безпрецедентні можливості для розвитку та поширення неологізмів, зокрема семантичних неологізмів. Яскравим доказом цьому є мова періодичних видань нашого часу. Мова як американської, так і британської преси часто збагачується неологізмами. Багато з них так і залишаються okazіоналізмами, тоді як інші інновації поступово переходять до основного словарного складу мови. У практиці перекладацької роботи помітне місце займає проблема перекладу семантичних неологізмів.

У процесі перекладу слова взагалі, та неологізму зокрема, зазвичай виділяють два етапи: з'ясування значення лексичної одиниці в контексті; відтворення цього значення засобами мови перекладу.

Однією за складностей при перекладі неологізмів є розуміння значення нового слова. З об'єктивних причин словники не можуть повною мірою відображати всі слова, що виникають протягом останнього часу, хоча б тому, що лексикографи не поспішають включати до словників так звані «оказіональні» неологізми, тобто індивідуальні новоутворення, що вводяться окремими авторами для даного випадку. Такі слова часто зникають так же швидко, як і з'являються.

Виходячи з визначення терміну «неологізм» можна припустити, що перекладач, вперше зустрічаючи власне неологізм, не має уяви про те, що він позначає. Тому значення неологізму частіше за все доводиться з'ясовувати з контексту. За умови письмового перекладу, на прикладах якого власне і було проведене наше дослідження, контекст був досить інформативним.

Нерідко, коли еквівалент перекладу відсутній, для відтворення неологізмів англійської мови українською використовують низку прийомів. До них можна віднести транслітерацію та транскрибування, калькування, описовий переклад, а також пряме включення. Розглянемо їх більш детально.

Прийом транслітерації полягає у тому, що за допомогою українських букв передаються букви, що складають англійське слово. Серед досліджуваних лексичних одиниць прикладами можуть бути такі: *web* – *веб*, *moderator* – *модератор*, *troll* – *троль*, *skin* – *скін*, *spam* – *спам*, *menu* – *меню*.

Застосування транскрипції полягає у передачі українськими буквами не орфографічної форми, а звучання слова, наприклад: *bug* – *баг*, *flood* – *флуд* (від неправильної англійської вимови), *cache* – *кеш*, *browser* – *браузер* тощо.

Переклад неологізмів за допомогою калькування полягає у заміні складових частин, морфем та слів (у випадку сталих словосполучень) одиниці оригіналу їх лексичними відповідниками у мові перекладу. Як приклад можна навести словосполучення *home page* – *домашня сторінка*, *freedom ride* – *рейси свободи*. Хоча для читачів мови перекладу ці явище не є близькими та зрозумілими, їх значення стає очевидним з контексту.

Часто перекладачі вдаються до комбінованих способів та разом із калькуванням застосовують транскрибування або транслітерацію, наприклад *app cache* – *кеш програми та browser history* – *історія браузера*.

Декілька лексичних одиниць були передані у перекладі за допомогою еквівалентів, тобто слів або словосполучень, що мають

повні відповідники у іншій мові. Наприклад, слово *gateway* у своєму новому значенні має сталий відповідник в українській мові та перекладається як *шлюз*, а *utility* – як *утиліта*. До цієї ж групи нами було віднесено і переклад лексичної одиниці *resolution*, що у новому «комп'ютерному» значенні має аналог розподільна здатність. Таким же способом було перекладено слово *bus* – *шина*, *boot* – *завантаження*, *to boot* – *завантажувати*, *clipboard* – *буфер обміну*.

Нерідко у даному дослідженні можна було спостерігати переклад за допомогою функціонального аналогу. У таких випадках мовна одиниця вихідної мови передається такою одиницею мови перекладу, яка може й не бути єдиним можливим варіантом, але викликає подібну реакцію у зарубіжного читача, як і у представника вихідної мови. Наприклад, лексична одиниця *heavy*, що у англійській мові отримала нове значення у словосполученні *heavy problem*, було перекладено, як *серйозна проблема*, а *application* – *програма*.

Описовий переклад використовується у випадку, коли складно передати значення неологізму за допомогою вищезазначених прийомів. Частіше за все це відбувається у випадках, коли предмет, явище або поняття, які називає неологізм, відсутні у культурі мови перекладу. Описовий переклад був застосований для словосполучення, як *voodoo programming*, що не має стислого аналогу та позначає *використання програмного коду, який було створено іншою персоною, без глибинного розуміння принципів роботи такої програми*.

Останнім часом при відтворенні неологізмів використовується також прийом прямого включення, який полягає у використанні оригінального написання англійського слова в українському тексті. Такий спосіб є шляхом найменшого опору та мінімальних затрат праці. Часто на сторінках періодичних видань можна зустріти слова, що складаються з двох частин: англійської, зі збереженням оригінального написання, та української: *web page* – *web-сторінка*. Використання способу прямого включення може бути виправданим у тих випадках, коли неологізм не можливо відтворити за допомогою жодного з розглянутих способів перекладу у зв'язку зі специфічністю його звучання чи написання.

Отже, як доводить практичний матеріал, один і той самий семантичний неологізм можна перекласти різними способами, однак через деякий час один з варіантів витискує інші. Основними критеріями, що перекладач має прийняти до уваги у процесі пошуку еквівалента англійському неологізму в українській мові, є стислість та однозначність тлумачення. Варіант, запропонований перекладачем, має бути зрозумілим реципієнтові перекладу.

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНЮВАННЯ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Незважаючи на різноманітність існуючих методик, на даний момент не має єдиних загальноприйнятих критеріїв оцінки ефективності систем машинного перекладу (СМП). Тому через відсутність єдиної системи оцінки ефективності СМП, існує кілька різних підходів до цього питання.

Перший метод оцінки – суб’єктивний. Основними критеріями такого підходу є адекватність перекладу та зрозумілість. Основа цього підходу – це експертна оцінка професійного перекладача. Базується такий підхід лише на думці перекладача про те, чи прийнятний цей переклад, чи ні, і багато в чому якість такої оцінки залежить від професійного досвіду та знань того, хто оцінює. Ю. В. Ванніков у своїй роботі зазначає, що існують різні типи адекватності перекладу: семантико-стилістичний, функціональний та дезиративний. Також залежно від комунікативної установки оригінального тексту, адекватність перекладу може набувати валоративного, інцитивного, інформаційного та селективного типів [1, с. 70].

Наступним методом оцінки ефективності СМП є статистичний метод, суть якого полягає в обсязі редакторської правки. Визначається кількість змін, зроблених редактором у процесі перекладу. Якщо редактору довелося зробити велику кількість правок, переклад визнають недоцільним, неефективним і для даного типу текстів недоречним. Так само, у разі невеликої кількості редакторської корекції, за допомогою цього методу порівнюють різні СМП і вибирають найбільш підходящу для даного типу роботи.

При машинному перекладі людина може мати різний рівень участі [2, с. 152]:

- 1) передредагування – людина вручну готує текст до машинної обробки: прибирає неоднозначні поєднання, у деяких ситуаціях загалом спрощує вихідний текст;
- 2) інтерредагування – людина втручається безпосередньо в процес перекладу і прибирає складні ситуації, що склалися;
- 3) постредагування – людина обробляє кінцевий результат машинного перекладу та виправляє недоліки;
- 4) змішана участь людини – будь-які з трьох перерахованих вище варіантів можуть бути застосовані до одного тексту одночасно.

Переклад, який виконує людина, але за допомогою будь-якої програми-помічника (наприклад, комп'ютерний словник) називається автоматизованим.

У наш час існують та розвиваються високоякісні системи машинного перекладу, на допомогу яким приходять нові інформаційні технології та корпусна лінгвістика. Визначення поняття «корпусна лінгвістика» часто наголошує на «машині» в основі процесу, яка полегшує наше систематичне дослідження великої кількості мовних даних («corpus», множина: «согора»). Як джерела даних для створення статистичних систем перекладу використовують паралельні текстові корпуси, що містять різні мовні версії одних і тих самих документів. Джерелами таких документів є збірки перекладеної художньої літератури відомих письменників, тексти парламентських засідань країн та організацій. Наприклад, парламентські звіти Канади видаються двома мовами, а офіційні документи Європейського економічного співтовариства – 11 мовами тощо.

Повне вирішення завдання машинного перекладу досі не реалізовано в жодному проекті, однак розвиток нових лінгвістичних теорій, сучасні досягнення в галузі машинного навчання, розвиток електронних словників, тезаурусів, прогрес обчислювальної техніки залишають надію на те, що в майбутньому вдасться отримати задовільне рішення цієї задачі. Для подальшого розвитку систем перекладу, які використовують реальні перекладачі, потрібно розуміти, якою мірою і з якою метою зрештою ними користуватимуться. Так, для професійних перекладачів буде корисною можливість вибору між декількома варіантами перекладу, а для звичайного користувача будуть потрібні різні інструменти, що здійснюють попередню обробку запиту.

Література

1. Ванников Ю. В. Языковая сложность текста как фактор трудности перевода : методическое пособие. М. : Изд-во Всесоюзный центр переводов, 1988. 75 с.
2. Швець О. Особливості використання CAT-tools при перекладі // Міжкультурна комунікація і перекладознавство : точки дотику та перспективи розвитку : матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції: збірник наукових праць (м. Переяслав, 18 березня 2021 року) / гол. ред. К. І. Мізін; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав, 2021. С. 147–153.

ПЕРЕКЛАД СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР В ТЕКСТАХ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕМАТИКИ

При перекладі текстів комп'ютерної галузі необхідно пам'ятати, що хоча мова таких текстів є частиною загальнонаціональної мови, але вона має і певний стиль, який відповідає меті і завданню комп'ютерної літератури. Тексти комп'ютерної галузі мають ряд особливостей, як на рівні термінології, так і на рівні граматики. Однією з основних лексичних ознак комп'ютерної термінології є активне використання скорочень та аббревіатур. Це пояснюється тим, що терміни у вигляді складних слів та словосполучень незручні для використання. Тому часто складний термін вживається як короткий варіант у вигляді його головного компоненту.

Частина комп'ютерних скорочень при перекладі з англійської мови на українську може навіть не перекладатися, а передаватися шляхом збереження форми оригіналу. У той же час велика кількість скорочень все ж таки потребує перекладу. Звичайно частково в цьому можуть стати у нагоді словники, які надають потрібні відповідники. Однак, не всі скорочення мають фіксовані словникові відповідники. Саме тому необхідно знати основні прийоми перекладу скорочень, щоб ефективно працювати з ними. Слід підкреслити вагомість ролі контексту, який безсумнівно часто стає у нагоді. Іноді скорочення та аббревіатури можуть розшифровуватися при їх першій згадці в тексті. Окрім того, слід чітко розуміти структуру скорочення, щоб ефективно розшифрувати його компоненти.

Проілюструємо існуючі способи перекладу розповсюджених комп'ютерних скорочень та аббревіатур на українську мову:

1. Транскодування (транслітерація та транскрипція), наприклад: скорочення *SMS (Short Message Service)* – служба коротких повідомлень на українській мові передається як «СМС»; скорочення *spam* – повідомлення, що приходять по електронній пошті, які не замовляють і які є небажаними, передається українською «спам».

2. Переклад повної форми, наприклад: *ADSL (Asymmetric Digital Subscriber Line)* – Асиметрична абонентська цифрова лінія.

3. Переклад відповідним українським скороченням. Наприклад, *RAM (Random Access Memory)* – оперативна пам'ять – скорочення «ОП»; *PC (personal computer)* – персональний комп'ютер – скорочення «ПК».

4. Збереження форми оригіналу – повне запозичення англійського скорочення в латинських літерах. Цей спосіб зазвичай використовується при передачі номенклатурних позначень. Наприклад, *HTTP* (*Hyper Text Transfer Protocol*) – протокол, що забезпечує взаємодію користувача, який запитує доступ до веб-документів, із сервером, що надає можливість такого доступу. При перекладі тексту українською мовою зберігається варіант оригіналу – *HTTP*. Інша аббревіатура такого плану – *IP* (*Internet Protocol*), протокол, що забезпечує доставку даних у вигляді пакетів, що мають IP-адресу на українській мові також зберігає форму оригіналу. Можна також звернути увагу, як подібні скорочення гармонічно поєднуються з перекладеними елементами, утворюючи разом з ними складні терміни – IP-адреса. Відмітимо також, що нерідко подібні скорочення, що не перекладаються, подаються у тексті перекладу у сполученні із пояснювальним словом загального значення: DIP – «корпус типу DIP», EGA – «графічний стандарт EGA» тощо.

Отже, основні способи перекладу, які застосовуються при перекладі аббревіатур та скорочень в текстах комп'ютерної галузі: повне запозичення англійського скорочення в латинських літерах (збереження форми оригіналу); транслітерація; транскрибування; переклад повної форми; переклад відповідним скороченням української мови.

Рахматуліна В. В., студентка
Каширіна І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

СПЕЦИФІКА СЕМАНТИЧНОГО ПРОЦЕСУ ПОЛІСЕМІЇ В ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК ПРОБЛЕМА СПЕЦІАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Основи розуміння теорії та потенціалу семантичної своєрідності термінів закладено вітчизняними та зарубіжними вченими (А. Д'яков, Т. Кияк, З. Куделько 2000; В. Карабан 1997; Н. Лазебна 2021; М. Кабре 1993, 1998; Б. Нквенті-Азе 2005; Х. Сагер 1990). Зазначені напрацювання спонукають до потрактування значення терміна як «стабільного в синхронії, але потенційно мінливого в діахронії» [1, с. 57]. Остання характеристика на практиці означає подальший розвиток семантичного поля терміна, а отже, створює підґрунтя для виникнення семантичного процесу полісемії в термінології. У свою чергу, полісемія, тобто наявність у терміна декількох пов'язаних між собою значень, спричинюється до певних труднощів перекладу спеціальних текстів. Зазначені труднощі впливають на адекватність та еквівалентність передачі смислового наповнення оригіналу, торкаються проблематики глибинних та поверхневих структур вихідного та перекладеного текстів, втягують у коло обговорюваних питань доцільність використання буквалістичної та необуквалістичної концепції перекладу.

Розглядаючи семантичний процес полісемії в термінології, не можемо пройти повз етимологію термінів. Зауважимо, що терміни, які ведуть походження від загальновживаних слів, частіше демонструють полісемічну природу. Також не забуваймо про збереження або втрату метонімічного характеру мотивації терміна, коли йдеться про заміну родового поняття видовим, частини – цілим, або навпаки. Дотичною до цього питання є категоріальна багатозначність, коли смислове наповнення терміна споріднене з декількома логічними категоріями, що є типовою ознакою термінів гуманітаристики.

В царині перекладознавства специфіка семантичного процесу полісемії розглядається поряд з питанням системи контекстів. Оскільки йдеться в тому числі й про культурний та соціальний контексти в межах такої системи, можна говорити про виокремлення культурно- та соціолінгвістичного чинника в процесі трансляції, що впливають на розвиток семантичного поля терміна на макрорівні та на розвиток національних терміносистем на макрорівні.

Отже, можна говорити про взаємозалежність лексичного значення терміна, його вмотивованості, системи контекстів, в якій термін функціонує, та стратегій і тактик, які перекладач застосовує для вирішення питання зняття багатозначності терміна.

Література

1. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. К. : ВД «КМ Academia», 2000. 218 с.

Свідлова К. Я., студентка

Бережна О. О., ст. викладач

Національний університет «Запорізька політехніка»

СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ ЛЕКСИКИ

Стилістичний аспект перекладу полягає у правильному виборі лексико-граматичних засобів відповідно до загальної функціонально-комунікативної спрямованості оригіналу з урахуванням існуючих літературних норм мови, якою виконується переклад. Перекладач повинен прагнути передати матеріал оригіналу, використовуючи українські відповідники, нейтралізуючи українською мовою наявну в оригіналі зайву образність і жаргонні елементи [2, с. 156].

Військову лексику поділяють на три основні групи: військову термінологію, що позначає поняття, які пов'язані з військовою справою, збройними силами; військово-технічну термінологію, яка включає науково-технічні терміни; емоційно-забарвлену військову лексику, яка часто вживається в розмовній мові військовослужбовців. Склад

сучасної військової та військово-технічної термінології безперервно змінюється за рахунок випадіння певних слів, зміни значень, поповнення новими термінами, наприклад, в зв'язку з появою і розвитком нових зразків озброєння та бойової техніки. Утворення військових термінів відбувається наступними способами: морфологічним, включаючи афіксацію (*maneuverability*), словоскладанням (*target-seeking*), конверсію (*to mortar*), аббревіацію (*FEBA, ROAD*), лексико-семантичним (*Pentagon* — назва будівлі міністерства оборони США, американська вояччина), зміною значення (*acquisition* найчастіше мало значення «придбання», а тепер «виявлення цілей»), розширенням значення (*to/go land* — означало «висаджуватися на берег», а тепер «здійснювати посадку на будь-яку поверхню, включаючи воду і небесне тіло»), звуженням значення (*cruiser* раніше означало «будь-який корабель, що знаходиться в плаванні», а зараз «крейсер»), шляхом запозичення як з інших галузей науки і техніки (*strut*), так і з інших мов (*bunker, Blitzkrieg* — з німецької, *aide de camp* — з французької, *mechanized rifle division* — калька з російської) [1, с. 247]. Разом з однозначними термінами, що мають точні та чіткі семантичні межі, вживаються і багатозначні терміни, наприклад, термін «*security*» означає «охорона, бойове забезпечення, контррозвідка», термін «*armor*» — «броня, бронетанкові війська, танки», а «*unit*» і «*command*» мають до десяти і більше значень [3, с. 68], тому багатозначність навіть однокомпонентних термінів ускладнює їх правильний переклад, адекватність якого повністю залежить від контексту і ситуації. З точки зору труднощів розуміння та перекладу військові терміни можна підрозділити на три групи:

1. Терміни, що позначають реалії іноземної дійсності, наприклад: *field hospital* — польовий госпіталь, *chief of staff* — начальник штабу, *recoil brake* — гальмо відкату. При перекладі українською в якості еквівалента може використовуватися український термін, форма якого пов'язана з формою англійського терміна: *army* — армія, *general* — генерал; в якості еквівалента використовуються український термін, форма якого не пов'язана з формою англійського терміна: *rifle* — гвинтівка, *company* — рота. Багатоконпонентні англійські терміни перекладаються українськими термінами, компоненти яких збігаються за формою та значенням з компонентами англійського терміна: *antitank artillery* — противотанкова артилерія; загальне значення багатоконпонентного англійського терміна може повністю збігатися з аналогічним українським терміном, але окремі його компоненти відрізняються від компонентів українського еквівалента: *flame thrower* — вогнемет, *mine detector* — міношукач [5, с. 72].

2. Терміни, що позначають реалії іноземної дійсності, відсутні в українській дійсності, але мають загальноприйняті українські термінологічні еквіваленти: *headquarters and headquarters company* —

штаб і штабна рота. Адекватний переклад таких термінів досягається шляхом підбору відповідних українських аналогів шляхом адекватної заміни [5, с. 39].

3. Терміни, що позначають реалії іноземної дійсності, які відсутні в українській і не мають загальноприйнятих українських термінологічних еквівалентів: alert hangar – ангар вильоту по тривозі. Зазвичай переклад цієї групи термінів здійснюється шляхом опису значення англійського терміну: attack problem – тактичне завдання з ведення наступального бою; дослівного перекладу: general staff – спільний штаб, first lieutenant – перший лейтенант; часткової або повної транслітерації: master sergeant – майстер-сержант; транслітерації та дослівного перекладу: chief master sergeant – головний майстер-сержант; транскрибування: captain – кептен, commander – командер.

Основна помилка при перекладі військових термінів полягає в тому, що перекладачі прагнуть знайти буквальну відповідність іноземному терміну до українських. Такий підхід є не зовсім правильним, тому, що по-перше, стирається специфіка реалій іноземної армії, а по-друге, може виникнути помилка в зв'язку з тим, що ці терміни можуть виражати поняття, характерні тільки для цієї армії, і тому не відповідати реаліям, прийнятим в українській армії [4, с. 386].

Література

1. Аракин В. Д. Сравнительная типология английского и русского языков. Л. : Просветительство, 1979. 398 с.
2. Виноградов В. С. Введение в переводоведение: Общие и лексические вопросы. М. : ИОСО ПАО, 2001. 233 с.
3. Даниленко В. П. Лингвистический аспект стандартизации терминологии. М., 1993. 127 с.
4. Драко М. В. Чтение и перевод английской научной и технической литературы. Мн. : Попурі, 1997. 608 с.
5. Латишев Л. К. Перевод: проблемы, теории, практики и методики преподавания. М. : Просвещение, 1988. 160 с.

**Семенюк Д. О., студентка
Підгорна А. Б., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Метою будь-якого перекладу є досягнення адекватності, тобто вичерпної передачі не тільки змісту оригіналу, а і повної функціональної відповідності йому. Для текстів суспільно-політичної спрямованості характерною відмінністю є наявність спеціальної термінології, причому деякі з термінів складні. Це ж вимагає від

перекладача однозначності та чіткості під час перекладу. Перекладач має бути дуже обережним, тому що існує ціла низка слів, які не мають еквівалента в українській мові і перекладати їх треба залежно від контексту, іноді описово. Такі тексти містять велику кількість «фальшивих друзів перекладача» та багатоскладних англійських слів, що ускладнює переклад.

Виділяють такі способи перекладу термінів: 1) переклад за допомогою словникових відповідників; 2) транскодування; 3) калькування; 4) контекстуальна заміна; 5) описовий переклад. Найбільш поширеним способом перекладу є переклад за допомогою лексичного еквіваленту. Можна навести такі приклади перекладу через пошук лексичних відповідників: *civil servant* – громадський службовець, *order-in-council* – урядовий декрет, *stowaway* – безбілетний пасажир, *resignation* – відставка, *deputy minister* – замісник міністра, *press group* – ініціативна група, *party in power* – правляча партія, *disbandment* – розпуск, *joint session* – об'єднане засідання, *governor general* – генерал-губернатор, *term of office* – термін перебування на посаді, *government house* – офіційна резиденція губернатора, *private council* – таємна рада, *day in court* – надана можливість бути вислуханим у суді, *backbench MPs* – рядові члени Парламенту.

Способом калькування, тобто способом перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин (морфем або слів) їх лексичними відповідниками у мові перекладу, перекладаються такі терміни: *public hearing* – публічне слухання, *Oath of Allegiance* – клятва у вірності, *Defender of the Faith* – захисник віри.

Транскодування є також досить вживаним способом перекладу термінів суспільно-політичної тематики, проте при перекладі юридичної термінології використовується досить рідко. В.І. Карабан виокремлює чотири види транскодування [1, с. 282]: 1) транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови): *Lobby* – лобі, *President* – президент, *Cabinet* – Кабінет (Міністрів); 2) транслітерування (слово вихідної мови передається по літерах): *immigrant* – іммігрант; 3) змішане транскодування (переважне застосування транскрибування з елементами транслітерування): *Speaker* – Спікер, *Leader* – Лідер; 4) адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та граматичної структури мови перекладу): *Opposition* – опозиція, *Party* – партія, *General Assembly* – Генеральна Асамблея, *Jurisdiction* – юрисдикція, *plebiscite* – плебісцит.

Описовий переклад – це такий прийом перекладу нових лексичних елементів вихідної мови, коли термін у мові перекладу замінюється словосполученням, яке адекватно передає зміст цього терміна [1, с. 297]. Такий спосіб перекладу найбільш точно передає зміст поняття, оскільки відбиває його основні ознаки, проте при

перекладі суспільно-політичних термінів він не є досить вживаним способом перекладу. Юриспруденція та політика набули вже достатнього розвитку в українському соціумі, тому при перекладі термінів до такого способу вдаються досить рідко: *submission* – письмове пояснення, подане на розгляд, *day in court* – надана можливість бути вислуханим у суді; *affidavit* – письмове свідчення під присягою, *recorded vote* – голосування, яке заноситься у протокол засідання.

Отже, при перекладі термінів суспільно-політичної сфери можуть використовуватись такі способи: 1) пошук лексичного відповідника; 2) транскодування; 3) калькування, 4) описовий переклад. Переклад за допомогою лексичного відповідника і транскодування є найпоширенішими способами перекладу суспільно-політичної термінології. Було використано також лексичні трансформації, такі як: конкретизація і генералізація.

Література

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні, жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.

**Сидоренко Д. М., студент
Приходько А. М., д. філол. н., професор
Національний університет «Запорізька політехніка»**

ДОСЯГНЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ТЕКСТУ

Нормативні вимоги до перекладу формуються у вигляді наступних принципів перекладу:

1. Норма еквівалентності перекладу означає необхідність більшої спільності змісту оригіналу і перекладу, але лише в межах, сумісних з іншими нормативними вимогами, що забезпечують адекватність перекладу. Норма еквівалентності перекладу не є незмінним параметром.

2. Жанрово-стилістична норма перекладу – це вимога відповідності перекладу стилістичними особливостями тексту оригіналу. Так, переклад художнього твору оцінюється по його літературним достоїнствам, технічний переклад – по термінологічній правильності, що забезпечує розуміння суті справи і можливість використання тексту перекладу в технічній практиці, переклад реклами – по його дієвості і ін. Практично критика перекладів головним чином ґрунтується на інтуїтивному уявленні про жанрово-стилістичні норми.

3. Норма тексту перекладу полягає у вимозі дотримуватися правил норми мови з урахуванням особливостей перекладних текстів

цією мовою (розмовна мова або художня література).

4. Прагматична норма перекладу означає вимога забезпечити прагматичну цінність перекладу, модифікацію результатів перекладу в прагматичних цілях. Прагнення виконати при перекладі конкретну прагматичну задачу – це свого роду суперфункція перекладу, що підкоряє собі всі інші аспекти перекладацької норми. Вирішуючи таку задачу, перекладач може відмовитися від максимально можливої еквівалентності перекладу та оригіналу, може перевести оригінал лише частково, змінити при перекладі жанрову приналежність тексту, відтворити якісь формальні особливості перекладу, порушуючи норму мови, що. Прагматичні умови перекладацького акту можуть зробити необхідними повну або часткову відмову від дотримання норми перекладу, фактично заміну перекладу переказом, рефератом або будь-яким іншим видом передачі змісту оригіналу, який не претендує на його всебічну репрезентацію.

Таким чином, серед трансформацій, незважаючи на існуючу різноманітність класифікацій, більшість лінгвістів виділяють два основні типи: граматичну та лексичну. Більше того, треба враховувати той факт, що часто ці види поєднуються між собою.

Необхідність граматичних перетворень зумовлена, насамперед, різницею в структурі двох мов, що виявляється в повній чи частковій невідповідності. Лексичні трансформації потрібні через лексичні невідповідності різної смислової структури мов, тобто невідповідність значень слів, різну сумісність або відсутність слів відповідного значення в мові, що перекладається, або через різницю у використанні слів. Як правило, різні перетворення здійснюються одночасно, тобто поєднуються між собою – перестановка супроводжується заміною, граматична трансформація – лексичною тощо.

Можливість легко та вільно користуватися ними – запорука адекватного перекладу. Використання перекладацьких трансформацій, в першу чергу, продиктовано передачею оригінального змісту, вираженням оригінальної думки. Перекладач ні в якому разі не повинен прагнути збереження оригіналу.

Трансформації необхідні для дотримання «правильності» мовних норм, щоб мовлення перекладача сприймалося як «компетентне мовлення». Ще одна причина, що спричиняє трансформації в перекладі, - це надати мові природність, щоб мова перекладача відповідала мовним звичкам мовців.

При перекладі частіше використовується заміна частин мови та форми числа. Для того, щоб досягнути еквівалентності тексту часто застосовується калькування, еквівалентний переклад та генералізація.

ЛОКАЛІЗАЦІЯ ВІДЕОІГОР В УКРАЇНОМОВНОМУ ПРОСТОРИ

З огляду на розвиток останніх подій, популярність української локалізації в комп'ютерних іграх значно зросла. Запит гравців почав стрімко рости з 2014 року, що було вмотивовано політичними подіями. Але досі існує невелика кількість проєктів, де є офіційна локалізація. Незважаючи на те, що кількість мовців за рейтингом WorldTips оцінюється в 33 мільйони, а це 44 сходинок зі 100 найбільш вживаних мов [1]. Беручи офіційну статистику цифрової крамниці Steam (яка є найпопулярнішою серед українців), в наявності 255 ігор [2].

Для аналізу проблеми привести в приклад гру Elex від німецьких розробників Piranha Bytes, де є 10 мов на вибір для інтерфейсу. Серед них англійська, німецька, французька, іспанська, італійська, польська, грецька, російська, китайська та корейська [3]. Якщо знову звернутися до рейтингу WorldTips, то можна порівняти кількість мовців. Українська знаходиться трішки нижче польської, яка розташувалася на 38 місці з 40 мільйонами мовців, але значно вище грецької, яка на 87 місці з 13 мільйонами мовців. Маючи таку базу, розробники можуть бути впевнені в тому, що гра знайде свого покупця.

Лише наявність української мови може створити певне цікавство в інформаційному полі для подальшої реалізації продукту. В такому випадку незацікавленість в локалізації можна пояснити небажанням студій ризикувати. Офіційна локалізація — це інвестиція, тому розробники очікують додаткові прибутки від продажу продукту. Для перекладу треба наймати цілий штаб із фахівців, які будуть підтримувати проєкт.

За словами А. Ніколаєвої (менеджер відділу перекладу в G5 Games), лише для мобільної гри потрібно від 6 до 12 місяців роботи для повної локалізації [4]. Кількість слів в комп'ютерних іграх іноді може перевищувати 50-100 тисяч слів, а це об'єм середньостатистичного роману. Сама локалізація ігор нагадує більш за все саме літературний переклад. За дослідженнями Г. Хруста локалізація поділяється на 7 рівнів: культурний, соціальний та комунікаційний, діловий та практичний, графічно-представлений, семантичний, граматичний, технологічний [5]. Локалізатору часто приходить мати справу з неологізмами, тому треба передати гравцю реальне значення слова. При цьому перекладач загнаний в технічні рамки. Текст перекладу повинен відповідати довжині тексту оригіналу, щоб не було подальших

конфліктів із інтерфейсом (коли текст виходить за задані програмою поля).

Головною проблемою для таких команд є технічний аспект. Щоб зайнятися перекладом, навіть фанатським, потрібен доступ до внутрішніх файлів гри, який частіше за все зашифрований розробниками. Для цього потрібно писати в підтримку та чекати офіційної відповіді.

Література

1. The 100 Most-Spoken Languages in the World. URL: <https://word.tips/100-most-spoken-languages/> (дата звернення: 30.10.2022).

2. Ukrainian Translations. URL: <https://store.steampowered.com/curator/2498681-Ukrainian-Translations/> (дата звернення: 30.10.2022).

3. Elex. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/ELEX> (дата звернення: 30.10.2022).

4. Як збільшити кількість ігор з українською локалізацією. Поради від Lead Localization Manager в G5 Games. URL: <https://gamedev.dou.ua/blogs/increasing-the-number-of-games-with-ukrainian-localization/> (дата звернення: 30.10.2022).

5. Video Game Localization: The Analysis of In-Game Texts. URL: https://www.researchgate.net/figure/Layers-of-Localisation-Chroust-2007-p3_fig1_276048340 (дата звернення: 30.10.2022).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО ТЕРМІНОЗНАВСТВА

Доценко М. В., студент
Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ МИТНОЇ СПРАВИ

Термінологічна система митної сфери як невід’ємна частина словникового складу загальної мови збагачує свій вокабуляр різними шляхами. Побудова нових термінів за рахунок внутрішніх ресурсів шляхом утворення дериватів вважається в лінгвістиці найпродуктивнішим способом. Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що морфологічний словотвір сприяє більш повному, глибокому і точному вираженню думки. Суфіксація як вид даного способу терміноутворення залишається одним із найбагатших джерел поповнення словникового складу термінологічних систем, зокрема терміносистеми

митної справи. В процесі лінгвістичного аналізу однослівних митних термінівіменників було виявлено такі суфікси: *-ion*, *-ment*, *-ance/-ence*, *-er/or*, *-ty*, *-age*.

За принципом *verb+ -ation > N* утворюються іменники процесу, стану або дії, що виражені основами. Класифікація дієслівних основ, до яких приєднується суфікс *-ation*, зберігається і при творенні митних термінів: Дієслова із суфіксом *-ify*: *to verify* «перевіряти, встановлювати автентичність» > *verification* «перевірка автентичності, підтвердження»; *to nullify* «анулювати, скасовувати» > *nullification* «скасування, анулювання, визнання недійсним». Дієслова із суфіксом *-ize*: *to harmonize* «узгоджувати, гармонізувати» > *harmonization* «гармонізація, уніфікація». Дієслова із суфіксом *-ate*: *to confiscate* «конфісковувати» > *confiscation* «конфіскація»; *to segregate* «відокремлювати певний товар» > *segregation* «відокремлення певного товару». Дієслова, що не мають в своєму складі формотворчих суфіксів: *to impose* «обкладати митом» > *imposition* «стягнення податку»; *to exempt* «звільняти від сплати мита» > *exemption* «звільнення від сплати мита»; *to value* «оцінювати» > *valuation* «оцінка, визначення вартості»; *to declare* «декларувати» > *declaration* «декларація»; *to tax* «оподатковувати» > *taxation* «оподаткування».

Суфікс *-ment* французького походження у моделі *V+ -ment > N* надає терміну значення акту або факту виконання дії, на яку вказує основа: *to affreight* «фрахтувати судно» > *affreightment* «фрахтування судна»; *to ship* «вантажити судно» > *shipment* «відвантаження, вантаж»; *to consign* «відправляти, посилати» > *consignment*. За моделлю *V + -age > N* утворились наступні термінологічні одиниці: *to freight* «фрахтувати, вантажити» > *freightage* «фрахтування, перевезення вантажів»; *to store* «зберігати на складі» > *storage*.

Транспонувальний суфікс французького походження *-ance* реалізує модель *V + -ance > N ma Adj + -ance > N* і має значення «назва дії» або «стан»: *to clear* > *clearance* «митне очищення»; *to prefer* > *preference* «преференція, пільгове мито»; *to convey* > *conveyance* «перевезення, транспортування або транспортний засіб»; *to allow* > *allowance* «податкова знижка».

В письмовому фаховому мовленні широко вживаються лексичні скорочення термінів: *con* < *consignment* – «вантаж, партія вантажу»; *def* < *deferred* – «відстрочено; відстрочений»; *val* < *value* – «вартість»; *cgo* < *cargo* – «вантаж»; *snee* < *consignee* – «вантажоодержувач»; *cnor* < *consignor* – «вантажовідправник». Також є метод стягнення, що утворює консонативну аббревіатуру: *cntr* < *container* – «контейнер»; *dbk* < *drawback* – «повернення мита»; *fgt* < *freight* – «фрахт, вантаж».

Безумовно, аббревіатури є зручними для користування, адже є стислими та короткими. Але їх недолік у тому що їх розуміють лише представники певної галузі або можуть збігатися з аббревіатурами іншої

галузі. Наприклад скорочення *b.l.* в будівельній галузі має значення «лінія забудови», «червона лінія» (*building line*), а для митної сфери це «коносамент» (*bill of lading*). В комп'ютерній сфері акронім *SAD* означає *Security Account Database* («база облікових записів»). Для митної справи це єдиний адміністративний документ, уніфікована форма митної декларації при імпортуванні товарів з країн третього світу до Європейського Союзу (*Single Administrative Document*).

Отже, термінологічна система митної справи активно збагачується за допомогою афіксації. Найпоширенішими є суфікси французького походження. Також широко вживаються лексичні скорочення, як спосіб термінотворення.

Жигулін В. В., студент
Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

ПЕРЕКЛАД СКЛАДНИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ

Труднощі під час перекладу складних нафтогазових термінів пов'язані як із їх семантикою, так і структурою. У цьому контексті доречним буде спиратися на семантичну та трансформаційну моделі перекладу. Семантична модель перекладу апелює до змістовних компонентів вихідного тексту, застосовуючи компонентний аналіз відповідників, і до синтезу змісту в матеріалі мови перекладу. Трансформаційна модель перекладу (І. І. Ревзін, В. Ю. Розенцвейг, Ю. Найда) ґрунтується на міжмовних трансформаціях мінімальних ядерних глибинних структур, зокрема, на перебудові синтаксичних схем побудови речень, знанні принципів і параметрів вихідної мови й мови перекладу, трансформацій та обмежень на них у певних мовах.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміну, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміну. Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміну. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміну. Таким чином, у ході нашого дослідження були розглянуті наступні способи перекладу англomовних складних

нафтогазових термінологічних одиниць: переклад за допомогою лексичного еквівалента, калькування, описовий, переклад за допомогою використання родового відмінка, переклад за допомогою використання різних прийменників.

Основним способом перекладу термінологічних одиниць залишається на сьогодні пошук лексичного еквівалента. Таким способом перекладено, наприклад, такі терміни, як, *conductor casing*, *fossil water* тощо. Насправді, саме від лексичних еквівалентів залежить розкриття семантики термінологічного сполучення або навіть цілого речення. Однак переклад за допомогою лексичного еквіваленту ускладнюється, тому що терміни багатозначні в різних галузях, в яких вони використовуються та мають різні значення. Тому при перекладі терміни не завжди передаються шляхом повного та абсолютного еквівалента, однак деякі термінологічні одиниці справді однозначні, мають одне значення і завжди перекладаються абсолютним еквівалентом. Але ці звичайні слова, які входять у склад словосполучення, можуть бути пасткою для перекладача. Наприклад, *doghouse*, в цьому терміні йдеться не про собачу будку, а про *вагончик бурового майстра*; *майданчик для верхового робітника* прийнято називати *monkey board*, хоча мавпи тут, зрозуміло, ні до чого.

Переклад за допомогою калькування, зазвичай, застосовується при перекладі складних термінів, а також термінів-словосполучень. Наприклад, *artificial lift* – *механізований видобуток*, *conventional well* – *звичайна свердловина*, *finer filter* – *дрібнопористий фільтр*. Складні терміни типу **N+N1 (іменник + іменник)** було перекладено двома способами: двома іменниками, другий із яких – у родовому відмінку: *vessel movement* – *рух судна*, *water depth* – *глибина води*, *wave action* – *дія хвиль*; комбінацією прикметника й іменника: *anchor piles* – *анкерні свай*, *buoyant sections* – *плаваючі секції*, *deepwater well* – *глибоководна свердловина*; Терміни типу **N + N1 + N2 (іменник + іменник + іменник)** – словосполученням із двох іменників (другий – у родовому відмінку) і прикметника між ними: *offshore well spud-in* – *закладання шельфової свердловини*. Складні терміни типу **A+N (прикметник + іменник)** було перекладено комбінацією прикметника й іменника: *buoyant sections* – *плаваючі секції*, *conventional anchor* – *звичайний якір*; **P1+N (дієприкметник1 + іменник)** можна передати: двома іменниками, другий із яких – у родовому відмінку: *drilling operation* – *операція буріння*, *mooring system* – *система швартування*; комбінацією прикметника/дієприкметника й іменника: *drilling rig* – *бурова платформа*; *floating vessel* – *плаваюче судно*; Складні терміни **P2+N (дієприкметник2 + іменник)** перекладно: прийменниково-іменниковим словосполученням: *anchored vessel* – *судно з якорем*; сполученням прикметника/дієприкметника з іменником: *planned depth* – *запланована глибина*; Наступні багатокомпонентні терміни моделі **Num + N + N1**

(числівник + іменник + іменник) було перекладено числівниково-іменниковим словосполученням: *26-in. bit* – 26-ти дюймовий бор; **Num + N1 + N2 + N3 (числівник + іменник + іменник + іменник)**: – розгорнутим числівниково-іменниковим словосполученням із прийменником: *36-in. hole opener* – 36-тидюймовий розширювач для збільшення діаметру отвору свердловини; **Ab + N (аббревіація + іменник)** – двома іменниками, другий із яких – у родовому відмінку: *BOP stack* – стек превентора; **Ab + A + N (аббревіація + прикметник + іменник)** – комбінацією прикметника й двох іменників (другий – у родовому відмінку): *BOP's shear ram* – зрізна плашка превентора.

Описовий переклад, який ще називають експлікацією, використовується для пояснення значення слова, коли в мові перекладу немає лексичного еквівалента, або його не можна через втрату зрозумілості або точності передати калькуванням або транскодувати: *void space* – порожнечі у відпрацьованих пластах та після завершення резервуарів нафти.

Отже, перекладаючи складні терміни нафтогазової галузі за допомогою лексичного еквівалента, який представляє собою постійну лексичну відповідність, яка точно збігається зі значенням слова, було використано такі прийоми, як калькування, прийом опису, переклад за допомогою використання родового відмінка, переклад за допомогою використання різних прийменників.

Кірієва Д. О., студентка

Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ

На сьогодні дослідження функціонування термінологізмів у мові є надважливим так як вони стають все більш частовживаними у різних галузях науки. Для того щоб правильно розуміти способи їх використання та формування вчені класифікують фразеологічні одиниці термінологічного походження в залежності від їх властивостей, використання, формування тощо.

Суттєвою виявляється класифікація В. Поганець [1], яка за граматичною функцією поділяє такі одиниці мови на три типи: 1) номінативні; 2) ад'єктивні; 3) дієслівні.

Серед продуктивних словотворчих моделей творення номінативних фразеологізмів можна виділити такі моделі, як N+N, N+Prep+N, N+Conj+N. Для ад'єктивних оддинців найхарактернішою формою утворення є модель Adj+N. Дієслівні фразеологізми утворюються переважно за моделями V+N, V+Conj+V, V+Adj+N.

Переважна більшість інноваційних фразеологізмів представлена субстантивними словосполученнями за моделлю N+N: *chain reaction* – хімічна реакція або інший процес, у якому самі реагенти сприяють або поширюють реакцію, *baby nuke* – міні-ядерна бомба, *acid test* – перевірка на кислотність речовини.

За моделлю N+Prep+N можна утворити такі номінативні фразеологізми, як *act of God* – стихійне лихо, *age of terror* – початок третього тисячоліття, час особливого загострення терористичної діяльності, *axis of evil* – країни, що переслідують політику тероризму тощо. Модель N+Conj+N також функціонує: *shock and awe* – масове використання надточної вогневої сили для придушення опору ворога [1, с. 106–109].

Наступною продуктивною моделлю творення ад’єктивних фразеологізмів є Adj+N. Як приклад можна навести такі фразеологізми: *unknown quantity* – цінність чи значення яку неможливо визначити або яка ще не є відома, *dirty bomber* – терорист, який може зробити або використати радіологічну бомбу, *rough stuff* – сильне порушення правил.

Дієслівні фразеологізми становлять незначну частину інноваційних словосполучень і відтворюються, як уже зазначалося, за моделлю V+N: *appeal to Ceasar* – звертатися до виборців на виборах, *be in alt* – бути в піднесеному душевному стані, *hold good* – бути в силі, мати юридичну силу. У деяких випадках також використовуються такі моделі, як V+Conj+V, V+Adj+N: *sail near/close to the wind* – робити щось небезпечно, незаконне чи нечесне, *cut and jog* – поступово завершити бойові дії, припинити війну тощо [2, с. 30].

Проаналізувавши значну кількість літератури нами було виявлено що найбільш частотними з вказаних формоутворень фразеологічних одиниць термінологічного походження є модель номінативного походження, а саме N+N. Інші форми утворення також поширені у технічних текстах, але у незначній кількості.

Література

1. Погонєць В. Поповнення військової лексики та фразеології англійської мови: лінгвальний та соціолінгвальний параметри : дис. ... канд. філол. наук: [Германські мови] спец.: 10.02.04 «Філологічні науки». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2019. 224 с.

2. Термінологізми у сучасній англійській мові, їх семантичні, лексичні та структурні особливості. URL : <http://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/153208/1/%D0%97%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D0%BA%D0%BE.pdf>.

СЛОВОСКЛАДАННЯ ТА ПРЕФІКСАЛЬНО- СУФІКСАЛЬНІ СПОСОБИ УТВОРЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Політична лексика є однією з галузей, що найбурхливіше розвиваються останнім часом. Вона являє собою складне багатовимірне явище, науковий аналіз якого неминуче викликає сполучення різних областей гуманітарних знань (лінгвістики, політології, історії, соціології).

Предметом даного дослідження є суспільно-політична термінологія. У науковця І. В. Холявко, розуміння політичної термінології було сформульовано таким чином: «Суспільно-політична лексика – неоднорідна за складом макроструктура одиниць різного походження, спрямованих ідеологічно та спеціалізованих лексично, семантично і фразеологічно для вираження понять із галузі суспільного, політичного, соціального, економічного, морально-етичного життя соціуму» [1, с. 18].

Словоскладання – це вид словотворення, в якому при з'єднанні двох коренів або основ утворюється нове слово, з або без додавання сполучуваного елемента. В результаті словоскладання утворюються складні слова, або композити [2, с. 185].

Складне слово утворюється шляхом поєднання основного слова з одним або декількома визначальними словами, які уточнюють основне слово. Основне слово завжди буде останнім. Розглянемо складні терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+N$, з використанням основного слова «*der Staat*», додаючи різні визначальні слова, наприклад: *der Staat = Bundesstaat; Einheitsstaat; Obrigkeitsstaat; Volksstaat*. Дані терміни відносяться до словоскладання, тому що складаються з двох іменників «*der Bund-, der Einheit-, der Obrigkeit-, der Volk-*» та основного слова «*der Staat*». При з'єднанні цих двох складників, а саме основного слова «*der Staat*» та визначального, утворилися кардинально різні слова по значенню. Розглянемо терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+A$, з використанням основного слова «*die Politik*», наприклад: *die Politik = die Angriffspolitik; die Außenpolitik; die Fiskalpolitik*. Дані слова чітко відносяться до категорії словоскладання, тому що складаються з двох частин, а саме з головного слова «*die Politik*» та визначального прикметника «*angriffs, außen, fiskal*». Розглянемо терміни, які можна побудувати у вигляді моделі $N+V$, наприклад: *die Konterrevolution*. Даний термін підпадає під дану категорію, тому що складається з двох частин, а саме з головного

слова «*die Revolution*» – революція, та визначального дієслова «*kontern*» – заперечувати; протидіяти. *der Stimmzettel* – виборчий бюлетень, відноситься до словоскладання тому що в своїй основі містить головне слово «*der Zettel*» – записка, бюлетень, та визначальне дієслово «*stimmen*» – голосувати.

Ще одним з головних способів творення слів є афіксація. Афіксація – це утворення слів за допомогою афіксів. У німецькій мові афіксація відбувається через приєднання до основи слова суфікса або префікса, в результаті чого утворюється нове слово. У мові ЗМІ політичні терміни переважно утворені суфіксальним і префіксальним способами.

В ході аналізу політичних статей та промов політиків було виявлено 4 % слів чоловічого роду, утворених за допомогою суфіксів -er, -ler, -ner, -aner, -enser: *der Besetzer* – окупант; *der Bundeswahlleiter* – голова федеральної виборчої комісії; *der Einwanderer* – іммігрант. 14 % займають терміни, утворені за допомогою суфіксів іменників жіночого роду -ung, -ei(-erei), -heit(-keit), -schaft і суфікс середнього роду -tum. Загалом це абстрактні та збірні назви: *die Gleichheit* – рівність; *die Landesobrigkeit* – верховна влада; *die Dienstleistungsgesellschaft* – постіндустріальне суспільство. Досліджуючи промови політиків було виявлено, що 28 % термінів утворені з додаванням суфіксів чоловічого роду -ist, -at, -eur, -ant, -ent, -ier, -ieur, -or; жіночого роду -tion, -ion, -ur, -age, -tät, -ie; та середнього роду -at, -ment, -ium: *der Demokrat* – демократ; *das Impeachment* – імпічмент; *die Delegation* – делегація.

У префіксальному способу словотворення, префікс не є морфологічним показником граматичних категорій частин мови. Даному способу притаманно зберігання похідними словами граматичних парадигм основного слова [3, с. 222].

В якості дослідження було поділено префікси на іменникові (8%), які в своєму складі мають префікси (un-, miss-, ur-, erz-, ge-, anti-, neo-): *der Antifaschismus* – антифашизм; *der Antikommunismus*; *der Antimilitarismus* – антимілітаризм; та дієслівні (5%) (miss-, zer-, er-, ver-, be-, ent-, emp-, ge-): *der Gesetzentwurf* – законопроект; *das Verbrechen* – злочин; *die Verfassung* – конституція. Можна зробити висновок, що іменникових префіксів більше ніж дієслівних.

Отже, словоскладання є легким та простим в утворенні, за допомогою якого терміни можуть мати найрізноманітніші значення. Утворені терміни здатні влучно відображати ознаки та характеристики різних термінів в межах однієї терміносистеми. Словоскладання перш за все за рахунок іменників є типовим для німецької мови, де складний іменник може складатися з трьох чи чотирьох основ. Завдяки афіксам є можливість переносу основного слова в іншу частину мови та зміни його значення. Можна без сумніву вважати, що суфікси та префікси

створюють значний внесок в словниковий запас німецької мови, що неминуче його урізноманітнює.

Література

1. Холявко І. В. Суспільно-політична лексика у пресі 90-х років ХХ ст. (семантично-функціональний аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Кіровоград, 2004. 20 с.

2. Ludwig M. Eichinger Deutsche Wortbildung: eine Einführung. Tübingen: Narr., 2000. 255 S.

3. Paul H. Deutsche Grammatik, Aufl. Halle (Saale), 1957. 329 S.

Кононенко Я. Ю., студентка
Гура Н. П., канд. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ГРУПИ ПРОПРІАТИВНИХ АВІАЦІЙНИХ ТЕРМІНІВ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Системність є однією з найважливіших умов існування термінів, оскільки вони не існують ізольовано, а належать до певних сукупностей, між елементами яких є зв'язки та відношення. Як стверджує І. Кочан: «одним із показників системності є наявність тематичних чи лексико-семантичних груп» [1, с. 25]. Лексико-семантична група слів є результатом закономірностей розвитку семантики мови, а тематична група слів має екстралінгвістичну природу та залежить від рівня знань суспільства та його умінь класифікувати явища дійсності.

Досліджуючи авіаційну терміносистему, під лексико-семантичними групами вслід за І. Б. Ментинською, розуміємо «семантичні угруповання термінолексем, об'єднаних хоча б однією спільною лексичною парадигматичною семою в межах тематичної групи» [2, с. 27]. Слід також зазначити, що в межах таких груп спостерігаються різноманітні семантичні зв'язки між словами, як то: частина й ціле, функціональні зв'язки предметів, а також родо-видові відношення.

На основі аналізу добору німецьких епонімічних термінів (322 одиниці) вважаємо за потрібне виділити 7 основних лексико-семантичних груп, що відображають процес систематизації та упорядкування знань авіаційної галузі:

1) **види літальних апаратів:** 10 %: *Messerschmitt Bf 108 Taifun* – *Мессерсмітт Вф 108 «Тайфун»* (навчально-тренувальний літак), *Lockheed C-130 Hercules* – *Локхід С-130 «Геркулес»* (військово-транспортний літак), *Messerschmitt Me.163 Komet* – *Мессерсмітт Ме.163 «Комета»* (ракетний винищувач-перехоплювач), *Messerschmitt*

Me.262 – Мессершмітт Me.262 (турбореактивний винищувач і бомбардувальник), Messerschmitt Bf 110 – Мессершмітт Bf 110 (важкий винищувач), Messerschmitt Me 410 Hornisse – Мессершмітт Me.410 «Шершень» (важкий винищувач і швидкісний бомбардувальник), Focke-Wulf Fw 61 – Фокке-Вульф Fw 61 (одномісний двогвинтовий вертоліт поперечної схеми), Hubschrauber R1 – R1 (гелікоптер з жорсткими роторами, конструктор Пізелер);

2) **двигуни:** 9 %: *Dieselmotor* – дизельний двигун, *Ottomotor* – тепловий двигун внутрішнього згорання, *Wankelmotor* – двигун Ванкеля, *Stirlingmotor* – двигун Стірлінга;

3) **процеси:** 8 %: *Carnotscher-Kreisprozeß* – цикл Карно, *Coanda-Effekt* – ефект Коанда, *Otto-Kreisprozess* – цикл з підводом тепла при постійному обсязі, *Mößbauer-Effekt* – ефект Месбауера, *Brighton-Zyklus* – цикл Брайтона, *Prandtl-Meyersche Eckenströmung* – потік розширення Прандтля-Мейєра;

4) **деталі:** 8 %: *Krügnasenklappe* – щиток Крюгера, *Fowler-Flügel* – закриток Фаулера, *Machscher Kegel* – конус Маха, *Joukowsky Profil* – профіль крила літака Жуковського, *Eppler Profil* – профіль Еплера, *Göttinger Profil* – геттінгенський профіль, *Wortmann Profil* – профіль Вортман;

5) **прилади:** 4 %: *Venturi-Düse* – трубка Вентурі, *Pitot-Rohr* – трубка Піто, *Doppler radar* – доплерівський радар, *Lavaldüse* – трубка Лавала, *Prandtlsonde* – зонд Прандтля, *Kielsonde* – кильовий зонд;

6) **одиниці вимірювання:** 1 %: *Newtonmeter* – Ньютон-метр (одиниця вимірювання моменту сили), *Watt* – Ватт (одиниця вимірювання потужності), *Volt-Ampere* – Вольт-ампер (одиниця вимірювання повної потужності), *Joule* – Джоуль (одиниця вимірювання енергії);

Завдяки методу статистичного обчислення було виявлено, що найчисельнішими лексико-семантичними групами є «види літальних апаратів» (10%) та «двигуни» (9%), які складають основу авіаційної термінології. Ці групи побудовані на основі функціональних зв'язків, оскільки вони представлені різними видами літаків та двигунів за призначенням. В першій групі складно виділити головний апелятивний компонент, оскільки вони переважно представлені номенами.

Ключовим апелятивом групи «двигуни» виступає термін «*der Motor*» – «*Maschine, die durch Umwandlung von Energie Kraft zum Antrieb (z. B. eines Fahrzeugs) erzeugt*» [3]. Завдяки пропріативному компоненту апелятив набуває конкретного значення: *Wankelmotor* – «*Verbrennungsmotor, dessen Kolben in einem Gehäuse eine umlaufende Bewegung macht und dabei ein Gemisch aus Kraftstoff und Luft ansaugt, das gezündet wird*» [4], а *Dieselmotor* – «*Verbrennungsmotor, bei dem der Kraftstoff in die in der Brennkammer enthaltene, unter hohem Druck*

stehende heiße Luft eingespritzt wird, wobei sich der Kraftstoff entzündet» [5].

В лексико-семантичній групі «процеси» головні апелятиви: *der Kreisprozeß* – *круговий процес, цикл*, його синонім *der Zyklus* – *цикл* та *der Effekt* – *ефект (результат, наслідок яких-небудь причин, сил, дій)*. Ці апелятиви позначають сукупність воємопов'язаних явищ і процесів, яка створює закінчене коло дій протягом певного проміжку часу та вказують на повторюванність дій.

Для лексико-семантичної групи «деталі» характерним апелятивом є *das Profil*, який є полісемантичним терміном: «Ansicht des Kopfes, des Gesichts oder des Körpers von der Seite», «charakteristisches Erscheinungsbild; stark ausgeprägtes Persönlichkeitsbild», «Längs- oder Querschnitt und Umriss», «vorgeformtes Bauteil verschiedenen Querschnitts», «durch Stollen, Riffelung, Kerbung o. Ä. bewirkte Struktur in der Lauffläche», «aus einem Gebäude hervorspringender Teil eines architektonischen Elementes», «Höhe und Breite einer Durchfahrt» [6]. Але в контексті нашого дослідження актуальним є третє значення: «повздовжній або поперечний переріз чи контур», яке набуває вузькоспеціального значення, оскільки мова йде про профіль крила (літака).

Різноманіття приладів вплинуло на кількість апелятивів групи «прилади», серед яких вирізняються: *die Düse*, *das Rohr* та *die Sonde*. Слід також відзначити, що апелятиви *die Düse* та *das Rohr* виступають синонімами, які виражають співвідношення частини й цілого.

Лексико-семантична група «одиниці вимірювання» загалом складається з однокомплентних за структурою термінів, що робить неможливим визначення апелятивного компоненту.

Отже, в авіаційній термінології було виділено 6 лексико-семантичних груп епонімічних термінів. Найчисельнішими групами стали «види літальних апаратів» (10%) та «двигуни» (9%), оскільки саме вони складають основу терміносистеми авіації. Більшість апелятивів носять загально-технічний характер. Характерною ознакою лексико-семантичних груп авіаційної сфери є широке використання синонімів серед апелятивів, а також їхня полісемантичність.

Література

1. Кочан І. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові. Львів, 2004. 519 с.

2. Ментинська І. Сучасні тенденції термінознавчих досліджень (на матеріалі комп'ютерної термінології) // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Лінгвістика. 2018. Вип. 31. С. 33–38.

3. Motor. URL : <https://www.duden.de/rechtschreibung/Motor> (дата звернення: 02.11.2022).

4. Wankelmotor. URL : <https://www.duden.de/rechtschreibung/Wankelmotor>____(дата звернення: 02.11.2022).

5. Dieselmotor. URL : <https://www.duden.de/rechtschreibung/Dieselmotor>____(дата звернення: 02.11.2022).

6. Profil. URL : <https://www.duden.de/rechtschreibung/Profil>____(дата звернення: 02.11.2022).

Мелешенко Б. А., студент
Мелешенко А. І., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАУКОВО - ТЕХНІЧНІ ТЕРМІНИ- МЕТАФОРИ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Семантичний розвиток багатозначного слова загальнолітературної мови може приводити до придбання ним термінологічного значення. У кожній термінологічній системі є певна кількість слів загальнолітературної мови у спеціальному термінологічному значенні. Використання загальноновживаних слів для позначення спеціальних понять є традиційним та продуктивним засобом. Як визначають лінгвісти, потребу у нових назвах, яка пов'язана з науково-технічним прогресом, не можна задовольнити тільки створенням нових слів-термінів. Мобільність поняттєвих структур – концептів, які пристосовуються до прогресу знань та досвіду людини, супроводжується деяким відставанням лінгвістичних структур, через що для номінації нових науково-технічних досягнень використовуються словесні знаки, які вже існують у системі загальнолітературної мови.

Термінологія виникає та еволюціонує на ґрунті конкретної національної мови, а її автори є носіями цієї ж конкретної мови. Але умови народження термінів інші, ніж умови появи загальноновживаних слів. Загальноновживані слова виникають на основі поняття або концепту – ментальної конструкції, яка слугує для класифікації окремого об'єкта чи класу об'єктів зовнішнього чи внутрішнього світу завдяки процесу абстрагування, більш менш довільного. Концепти віддзеркалюють судження, які належать внутрішнім характеристикам об'єкта і залежать вони також у великій мірі від нації, яка дає номінацію концепту.

Терміни зумовлені концептуальним апаратом наук, які вони обслуговують, закономірностями і процесами розвитку саме цих наук. Наприклад, електротехнічні терміни є ніби представниками своєї галузі, оскільки утворюються з урахуванням їх досягнень. За допомогою термінів відбувається передача науково-технічної інформації, диференціація електротехнічних понять і категорій. Те ж саме можна

сказати і про інші галузі: металургійну, авіаційну, машинобудівну, автомобільну та інші. Конкретний зміст поняття, визначеного терміном, буде зрозумілим лише завдяки його дефініції – лаконічному, логічному визначенню, яке називає суттєві ознаки предмета або зазначеного поняття, перебуває в опозиції лише до іншого терміна і досить непросто співвідноситься з іншими мовними знаками. Вирішальну роль у розвитку терміна відіграє поняття, яке може бути йому нетотожне (у зв'язку з розвитком наукових знань).

Одним з поширених шляхів семантичного розвитку терміна є використання загальноновживаних слів спираючись на їх функції, перенесення ознаки подібності для позначення явищ, притаманних даній області. Полісемічність терміну свідчить про його здатність пристосування до будь-якої системи, галузі, області [3, с. 276]. Семантична деривація внаслідок вторинного використання найменування для номінації понять, що пов'язані в нашій свідомості певними концептуальними відношеннями, веде до утворення полісеманта. Традиційно змістові внутрішньо словесні зв'язки в семантичній структурі полісеманта описують у термінах метафори. Метафора за своєю природою – не мовне, а концептуальне явище. Таким чином, метафора є одним з основних засобів пізнання об'єктів дійсності, їх найменування, створення художніх образів та утворення нових значень, що виконує номінативну, когнітивну, художню та смислоутворюючі функції [1, с. 15]. Метафора ґрунтується на семантичних і концептуальних знаннях людини, на знаннях людини про навколишній світ, а також на категоріальних і соціальних знаннях людини. Таким чином, метафора як вторинна номінація при утворенні терміна будь-якої галузі є типовим, розповсюдженим і навіть необхідним явищем. Наприклад: *Sage d'écureuil moteur* – «двигун біляча клітка (колесо)», більш зрозуміла форма терміну в електротехніці «двигун з короткозамкненим ротором, асинхронний двигун у 8 кіловат». На перший погляд, цей термін не викликає асоціацій з електротехнічними явищами або обладнанням. Проте, у даному випадку конструктивні особливості короткозамкненого ротору викликають асоціацію подібності з білячим колесом (у французькому варіанті це поняття перекладається дослівно як «біляча клітка», проте ця «клітка» асоціативно має саме форму колеса у французькій мові, тоді як в українській мові ми зразу ж маємо концепт «біляче колесо»), тому що електричний струм бігає по колу, тобто по короткозамкненому ротору як білка у колесі. Цей електротехнічний термін має всі ознаки зооморфної метафори.

Метафора базується на когнітивності, тобто процесі, за допомогою якого у нашій підсвідомості відбувається переосмислення терміна. Терміносистема в будь-якій з науково-технічних галузей, прагне спростити розуміння природних явищ людиною. А метонімія,

хоч і зустрічається у текстах такого типу, несе додатковий, уточнюючий характер терміну як частина цілого. А. Я. Коваленко [2, с. 89] звертає увагу на те, що усі терміни об'єднуються в термінологічні системи, які виражають поняття однієї галузі знань. У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для яких загальним є їх належність до класу предметів, або до класу процесів, властивостей тощо.

Окрім класу антропоморфних метафор зустрічаються також й зооморфні метафори, такі як: *Surface de contact des becs* – вимірювальна поверхня губок; *Langue-de-vache* – однорого ковадло; *Langue-de-chat* – різець гравера; *Mouton* – кувальний молот, тощо.

Клас метафоричних термінів, які пов'язані з їжею, на нашу думку, є найменш розповсюдженим у французькому науково-технічному дискурсі і терміни цього класу найменше зустрічалися у нашому дослідженні, наприклад, *ressort à boudin* – циліндрична пружина. *Boudin* як їжа має значення «кров'яна ковбаса», це кров певним чином оброблена, яка знаходиться у кишці, придатна до їжі. Отже вона може згинатися, вигинатися, скручуватися, тому й виникла ця асоціація саме з пружиною, яка також може виконувати такі функції. Звідси ми можемо зробити висновок про асоціативну, функціональну метафору французького терміну машинобудування.

Література

1. Антонюк М. О. Метафора та її роль в мовній картині світу // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. К., 2002. № 7. С. 15–19.
2. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. К. : ІНКOS, 2002. 320 с.
3. Прохорова В. Н. Семантика терміна. М. : Вестник МГУ, 1981. 324 с.

Мерзлова Є. І., студентка
Кузнєцова І. В., к. філол. н., доцент
Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна
Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТАФОРА ЯК СЕМАНТИЧНИЙ СПОСІБ ТЕРМІНОТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ БАНКОВСЬКИХ ТЕРМІНІВ

Одним з ефективних способів термінотворення є семантичний, суть якого полягає в актуалізації смислових, асоціативних зв'язків між словами різних предметних рядів і створенні на їх основі нової лексико-семантичної єдності. Термін, створений семантичним способом, не є неологізмом: новизна мовної одиниці формується за допомогою встановлення нових концептуальних зв'язків у новому контексті. Для

англомовної банківської терміносистеми характерна термінологізація загальноновживаної лексики шляхом переміщення її в контекст банківської справи. Вивчений нами матеріал показує, що у формуванні зазначеної терміносистеми найактивнішу роль відіграє метафоризація, меншою мірою – метонімізація. Розглянемо докладніше випадки утворення нових одиниць за допомогою метафори. Процес метафоризації передбачає перенесення значення за подібністю і розширенням семантичного ядра слова, в результаті чого слово набуває переносного значення й додаткової експресивності.

Банківська справа пов'язана з діяльністю людини, а тому в англомовній банківській терміносистемі найбільш часто в ролі джерел метафор (лексико-семантичних донорів) використовуються антропоморфні та природні процеси. Переосмисленню підлягають і просторові відношення.

Для англомовної банківської терміносистеми характерні метафоричні конструкції зі значенням «падіння вниз» / «підйом вгору». Так, значення «падіння вниз» відбивається в таких терміносполученнях: *price plunge* – стрімке падіння курсу цінних паперів, *price collapse* – різке зниження цін, *fall out of bed* – стрімке падіння вартості акції через неуспішні угоди.

Ці терміносполучення дуже частотні і закріплені в спеціальній банківській лексиці. Інше словосполучення із семантикою падіння вниз також має статус термінологічного: *slump in (new) lending* – різке падіння обсягу кредитування. Яскравим прикладом метафори з просторовою семантичною мотивацією є термінологічне словосполучення *fiscal cliff*, яке ілюструє ситуацію в бюджетному секторі банківської галузі США в період фінансової кризи. Це термінологічне словосполучення образно і яскраво характеризує економічне становище країни. Елемент *cliff* на який припадає основне смислове навантаження, представляється у свідомості мовної особистості як величезна скеля, на вершині якої в даний момент стоять і США, і кожен американець. Упавши зі скелі вниз, економіка країни розіб'ється або отримає суттєві каліцтва.

У досліджуваній терміносистемі була виділена група словосполучень, в яких простежується антонімічна семантика *хороший / поганий*. Прикметник *bad* часто поєднується з різними іменниками на позначення таких негативних ознак, як: *безнадійний – bad debts* – безнадійні борги, *неблагополучний – bad bank* – неблагополучний банк, *підроблений*. Як терміносполучення, що відносяться до всіх учасників економічної діяльності (банки, біржі, страхові та ін. компанії), можна навести термінологічне словосполучення *good will / bad will*: *позитивний / негативний імідж компанії*.

Окремий ряд терміносполучень є атрибутивними конструкціями, в яких дається оцінка грошей з антропологічно зумовлених позицій, наприклад, *smart money* – відступний завдаток. Антропологічні

метафори-терміни широко представлені в зазначеній терміносистемі. Ряд таких термінів містить образні аналогії з різними видами людської діяльності, фізіологічними властивостями, реакціями людини: *blind pool* – букв. «сліпий пул» – компанія, яка не має інвесторів: актуалізується така властивість людини як сліпота, у даному контексті інтерпретована як нерозрізнена для зору, тобто яка не існує в природі, інвестори (пул інвесторів).

Одним із досить часто використовуваних джерел метафоричного термінотворення є сфера природних явищ і об'єктів. Так, для англомовної банківської терміносистеми характерні терміни і термінологічні словосполучення – метафори, що позначають рух і переміщення рідини. Більшість з них належить до грошових потоків: *cashflow* – рух готівки; *cashflow analysis* – аналіз потоку готівки; *cashflow review* – огляд потоку готівки; *capital flow* – приток капіталу. З метою впізнаваності й швидкого запам'ятовування утворюються багато метафор, які базуються на зрозумілих усім явищах живої природи: *killer bee* – інвестиційний банк, що захищає компанію від поглинання; *shark repellent* – заходи щодо захисту компанії від ворожого поглинання.

На підставі стертої культурно-антропологічної метафори створено відомий банківський термін *hedge*, що став міжнародним. Походження слова пов'язане зі значенням «огородження» (садом або барикадою). Надалі значення розширилося до «страхувати щось від збитків, втрат».

У банківській термінології майже всі кольори наділені оцінною семантикою (білий і золотий – позитивне забарвлення, чорний і червоний – негативне забарвлення, зелений – колір дозволу, зняття заборони тощо). Наприклад: *black Friday* – історично виникла метафора, що позначала драматичну подію – раптове падіння котирувань на фінансовому ринку. Оскільки і сумнозвісна фінансова паніка 1871 р. сталася в п'ятницю, наведена ситуативна метафора набула термінологічного (постійного, повторюваного, однозначного) тлумачення: *black money* – брудні, незаконно зароблені гроші. Синій колір, як правило, має позитивне значення, високий статус: *blue book* – урядовий документ; *blue chip firm* – процвітаюча фірма; *blue stocks* – високоприбуткові акції.

Отже, розглянуті вище типи – перенесення за просторовим критерієм, перенесення на підставі антропологічних аналогій та аналогій зі стихійними явищами, а також метафоризація кольору є найбільш частотними. Слід також відзначити, що в терміносполученнях метафоричного походження (як правило, двокомпонентних) метафоризації піддається найчастіше визначений компонент, у той час як визначальний компонент є однозначним і сталим терміном.

ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ В АНГЛОМОВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ АРХІТЕКТУРИ ТА БУДІВНИЦТВА

Термінологія будь-якої сфери людської діяльності має свої семантичні характеристики. Лексико-семантичні процеси термінології архітектури та будівництва становлять внутрішньо єдиний мовний механізм, який забезпечує логіко-поняттєве підпорядкування понять терміносистеми, поступове переосмислення елементів термінології через розвиток знань і уточнення понять. До семантичних явищ, які традиційно розглядаються в лексикологічних дослідженнях, прийнято відносити синонімію, тобто тотожність або близькість належати до одного граматичному класу слів або виразів за значенням (включаючи і варіантність форми), антонімію, тобто протилежність слів за значенням, полісемію (багатозначність), тобто наявність в одній лексичній одиниці декількох значень, а останнім часом – також пароніми, тобто близькість слів за формою при їх повному або частковому розходженні за значенням, що викликає їх змішування у вживанні і гіпоніми – тобто родо-видові семантичні відношення між лексичними одиницями. Саме з точки зору ставлення понятійного значення терміна і його власне мовного, лексичного значення були розглянуті такі семантичні відношення, як синонімія (включаючи і варіантність форми), багатозначність, омонімія, антонімія, а також гіпонімія.

В англійській архітектурно-будівельній термінології були виявлені лише абсолютні синоніми, більшість з яких була представлена варіантами: з проаналізованих синонімів варіантами: *absidiolate* = *apsidiolate* – апсидіола, *apse* = *apsis* – лінія апсид, дублети: *cella* (целла) – внутрішній простір храму; те ж, що і *naos* (наос); *arc-boutant* (аркбутан) – контрфорс у вигляді арки, типова деталь готичних споруд. При цьому більшість дублетів в англійській термінології даної галузі належать до різномовних. Часто це пари термінів англійських і французьких термінів: *basket arch* = *anse de panier* – коробова арка; трицентрова арка; англійських і латинських – *basement* = *podium* – підвал; англійських та італійських – *high relief* = *alto-relievo* – горельєф тощо. Разом з тим, досить поширеними є синоніми – словосполучення, в яких опорний елемент представлений тим же самим словом, а визначальні елементи є синонімами, наприклад: *applied column* = *engaged column* – напівколонна.

Практично в кожній терміносистемі поряд з категорією синонімії досить поширена і категорія антонімії. Але англійська архітектурно-будівельна термінологія відрізняється майже повною відсутністю

антонімів. Як в українській, так і в англійській термінолексичі антонімія існує переважно за рахунок антонімії, яка входить до складу термінів-словосполучень атрибутивних елементів (визначень): *high relief* – *високий рельєф* (високохудожній) – *low relief* – *низький рельєф* (барельєф або низькохудожній). Виявлення антонімічних відношень термінологічних одиниць дозволяє встановити їх системні зв'язки. Встановлення протилежних і проміжних членів опозиції сприяє визначенню місця спеціальної лексики в термінологічній системі.

При вивченні проблем синонімії та антонімії в процесі семантичного аналізу архітектурно-будівельної лексики англійської мови було помічено, що часто джерелом надмірності засобів формального вираження архітектурно-будівельних понять є багатозначність, або полісемія термінів. Прикладом використання однієї лексичної форми для позначення декількох понять є термін «*column* – *колона*», який використовується в будівництві та архітектурі в значеннях: а) *an upright compression member, the vertical dimension of which exceeds three times its least lateral dimension* – *вертикальний конструктивний елемент, що стискається, висота якого в три рази перевищує найменший поперечний розмір*, і б) *a perpendicular supporting member, usually circular in section, consisting of a base, shaft and capital* – *перпендикулярна опора зазвичай круглого перетину, що складається з бази, стовбура і капітелі*. Явище полісемії в англійській термінології також не знайшло широкого розповсюдження. Мабуть, наявність запозичених та інтернаціональних термінологічних одиниць перешкоджає розвитку полісемії в термінології, оскільки слова іншомовного походження відсторонені від лексичної системи мови. Суть процесів, що ведуть до прояву полісемії та омонімії в термінологічній сфері, зводиться приблизно до одного і того ж, а саме: відмінності в семантичній структурі термінів, як правило, породжується розщепленням значення вихідного терміна або ж перенесенням найменування на інше поняття. Характерною рисою термінів, отриманих у результаті таких процесів, є наявність в їх смисловій структурі деяких загальних сем. В англійській термінології досліджуваної галузі число багатозначних термінів відносно невелика і звичайно можна спостерігати розвиток значень термінів у часі.

Новим, але для термінології надзвичайно важливим видом відношень є гіпонімічні відношення, що дозволяють наочно уявляти місце кожного терміна в організованій терміносистемі. У ній виділяються терміни першого рівня ієрархії, гіпонімами (видовими термінами) яких є терміни другого рівня, які, у свою чергу, можуть мати видові терміни. Наприклад, термін *sample of architecture* – *пам'ятники архітектури* (1 рівень ієрархії) має видовий термін *memorial building* – *меморіальні споруди* (2 рівень ієрархії), який, у свою чергу, має видовий термін *sepulcher* – *гробниця* (або *усипальниця*), що належить до 3 рівня

ієрархії. Різновидами гробниці є *tomb-chest* – *саркофаг* і *pyramid* – *піраміда*, пов'язані вже 4 рівнем, а різновидом піраміди є *mastaba* – *мастаба* (вавилонська усічена піраміда), що належить до 5 рівню ієрархії. Кількість можливих рівнів поділу значень термінів у цій галузі є глибиною ієрархії.

Отже, в англійській термінології цієї галузі були виявлені лише абсолютні синоніми, більшість з яких була репрезентована варіантами та дублетами; терміносистема відрізняється майже повною відсутністю антонімів; явище полісемії в англійській термінології не знайшло широкого розповсюдження, мабуть, наявність запозичених та інтернаціональних термінологічних одиниць перешкоджає розвитку полісемії в термінології, оскільки слова іншомовного походження відсторонені від лексичної системи мови; для термінології надзвичайно важливим видом відношень є гіпонімічні відношення, що дозволяють наочно представляти місце кожного терміна в організованій терміносистемі.

Різник М. С., студентка
Вовчаста Н. Я., д. пед. н., професор
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОНЯТТЯ «ТЕРМІНИ» І «НЕТЕРМІНИ»: ПРОБЛЕМА РОЗМЕЖУВАННЯ

Терміни – це особливі слова. Як звичайні слова, терміни складаються з букв і звуків, але внутрішня частина терміну, його зміст відмінний від слова. Використовуючи термінологію лексичної семантики можна уявити зміст терміну як спеціальне, стилістично обмежене лексичне значення слова. Проте термін і «спеціальне лексичне значення» не розкриває усієї глибини семантики терміну. Терміни мають усі ознаки лексичних одиниць природної мови. Один з важливих напрямків лексикології – робота в галузі встановлення складу термінів конкретних галузей науки і техніки, упорядкування стихійно сформованих термінологій, уніфікації термінів та створення термінів для нових науково-технічних галузей.

На відміну від більшості лексичних одиниць, терміни позначають точно певні поняття, предмети, явища; як ідеал – це однозначні, позбавлені синонімів слова (і словосполучення), нерідко іншомовного походження; серед них є й такі, значення яких обмежені історично. С. В. Грінєв характеризує термін «як спеціальну номінативну лексичну одиницю (слово або слово-сполучення) спеціальної мови, прийняту для точного найменування спеціальних понять» [1, с. 29]. У період бурхливого розвитку науки багато термінів стали проникати в загальнолітературну мову і стали відомі навіть нефахівцям. Такі терміни

стали називатися загальнонауковими і вони використовуються в різних галузях знань і належать науковому стилю мовлення загалом: експеримент, адекватний, еквівалент, прогнозувати, гіпотетичний, прогресувати, реакція тощо.

Прийнято вважати, що спеціальна термінологія – це галузь спеціальних наук і справа вузьких фахівців. Проте в наше століття науково-технічної революції цю думку можна вважати дещо застарілою навіть стосовно деяких термінів вельми вузьких галузей науки. Завдяки інтенсивному розвитку засобів масової інформації, єднаються не тільки континенти, але і люди науки з іншою частиною людства. Для нашого часу характерна одночасна тенденція до термінологічності і до деспеціалізації, обумовлена широким проникненням термінів у народне життя.

Межа між членами опозиції термін-нетермін проводиться на підставі різних критеріїв функціонального характеру. Традиційно терміни мають такі основні властивості, як однозначність і системність. Термін завжди позначає конкретне спеціальне поняття і в цьому сенсі термін однозначний. Водночас можна знайти кілька визначень одного і того ж терміну в словнику. Наявність декількох визначень – це, як правило, результат використання терміну-знаку для назви спеціальних понять, які входять в різні понятійні системи і підсистеми. Термінологічна багатозначність легко знімається, тому що досить визначити систему або підсистему, до якої термін відноситься, і в цій системі у даного знаку буде тільки одне значення.

Термінологічна і загальнонародна лексика не відокремлені одна від одної непрохідною стіною, вони безперервно переходять одна в одну. Тому при вивченні термінології в мові художнього твору виникають труднощі при розмежуванні терміну і нетерміну. Якщо мова йде про терміни, утворені від загальнонародних слів шляхом метафоричного переносу (скула, ніс, кринолін – частини судна), то труднощів у розумінні не виникає. Якщо ж мова йде про слова, семантичний зміст яких збігається в основному смислового ознаці, то розмежувати слово-термін і слово загальнонародної мови досить складно. Згідно з цим, можемо вважати, що існуючі англо-українські словники з даної тематики не повністю відображають факти комбінаторики мовних значень і потребують вдосконалення.

Література

1. Гринев-Гриневич С. В. Терминоведение : учеб. пособ. М. : Издательский центр «Академия», 2008. 307 с.

АНГЛОМОВНІ МЕТАФОРИЧНІ ТЕРМІНИ ІТ-СФЕРИ

Сучасні англомовні терміносфери відзначаються активним поповненням свого складу, зокрема терміносфера інформаційних технологій. Поповнення цього лексичного прошарку відбувається різноманітними способами, одним із найпродуктивніших з яких є процес метафоризації. Метафора – це перенесення «ознак з одного предмета, явища на другий на підставі подібності» [3, с. 88]. На думку О. Мітюкової, ціла низка факторів може пояснити популярність використання такого способу утворення нових терміноодиниць: 1) можливість уявити відоме через невідоме; 2) високий ступінь вмотивованості метафоричного терміна; 3) відсутність необхідності створення нових буквено-звукових комбінацій через те, що базою для створення метафоричної терміноодиниці найчастіше виступає рідна мова; 4) позбавлення термінологічної метафори полісемантичності й експресивності, а також сприяння її образності й вмотивованості активному введенню в терміносистему, що обслуговує ту чи іншу сферу людської діяльності [1]. Дослідниця вважає, що «термінологічна метафора є широко розповсюдженим способом номінації в традиційних і сучасних галузях науки і техніки» [2].

Термінотворення за допомогою метафоризації відбувається двома основними шляхами, одним з яких є набуття загальнозживаними словами переносних значень на основі різного типу подібностей. Наприклад: *to build a program* – «будувати програму», перенос за дією; *cookie(s)* – «печиво», позначає невеликі фрагменти даних, які комп'ютер отримує з браузера і зберігає для ідентифікації користувача польователя (існує думка, що в 90-х роках ХХ сторіччя «чудесним печивом» (*magic cookies*) називали пакети інформації, які було зручно використовувати під час покупок в мережі інтернет); на позначення одного із інструментів мережевого захисту використовується метафоричний термін *firewall* – буквально «вогняна стіна», який дає можливість користувачу наочно уявити собі такий спосіб захисту; *virus* – «вірус», шкідлива, руйнівна програма; перенос за наслідками; *Window* – «вікно», назва операційної системи; перенос значення за функцією.

Другим способом є етимологічна метафоризація, яка полягає у переосмисленні вихідної лексеми з мов-джерел, якими часто виступають класичні латинська та грецька. Саме вони стали базою для утворення значної кількості термінологічних метафор ІТ-сфери. Наведемо приклади: терміноодиниця *device* – «пристрій» називає

пристрої, розроблені для виконання певних завдань; походить від латинського дієслова *dividere* «розділяти, відрізняти»; термін *digital* – «цифровий» походить від латинського слова *digitus* – «палець», що, у свою чергу, є метафоричним переосмисленням одного з найдавніших способів лічби; термінологічна лексема *moderator* – «модератор» етимологічно походить від латинського дієслова *moderor* «стримувати, вгамовувати»; спостерігаємо метафоричне переосмислення основної функції модератора в мережі.

Таким чином, бачимо, що процеси метафоризації відіграють важливу роль у поповненні терміносистем різних сфер людської діяльності, зокрема ІТ-сфери. Такі терміни викликають у носіїв певні асоціації, що, у свою чергу, робить їх високовмотивованими і такими, що легко запам'ятовуються.

Література

1. Митюкова Е. А. Метафорические интернет-термины в английском языке. URL : <https://bit.ly/3zlq54f.pdf>.
2. Митюкова Е. А. Термины-метафоры информационных технологий в английском языке. URL : <https://bit.ly/3f9PXce.pdf>.
3. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. К. : Либідь, 2001. 224 с.

Яценко М. О., к. філол. н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

ПРИХОВАНА НЕГАЦІЯ ЯК СМИСЛОВА МОВНА КАТЕГОРІЯ

Негація відноситься до числа відомих, широко досліджуваних, але до кінця непізнаних явищ. До проблеми заперечення проявляється стійкий і різнобічний інтерес з боку представників різних філософських, логічних і лінгвістичних шкіл і напрямів.

Питанням негації в лінгвістиці присвячені численні роботи (І. В. Андреева, В. Н. Бондаренко, І. Н. Бродський, Е. S. Klima, М. Krifka, J. Hoeksema та ін.), які, однак, досліджують переважно сентенційну негацію, у той час коли приховане заперечення, тобто заперечення, за яким не закріплено спеціалізованого, граматикалізованого засобу вираження, залишається поза увагою дослідників.

«Негація» у якості терміну має на увазі елемент значення у повідомленні, що вказує на зв'язок, який встановлюється між складовими речення, що не має місця в реальному світі, або що протилежне йому стверджувальне повідомлення може сприйматися

мовцем як таке, що протилежне істині. Негація – це одна з багатьох властивих для всієї мовної картини світу від самого початку існуючих нерозчленованих семантично конотаційних категорій, які неможливо встановити за допомогою більш простих семантичних елементів. Заперечення можна виразити негативними словами, префіксами, негативною формою дієслова, але вона може не виражатися повно, тобто бути компонентом значення слова або навіть усього речення [1].

Відомо, що у предметному світі не буває нічого заперечного, отже, негацію можна розглядати як інструмент для того, щоб заборонити щось або висловити небажання або незгоду з чимось, а також щоб відхилити чиесь припущення [2].

У центрі уваги лінгвістів, які вивчають природу і функцію заперечення в мові, стоять два ключових питання: питання про статус заперечення як самостійної лінгвістичної категорії (і питання про те, до якого мовного рівня дана категорія відноситься), а також питання про об'єкт лінгвістичного заперечення.

Як об'єкт лінгвістичного заперечення більшістю вчених визнаються негативні об'єктивні зв'язки між поняттями негативного судження. Деякі лінгвісти (А. І. Смирницький) вбачають в мовному (граматичному) запереченні можливість вираження не тільки негативних зв'язків між поняттями, а й відсутність зв'язків між предметами об'єктивної дійсності.

Імпліцитність – це невідповідність плану змісту плану вираження. Важливу роль відіграє зміст висловлювань з імпліцитною негацією і та прагматична спрямованість, яку надає їй автор, що має намір висловити відношення персонажів один до одного або до оточуючої дійсності, оскільки під змістом ми розуміємо віддзеркалення певних мовленнєвих умов, відносин між учасниками процесу комунікації, умови комунікації, отже немає сенсу буквально розуміти речення з прихованою негацією. У сенс такого речення залучається ситуація, статус учасників, їх настрої, стать, вік, культурний рівень тощо, тому часто, щоб зрозуміти окреме висловлювання, необхідно бути знайомим з контекстом.

Так, імпліцитне заперечення має негативне значення, чие джерело прагматичне (лежить у пресупозиції або імплікатурі). Так, наприклад, деякі «емотивні» предикати є тригерами негативних умовиводів, хоча негативного значення у себе не несуть. Емотивні дієслова (наприклад, *be amazed, be sorry, be surprised, be lucky, be disappointed, be irritated, regret*) описують певні емоції або атитюди відносно змісту речення, яке граматично є стверджувальним, насправді виражаючи приховане заперечення.

У даний час імпліцитне заперечення отримало статус повноправного об'єкта дослідження в лінгвістиці. З-поміж лінгвістичних

індикаторів імпліцитного заперечення виокремлюють фонетичні, лексико-семантичні, фразеологічні, синтаксичні [3; 4].

До *фонетичних* індикаторів імпліцитного заперечення відносяться інтонація та логічний наголос. Вони є яскравими засобами вираження заперечення в усному мовленні, що привносять відтінки іронії, сумніву, неможливості, заборони, незгоди. Висловлювання, де заперечення виражається інтонацією або логічним наголосом, виявляють яскраве, експресивне негативне значення.

Що стосується *лексико-семантичних* засобів вираження імпліцитної негачії, з-поміж них можна назвати дієслова *forget, deny, fail, doubt*.

Що стосується *фразеологічних одиниць*, ФО з імпліцитним запереченням – це такі одиниці, дефініції яких у більшості випадків описуються через експліцитне заперечення: *to be under the weather* – not to feel good; *to close one's eyes on something* – not to see something.

Категорія імпліцитного заперечення на *синтаксичному* рівні виокремлює шість різновидів такого заперечення [1]: псевдопитання, псевдопідрядне порівняння, фразеосхеми заперечення, «нексус відхилення», відхиляючий повтор, заперечувальне порівняння,

Таким чином, можемо стверджувати, що імпліцитне заперечення є смисловою мовною категорією. Виявлення прихованої негачії можливо при аналізі семантики тієї або іншої мовної одиниці. Подібне заперечення є асиметричним, тобто його план вираження та план змісту не співпадають.

Література

1. Левина Л. М. Неграмматические способы выражения отрицания : автореф. дис. ...канд. филол. наук 10.02.04. Н. Новгород, 1994. 56 с.
2. Baker C. L. Double Negatives // Linguistic Inquiry. 1970. № 1. P. 169–186.
3. Giannakidou A. Only Emotive Factives, and the Dual Nature of Polarity Dependency // Language. 2006. № 82. P. 575–603.
4. Jespersen O. Negation in English and Other Languages. Copenhagen, 1917. 276 p.

ЛІНГВОПОЕТИКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Білоцерківська О. М., студентка
Шпак Ю. О., к. філол. н., доцентка
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

THE EVOLUTION OF THE HORROR GENRE IN FEATURE FICTION

By the end of the XVIIIth century, during the summing up of the the Age of Enlightenment and the assessment of its achievements, first of all, the revolutions in America and Europe and the creation of the USA, a new democratic state, the question naturally arose in the minds of people, why social and technical progress, which so obviously improved the conditions of human existence, did not lead to moral progress, did not improve, as it was promised, human nature. Doubts about the omnipotence of the mind settled in people, and at the same time there was a need to take a closer look at the movements of the human soul [1].

Since that moment, a significant number of works forming and popularizing the tradition of mystical literature appeared. From 1762 to the 1850s, about six hundred of 'Gothic' works were published, written by both famous and unknown writers.

In the XXth century, a separate genre 'horror fiction' or 'horror' separated from the Gothic genre. H.F. Lovecraft is considered to be the founder of the genre, he filled his works with monsters, zombies and demons that terrified the reader.

During the 1950s in England, Daphne Du Maurier, whose works in the Gothic novel genre (a collection of short stories *The Apple Tree*, *Kiss Me Again*, *Stranger* and *Birds*, her story with elements of both the horror genre and zoological fiction (1952). D. Du Maurier became popular thanks to her gothic novel *Rebecca* (1938) and had a significant influence on such contemporary novelists as S. King and S. Mayer.

In the sixties, the situation began to change dramatically. The changes in the life society, especially in the USA, provided rich material for horror novels. Hubert Selby Jr.'s book *Last Exit to Brooklyn* (1964) first described a terrifying twist of life, when all kinds of scum of society lived and killed each other in the neighborhood of fashionable apartments of a huge metropolis, which involuntarily suggests the real, not fictional, existence of evil demonic forces [2].

The sixties are also marked with the heyday of Shirley Hardie Jackson's creativity, who was recognized as one of the most talented writers

of the psychological horror genre. Her works had real magic. Her second collection of short stories *The Lottery* and the story with the same title, which described the cruel occult traditions in a village, attracted general attention. The gothic thriller *The Hangsman*, *The Bird's Nest*, which tell about the destruction of the personality, and *The Sundial*, which tells about strange people waiting for the end of the world in an old castle also gained wide popularity. The novel *The Haunting of Hill House* impressed S. King and he took it as a model for *The Shining*. *The Bird's Nest*, *Hangsman*, and *The Sundial* are considered by S. King and other writers to be a few of the most important horror novels of the twentieth century.

Ira Levin's novel *Rosemary's Baby* (1967) became a real event in the history of the «horror» genre of the 60s. Now *Rosemary's Baby* is quite rightly considered a classic of the genre. This is, for example, what the famous novelist Truman Capote wrote about this book, «A darkly brilliant tale of modern devilry that induces the reader to believe the unbelievable. I believed it and was altogether enthralled» [3].

The 1970s – 80s appeared to be a fruitful period for lots of authors of the horror fiction. We should mention William Peter Blatty and his *The Exorcist*, that resulted in the emergence of the army of followers. Then S. King published *Carrie* (1974) and won leading positions in the horror genre. Robert R. McCammon's excellent novel *Usher's Passing* (1984) is a good example in which all the most common archetypes of the genre are used. They are a curse, and elements of vampirism, and shapeshifters, and devilish possession, and even a house of ghosts, which an old abandoned castle turns into.

In the next 10-15 years, under the influence of new authors, the genre of the horror novel expanded its aesthetic boundaries. Clive Barker's *Books of Blood* (1984), John Skipp and Craig Spector's *The Light at the End* (1986) changed the logic of the 'fan culture' created by H. Lovecraft dramatically. Now, frank description of violence scenes, which were previously classified as trash from the point of view of high taste, began to be depicted in the elite culture style, that is, in a beautifully polished figurative language that includes bright elements of black humor [2].

It caused endless heated disputes between the representatives of the so-called classical, or calm, horror and the representatives of the restless, or crazy, horror. V. Glakov thinks that S. King's influence is definitely seen in Barker's style but he lacks psychologism that's why the evil in his works often looks more irrational and naturalistic than it is necessary to achieve the necessary effect. At the same time, S. King considered C. Barker "the future of the horror genre" because of author's excellent technique and virtuosity of style.

Thus, in the 20th century, a genre of horror fiction or horror that separated from the Gothic genre. Nowadays, Stephen King is considered the master of horror. Among other world-famous horror writers there are Clive

Barker, William Blatty, Ira Levine, Robert McCammon, Stephen King, and many others. The awareness of the fundamental features of the tradition of horror fiction is necessary to carry out an analysis of such texts to ensure the preservation of the artistic and aesthetic effects of the work in the practice of literary translation.

References

1. Білоус О. Ю. Готична традиція в літературі США та її трансформація у творчості Вокера Персі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.04. К., 2009. 23 с.
2. Жаринов Е. В. История жанра романа «ужаса» в литературе Англии и Америки. URL: <http://lit-prosv.niv.ru/lit-prosv/articles-eng/zharinov-istoriya-zhanra-romana-uzhasa.htm>.
3. Book Club: Rosemary's Baby by Ira Levin. URL : <https://henpicked.net/bookclub-rosemarys-baby-ira-levin/>

Васильсва О. С., аспірантка
Харківський національний університет
ім. В. Н. Каразіна

ОБРАЗ ЗИГМУНДА ФРЕЙДА У П'ЕСІ ЕРІКА-ЕММАНЮЕЛЯ ШМІТТА «ГІСТЬ»

Титанічна фігура Зигмунда Фрейда знайшла своє відображення у багатьох творах літератури та і мистецтва загалом. Не оминув її і відомий французький драматург нашої сучасності Ерік-Емманюель Шмітт, зробивши австрійського філософа та психоаналітика головною дійовою особою своєї п'єси «Гість».

У світовій літературі образ Фрейда загалом завжди співпадає з тими вивченими фактами його біографії, які представлені у достовірних джерелах – це репутація науковця, якому судилося змінити традиційні уявлення про психіку людини і загалом людської підсвідомості, науковця, для якого існувала безумовна віра у людський розум, і на думку якого релігія була лише приводом для створення ідолів.

Якщо взяти період життя лікаря, який описаний у тексті, то він цілком реальний – Відень, 1938 рік, він проживає разом зі своєю донькою Анною, яка невпинно благає його покинути країну, але марно. Автор описує його стан як дуже тяжкий – старість, хвороби знесилюють Фрейда. Але потім у п'єсі Шмітта, Фрейд несподівано постає перед читачем у зовсім іншому образі і це не стосується загальновідомих фактів його біографії, як от сімейний стан, місця, які відвідував і де жив, епоху, в якій проходило його життя, а мова йде саме про його вчення, істини, яких він дотримувався.

Нерідко у своїх творах Шмітт, наслідуючи мислителів Просвітництва, звертається до теми релігії і підіймає питання існування

Бога. Головним для драматурга є діалог, як крок до пізнання істини, тому не дивно, що при виборі головної дійової особи автор зупинився саме на Фредові: з одного боку це цікава особистість з огляду на його бачення релігії, а з іншого – це людина, яка точно могла дискутувати, дуже вправно вела діалоги і, певно, якимось чином навіть змінила світ, втілюючи свої задуми. Тому у п'єсі кульмінацією є саме розмова Фрейда з таємничим незнайомцем (чи не з самим Богом?), який шукав для бесіди саме антагоніста, бо дискутувати з однодумцями – це справа нудна і дуже повсякденна. Цей гість приходить у момент тривоги і болю, коли солдати гестапо ув'язнюють найближчу Фредові людину і він ніяк не може цьому протидіяти. Чоловіки підіймають різні теми, таємничий гість розкриває ті деталі з дитинства психоаналітика, які ніхто не міг знати і поступово, Шмітт приводить до того, що дія п'єси організовується навколо сумнівів психолога щодо існування Творця, він хоче вірити у те, що незнайомиць, який прийшов у хвилину найбільшого розпаду, і є Бог. Фрейд відкриває своєму співрозмовнику душу і питається про те, що міг би запитати лише у Господа. Непохитний у своєму атеїзмі, науковець ніби змінює свої погляди і пізнає нові істини, ставлячи під сумнів раціональність і правильність вже існуючих.

Однією з особливих рис Шмітта є відкритий фінал, коли автор дає змогу читачеві самому обрати відповідь на питання, яке впливає в кінці твору. У творі «Гість» діалог між психологом і незнайомцем перериває повернення його доньки Анни: гість несподівано зникає і Фрейду залишається лише гадати, кого він бачив перед собою, з ким мав такий глибинний діалог і чи не відбувався цей діалог лише в його уяві.

Гацула Є. С., студент
Костенко Г. М., канд. філол. наук, доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

УРБАНІСТИЧНІ МОТИВИ У СУЧАСНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Посилений інтерес до урбаністичної теми пов'язаний не тільки з великим потрясінням у ХХ ст., але й з характерними тенденціями розвитку культури, коли місто, яке сприймається як свого роду емблема цивілізації з її культом науково-технічного прогресу та матеріальних благ, торжеством уніфікованої людини-маси, космополітизмом та техніцизмом, притягує художників та мислителів. Новий поворот у світовій урбаністиці створив О. Шпенглер, запропонувавши розглядати місто як історичний та культурний феномен. Створюючи «портрети культур» на основі виявлення «прасимволів» кожної з них, Шпенглер

стверджував, що первинним символом будь-якої культури є простір, який визначає характер та природу всіх інших культурних форм.

Урбаністична література – це, насамперед, переміщення точки зору письменника у простір такої моделі життя, в якій місто виступає генератором історичного розвитку людства. Закономірно, урбаністична література є невід’ємною частиною урбаністичної культури. Урбаністична культура – феномен, який розглядається з різних точок зору. Так, Н. М. Беденко вважає, що урбаністична культура організує уявлення, почуття, настрої містян, їх «причетність» к формуванню соціально компетентної особистості пояснюється тим, що вона – засіб збирання, систематизації та передачі досвіду, мова тривалих та глибоких колективних настроїв, за допомогою якого відчуття нащадків організовуються відповідно до переживань їх прашурів [2, с. 14].

Процеси урбанізації досліджуються та інтерпретуються кожним поколінням письменників, спільна ціль яких осмислити місто як модель світоустрою та досягнути, як місто та світ взаємодіють з внутрішнім світом сучасника. Один з перших дослідників теми міста в літературі М. П. Анциферов пише: «Місто, займає велике місце в сучасній літературі. Можна сказати, що вона насичена образами міста. Місто надихає поетів, місто приковує увагу мислителів та людей науки. Місто проклинають, містом захоплюються; його вивчають, його зображують» [1, с. 57].

Ще наприкінці XIX ст. ми бачимо, що процеси урбанізації набувають інтенсивного, а з часом і глобального характеру, який визначається потужним промисловим розвитком. Ці процеси сприяли не тільки позитивному розвитку людства та суспільства, а й стали причиною значної кількості соціальних, економічних та моральних колізій, серед них самотність, роз’єднаність людини у натовпі. Поставити в протиріччя цьому традиційні духовно-естетичні цінності недостатньо конструктивно і вже запізно: людина, яка задоволена усім, сучасність не репродукує, що означає її повну відсутність у справах та задачах загальноцивілізаційного розвитку. Урбанізм, зрештою, не є ні альтернативою, ні панацеєю, а органічною складовою земного буття людини та суспільства. Абсолютно безперспективними є спроби протистояти розвитку цього процесу, які у сфері мистецтва дарують не повернення до міфологізованих духовних «витоків», а нездатність національних літературних організацій до активної участі у процесах гуманістичного історичного розвитку соціуму.

Література

1. Анциферов Н. П. Пути изучения города как социального организма. Опыт комплексного подхода. 2-е изд., испр. и доп. Л. : Сеятель, 1966. 148 с.

2. Беденко Н. Н. Социальная компетентность личности в современной урбанистической культуре : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11. Тверь, 2004. 23 с.

Запорожська Д. М., студентка
Жарковська І. В., к. філол. н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ЧОРНОГО ГУМОРУ В ОПОВІДАННІ С. ЛІКОКА «THE OUTLINES OF EVERYTHING»

Дослідження присвячене виявленню стилістичних засобів та прийомів, що створюють чорно гумористичний ефект в оповіданні С. Лікока «The outlines of everything». Індивідуальний стиль С. Лікока характеризується сарказмом, пародійністю та елементами «чорного гумору». Творчості Лікока притаманний гумор ситуацій і гумор характерів, але за комізмом завжди прихована драма, в його творах поєднується смішне і трагічне.

Проаналізувавши оповідання «The outlines of everything», ми виділили такі стилістичні прийоми, як: гіпербола, епітети з негативною конотацією, іронія, алогізм, оксюморон, бурлеск, літота, перенасичення орфографічними та стилістичними помилками, гра слів, поєднання контрастних дієслів в одному фрагменті, нівелювання позитивно конотованих епітетів в алогічних та негативних контекстах, які використовуються з метою іронізації, створення комічного ефекту, пародійності.

С. Лікок іронізує над ставленням людей до вищої освіти. Іронічність ситуації доповнюється гіперболізованим епітетом з негативною конотацією: «*Within recent years it is becoming clear that a university is now a **superfluous** institution*» [1]. Назви посібників, репрезентовані через оксюморон та епітети, увиразнюють їдку іронію та алогізм: «*Fireside University Series*», the «*World's Tiniest Books*», «*The Little Folks Spherical Trigonometry*» [1]. Автор, використовує літоту, навмисно применшуючи значення знань для людей: «*The world's knowledge is thus reduced to a very short compass*» [1]. Підзаголовки до частин цього твору теж є іронічними і поєднують непеєднувані поняття через прийом бурлеску: «*...The Outline of Shakespeare (Designed to make Research Students in Fifteen Minutes. A Ph.D. degree granted immediately after reading it)*» [1]. Абсурдність судження авторитетних вчених увиразнюється алогічними фактами та орфографічними помилками: «*Our first mention must be of the **Sonnets**, written probably, according to Professor Matthews, during **Shakesbur's** life and not after his death*» [1]. Іронічний ефект досягається нівелюванням позитивно конотованих

епітетів в алогічних контекстах: «*England's noblest bard*», «*Among the greatest of Shakespeare's achievements are his historical plays, Henry I, Henry II ... Henry VIII*» [1]. Ефект чорного гумору досягається використанням прийому бурлеску, коли про головне, говориться в зниженому тоні, а про незначне – навпаки: «*Thus, whenever it says «A Tucket Sounds, Enter Gloucester with Hoboes,» we know that Shakespeare, and only Shakespeare, could have thought of that*» [1]. Гра слів використовується для створення пародійності і комізму ситуації та заміни одного поняття іншим: «*Hamlet (not to be confused with Omelette which was written by Voltaire)*» [1]. Опис змісту відомих трагедій Шекспіра, подано традиційно для стилістики чорного гумору, в ньому поєднано комізм і трагізм ситуації. Вбивство та самовбивство відображаються через поєднання контрастних за значенням дієслів: «*The shock of this drove Ophelia to drown herself, but oddly enough when she threw herself in the water she floated, and went down the river...*» [1].

Беручи до уваги різноманітність стилістичних засобів, використаних С. Лікою для створення ефекту чорного, агресивного гумору вважаємо за доцільне подальший детальний аналіз його творів з метою систематизації стилістичних аспектів цього явища.

Література

1. Leacock S. The outlines of everything. URL : <http://gutenberg.net.au/ebooks03/0301361h.html#s01> (дата звернення: 27.10.2022).

Коваль П. С., студентка
Гура Н. П., канд. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»

ЖАНРОВИЙ СИНКРЕТИЗМ РОМАНУ «ОБМІРЮВАННЯ СВІТУ»

Роман «Обмірювання світу» (2005) Д. Кельмана називають найяскравішим німецькомовним романом післявоєнного періоду, який отримав широкий розголос. Успіх книги багато в чому завдячує тому факту, що автору вдалося з дивовижною витонченістю та іронічною проникливістю порушити актуальні для німецької нації проблеми.

Роман переповідає хроніку життя (художньо-оброблену) двох видатних німецьких просвітителів межі XVIII-XIX століть: природознавця-енциклопедиста Олександра фон Гумбольдта і математика-астронома Йоганна Карла Фрідріха Гауса. Першому, аби «обміряти світ», знадобилися роки небезпечних подорожей по всьому світу. Другий здійснив революційні наукові відкриття ще в юнацькі роки, не виходячи з дому, спираючись лише на власні уяву, розум та розрахунки.

В спробі визначити жанрову природу роману Д. Кельмана «Обмірювання світу», літературознавці неодноразово намагалися дійти до спільного знаменника, але консенсусу так і було досягнуто, оскільки межі жанрів у сучасній літературі розмиті та постійно змінюються. Й. Рікель наголошує на тому, що твір Д. Кельмана написаний в дусі традицій «магічного реалізму» [5, с. 7]. Німецький дослідник Г. Нікель стверджує, що «у рамках жанрової поліфонії, роман «Обмірювання світу» відносять до пригодницького роману, який поєднує риси історичного, біографічного, та філософського роману, де письменник майстерно вводить у роман історичний контекст та використовує творчу уяву» [4, с. 219]. А вітчизняний літературознавець І. П. Мегела в своїй розвідці зосереджує увагу «на іронічному переосмисленні традиційних форм і постмодерністської гри з кліше масової літератури, для якої характерне поєднання захопливого сюжету і глибоких філософських проблем» [1, с. 133].

Таке різноманіття думок свідчить на користь поліжанрової природи роману. Тим більше, що «Обмірювання світу» є постмодерним твором, для якого характерна гібридизація жанру, що передбачає поєднання декількох жанрів у межах одного літературного твору.

Аналізуючи зовнішні ознаки роману «Обмірювання світу» та його зміст, вважаємо доцільним віднести його до історичного, біографічного та пригодницького типу романів. Д. Кельман розповідає історію подорожей головних героїв, оминаючи розлогі описи та барвистих зображень подій та уникає прямої мови, яка надала б роману прямолінійність і достовірність, однак досить точно подає факти життя дослідників. Спочатку Д. Кельман дає короткі відомості про вчених: «*Alexander von Humboldt war in ganz Europa berühmt wegen einer Expedition in die Tropen, die er fünfundzwanzig Jahre zuvor unternommen hatte*» [2, с. 18]; «*Man sage, Napoleon habe seinetwegen auf den Beschuss Göttingens verzichtet*» [2, с. 11]. Потім читач дізнається про дитинство та юнацтво героїв: «*Der jüngere Bruder, Alexander, war wortkarg und schwächlich, man mußte ihn zu allem ermutigen, seine Noten waren mittelmäßig. Wenn man ihn sich selbst überließ, strich er durch die Wälder, sammelte Käfer und ordnete sie nach selbsterdachten Systemen. Mit neun Jahren baute er den von Benjamin Franklin erfundenen Blitzableiter nach*» [2, с. 19]. У цілому, автор робить читача свідком життєвого шляху обох героїв, розглядаючи кожний аспект їхнього життя: освіти, сім'ї, подорожей, наукових досліджень, потаємних думок та внутрішніх переживань.

Однак, Д. Кельман не прагнув щоб його роман був побудований за принципами жанру історичного роману, оскільки він називає історичні романи тривіальними – позбавленими новизни та елементу творчої свободи, та зазначає, що «фахівець-історик не наближається до

історичних постатей та не описує шляхи їхнього життя». Автор називає свій твір є експериментальним романом [3, с. 4].

Проблеми плину людського життя та самотності є складовою філософського виміру роману Д. Кельмана. Так, більшість назв розділів твору тісно пов'язані з етапами формування та розвитку особистості: «Дорога», «Учитель», «Річка», «Гора», «Син», «Батько», «Дерево». У цьому контексті автор не тільки «обмірює» великий та незвіданий всесвіт, а й «досліджує» людину, разом із її прагненням зрозуміти цей світ.

Досліджуючи Європу та Америку разом з О. Гумбольдтом читач поринає у нескінченний світ пригод, про що свідчать назви розділів роману: «Море», «Печера», «Річка», «Зорі», «Гора», «Сад», «Степ» та «Дерево». Однак, подорожі та пригоди, картини екзотичної природи та життя людей подаються в романі у формі подорожніх нотаток та в нейтральній авторській манері.

Таким чином, автору вдалося поєднати соціально-філософські та авантюрно-пригодницькі риси. Цей синтез також яскраво проявляється у сюжетній схемі роману, яка представлена двома життєвими лініями: О. Гумбольдта та Й. Гауса, у ході яких герої пізнають не тільки світ, а й самого себе. Але, якщо для Гауса, подорож – це шляхом самопізнання через наукові експерименти у стінах рідного дому, тоді як у випадку із Гумбольдтом, наука змушує вченого підніматися на найвищі гори, перепливати океани та постійно ризикувати життям. Парадокс полягає в тому, що наприкінці твору Д. Кельман не дає читачеві відповіді на його запитання щодо абсолютного правильного рішення та вибору життєвої дороги.

Таким чином, роман Д. Кельмана «Обмірювання світу» є експериментальним романом, гібридним за своєю жанровою природою, оскільки поєднує в собі ознаки історичного, біографічного та пригодницького романів.

Література

1. Мегела І. П. Особливості біографічного наративу в романі Даніеля Кельмана «Обмірювання світу» // Літературознавчі студії. К. : КНУ. 2017. Випуск 51. С. 132–141.
2. Kehlmann D. Die Vermessung der Welt. Reinbek bei Hamburg, Rowohlt, 2005. 302 S.
3. Lovenberg F. Ich wollte schreiben wie ein verrückt gewordener Historiker. URL : <https://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/buchergleichwollte-schreiben-wie-ein-verrueckt-gewordener-historiker1304944.html?printPagedArticle=true#void> (Zugriffsdatum: 31.10.2022).
4. Nickel G. Daniel Kehlmanns «Die Vermessung der Welt»: Materialien, Dokumente, Interpretationen. Reinbek : Rowolt Taschenbuch Verlag, 2009. 224 S.

5. Rickes J. Daniel Kehlmann und die lateinamerikanische Literatur. Würzburg : Knigshausen & Neumann, 2012. 143 S.

**Мозоль А. С., студентка
Горovenko М. О., к. філол. н., доцент
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди**

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ РОМАНУ Е. РЕДКЛІФ «РОМАН У ЛІСІ»

Англійський готичний роман XVIII – початку XIX ст., відомий також як роман «таємниці та жаху», здійснив вплив не лише на масову літературу, а й на творчість видатних письменників XIX і XX століття, передавши їм у спадок низку художніх ефектів, які допомагають створювати напружену атмосферу страху та невиразної тривоги. В особливий спосіб атмосфера страху, напруженості та незрозумілості простежується в жіночих образах Енн Редкліф на матеріалах роману «Роман у лісі». Саме цей роман став втіленням усіх жанрових особливостей готичного роману через представлення жіночого образу головної героїні, стривоженої, окутаної страхом та розгубленої, але водночас талановитою, сильною характером та наділеною розумом та енергійністю, яка допомагає головній героїні долати усі труднощі незважаючи на всі життєві перепетії.

Мета даної роботи полягає у детальному опрацюванні та дослідженні особливостей висвітлення та представлення жіночих образів в романі Енн Редкліф «Роман у лісі», проаналізувати жанрові особливості та характерні риси готичного роману через представлення жіночого образу, переповненого страхом і жахом, але водночас того жіночого образу, який долає усі страхи і йде вперед незважаючи ні на що.

Автори серйозних сучасних досліджень, спираючись на досягнення зарубіжних та вітчизняних дослідників, таких як: С. Р. Матченя, Н. Г. Мойсік вивчають творчість письменниці в широкому історико-культурному контексті, враховуючи, наприклад, використання у її творчості поетики бароко, відображення в образній системі її романів національної психології різних народів, а також поглиблено розглядають традиційні особливості готичних романів.

Н. Г. Мойсік у своїй науковій праці «Страх як об'єкт естетичної рефлексії у пародіях на готичний роман» опрацьовує та досліджує особливості жанру готики через висвітлення жіночого образу, який перебуває у стані страху за матеріалами романів Енн Редкліф та безпосередньо роману «Роман у лісі».

С. Р. Матченя у своїй науковій статті «До питання про своєобразие поетики Анни Редкліф «Роман у лісі» описує особливості поетики

письменниці у формуванні образів головних героїв свого роману та опису їх особистих переживань, страхів та життєвих ситуацій, в який головні герої, здебільшого жіночої статі себе поведуть. В статті окремо досліджено та описано використання притаманної манери формування та опису жіночого образу головної героїні роману «Роман у лісі».

Дослідники відносять роман Енн Редкліфф «Роман у лісі» до сентиментальної готики, тому що в ньому, незважаючи на інтерес до теми чудового і надприродного, втілені ідеї доби Просвітництва [2, с. 3].

В основі жіночих Енн Редкліфф покладено незмінну банальну любовну фабулу, яка простежується у висвітленні жіночих образів у всіх готичних романах письменниці так і в романі «Роман у лісі». Жіночий образ у своєму романі Енн Редкліфф змальовує зазвичай як беззахисну, самотню та покинуту усіма особою, яка на противагу важким життєвим обставинам представляється як надзвичайно вродлива, талановита та розумна особистість. Енн Редкліфф майже у кожному своєму романі використовує мотив укриття героїні у монастирі, який виконує функцію притулку [3]. Завдяки фамільним чи портретним подібностям в монастирі відбувається впізнавання героїні іншою черницею, розкриття таємниці її народження чи походження [1, с. 71].

У романах англійської письменниці сюжет будується навколо долі добродісної дівчини-сироти зі збіднілого дворянського роду. Ідеалізована автором героїня залучена до мережі таємничих подій. Однак на її частку випадає безліч страждань. Її життя оповите таємницями та загадками, які, на перший погляд, не можуть бути пояснені зі сторони логіки, тому здаються певним наслідком втручання надприродних сил.

Головно це простежується в романі «Роман у лісі», в якому головним героєм жіночого образу є молода дівчина на ім'я Аделіна, яка є надзвичайно талановитою, вродливою та енергійною особою, яка через свою талановитість, рішучий характер та вміння правильно себе поводити у важких життєвих обставинах завжди знаходить вихід, старається правильно поступати та йти вперед незважаючи ні на що, долаючи усі життєві труднощі та перепони на власному шляху [4, с. 4–5].

Як сама авторка роману «Роман у лісі» описує жіночий образ головної героїні Аделіни: *«виявила розум розвинений і незвичайний, повний нетерплячих планів звільнення і нетерпимості до чоловічого засилля»* [1, с. 72]. Цим самим Енн Редкліфф старається підкреслити рішучість характеру дівчини, яка намагалася врятуватися від переслідувань власного батька, який насильно хотів її видати чоловіка, якого вона не любила [3].

Енн Редкліфф представляє у своєму романі «Роман у лісі» жіночий образ характерний для готичного роману, жіночий образ – таємничий, драматичний, сенсаційний, який старається викликати

захоплення у читачів. Жіночий образ в романі «Роман у лісі» підкреслює немовби певний магічний голос героїні, яка старається заворожити та заінтригувати читача своєю поведінкою та діяльністю в процесі усіх подій описаних в самому романі «Роман у лісі» [1, с. 72–73].

Так, у «Романі в лісі», Аделіна, яка недавно пережила безліч пригод, знаходить записки в'язня, який колись давно містився в нині закинутому абатстві. Читаючи про його страждання, вона проникає до нього співчуттям, а думка про те, що страшні події відбувалися в тому самому місці, де вона зараз перебуває, поступово жахає її: *«...Її уява, розтривожена такими думками, знову стала надзвичайно чутливою до кожного враження; вона боялася озирнутися, щоб не побачити ще якусь лякаючу примару...»* [4, с. 6]. Ще одна подібна сцена, але з більш очевидною комічною інтонацією, зустрічається на самому початку роману, коли герої, змучені своїми нещастями і важкою життєвою дорогою, входять вночі в напівзруйноване абатство, зовнішній вигляд якого наводить всіх на думку про привидів.

Особливість представлення жіночого образу в романі Енн Редкліфф «Роман у лісі» в якому авторка описує індивідуальні та особистісні якості героїні демонструє свою жанрову особливість та особисту манеру готичного роману письменниці Енн Редкліфф [2, с. 4–5]. Тим часом усі найнеймовірніші події в романах Енн Редкліфф отримують раціональне пояснення. Винаватцем пригод такого типу героїні, як правило, виявляється її опікун, який претендує на спадщину.

Відповідно до просвітницьких тенденцій у фіналі романів А. Радкліф тріумфує чеснота, героїня знаходить любов і багатство, а лиходіїв наздоганяє заслужену відплату [1, с. 74]. Така особливість покладена в основу «Романа в лісі» – першого твору, який відомий англійській романістці і повторюється в її найзнаменитішому романі – «Таїнства Удольфо» [4, с. 7].

«Роман у лісі» – це суцільні контрасти, відчуття страху-огиди та страху-тяжіння, жакливі описи у поєднанні з легким жартівливим настроєм та обов'язково наявність щасливого кінця. На основі представленого дослідження, ми можемо зазначати, що у представленні жіночих образів письменниці Енн Редкліфф за матеріалами роману «Романа в лісі» можна побачити, що тут поєднується вся суть та жанрова особливість творчої манери письменниці в контексті формування готичного роману. Характерною основою жіночого образу у романі «Романа в лісі» є страх, жах і невинність жіночого образу, який через свою талановитість, розум та енергійність протистойть усім перепетіям на своєму життєвому шляху, старається йти вперед долаючи усі труднощі та в кінцевому результаті домагається свого.

Література

1. Атарова К. М. Анна Редкліфф та її час. Редкліфф А. Роман у лісі. Ладомир, 2000. 379 с.
2. Матчєня С. Р. До питання про своєобразу поетики Анни Редкліфф «Роман у лісу» // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. «Мовознавство та літературознавство». 2019. № 19. С. 3–7.
3. Мацапура Л. В. Традиції А. Радкліфф у романі Н. І. Греча «Чорна жінка» // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2013. № 2 (6).
4. Мойсік. Н. Г. Страх як об'єкт естетичної рефлексії у пародіях на готичний роман // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2019. № 3. С. 4–7.

**Підгорна Т. Ю., студентка
Костенко Г. М., к. філол. н., доцент
Національний університет «Запорізька політехніка»**

ШЕКСПІРІВСЬКІ МОТИВИ У РОМАНІ ПІТЕРА АКРОЙДА «ЛОНДОНСЬКІ ПИСАКИ»

Постмодернізм проголосив свободу слова, руйнування канонів класичної літератури, заперечення будь-яких основ та виступає за культурну різноманітність. Він прагне поєднувати те, що не можна поєднати, тобто літератори постмодерну створюють твори, навмисно позбавлені єдності; романи, які містять в собі різнопланові, суперечливі, антонімічні точки зору. Принципи повторюваності та сумісності перетворюються на стиль художнього мислення з притаманними йому рисами еkleктики, тяжінням до стилізації, цитування, переінакшення, ремінісценції, алюзії. Митець має справу не з «чистим» матеріалом, а з культурно освоєним, адже існування мистецтва у попередніх класичних формах неможливе в постіндустріальному суспільстві.

Яскравим прикладом постмодерністського твору можна вважати історико-біографічний роман Пітера Акройда «Лондонські писаки». Жанр роману визначає головну мету автора – донести до читача певну думку за допомогою ситуації, що вже склалась в історії. Цей твір від початку і до кінця наповнений цитатами і посиланнями на твори багатьох письменників, філософів та на вислови з Біблії, але головним мотивом роману залишається творчість Вільяма Шекспіра. Під шекспірівським мотивом ми розуміємо використання образу та цитат великого барда Англії для вираження певних ідей, поглядів, міркувань, задумів та виокремлення певної суті роману.

Шекспірівські мотиви в романі Пітера Акройда «Лондонські писаки» виступають яскравим прикладом інтертекстуальності, коли

увесь роман побудований на цитатах з п'єс Вільяма Шекспіра та на порівнянні образу відомого барда Англії із типовим образом англійського письменника, який прагне досягти його висот. Своїми посиланнями автор не тільки завуальовано висловлює свою думку, але й розширює світогляд читача, примушуючи його ознайомитись із значною літературною спадщиною Шекспіра, що сприяє літературному розвитку читацької аудиторії.

Окрім очевидного функціонування Шекспірівського мотиву в ролі художніх засобів, ми вбачаємо і суто ідеологічну мету використання образу Шекспіра, пов'язану з актуальністю шекспірівського питання. Пітер Акройд у романі «Лондонські писаки» нібито розповідає історію виникнення шекспірівського питання і водночас завуальовано висловлює свою думку стосовно цього. Він порівнює головного героя Вільяма Айрленда із Вільямом Шекспіром, починаючи від імені головного героя та закінчуючи зовнішньою схожістю, у його відносинах з батьками, але головна паралель між Вільямом Айрлендом та Вільямом Шекспіром – це доля таланту. Науковцям дуже важко повірити в існування геніальності серед неосвіченого люду. Канони, стандарти та упередженість зустрічають талановитих письменників в сучасному світі. В історії фальсифікатора люди так і не змогли повірити в те, що Вільям Айрленд створив власноруч підробки такого рівня та вигдав твори, що були схожі на стиль Шекспіра. На нашу думку, порівнюючи Вільяма Айрленда з Вільямом Шекспіром, автор змальовує тяжку долю митця в сучасному світі літератури. Це проблема суто постмодерністська і проголошує основні питання цієї тенденції:

- роль письменника в літературі та проблема авторства;
- написання твору на вже існуючих матеріалах або з використанням уже існуючих засад.

З цього можна зробити висновок, що шекспірівські мотиви в романі Пітера Акройда «Лондонські писаки» відіграють важливу сюжетну, ідейну та художню роль. У вигляді художніх засобів виступають іронією, алюзіями, парафразами та ремінісценціями. З точки зору ідей проголошують основні засади постмодернізму, а в плані сюжету блискуче виконують роль історичної основи надаючи змогу розвинути задуми автора.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРУ
М. В. ГОГОЛЯ «ВІЙ»

Основними рисами мови ранніх творів Гоголя є їх народно-наративна спрямованість, тобто свідомо орієнтована оповідь з багатством інтонацій розмовної мови, простою структурою речень, емоційно-забарвленою та типовою для мовлення лексикою. У своїй розповіді М. В. Гоголь використовує наявні художні засоби висловлювання (алегорії, епітети, порівняння), а й значно розвиває їх, створюючи багато нових і цілком оригінальних, невластивих звичайній мові слів. Автор свідомо прагне зберегти природність мови та український колорит. Кожне слово, кожна фраза у тексті повісті «Вій» значуща; істотними є будь-які деталі та подробиці – все підпорядковане створенню єдиного образу, розкриттю сюжету, і кожен стилістичний прийом має певну мету – донести в собі певне значення для відтворення яскравого колориту живої, оповідної мови.

Очевидно, що повість «Вій» будується не лише на сюжетному розгортанні подій та людських долі, а й на асоціативних зв'язках, що повторюються в символічних образах. Символіка повісті «Вій» пов'язана міжтекстовими відносинами з образами-символами інших творів, із символічними образами та мотивами, що склалися у світовій культурній традиції, у тому числі у християнстві та міфології.

Більшість імен у повісті «Вій» М. В. Гоголя символічно пов'язані з фольклорним, міфологічним началом. Наприклад, «Виу» – це страшний міфологічний слов'янський персонаж, який убиває поглядом. Зі слів самого автора, цей образ взято з міфології та народних переказів, що привертає увагу до анти- або не-християнської семантики або етимології особистих імен.

Богослов Халява – володар надзвичайно невідповідного для його статусу, для майбутньої професії прізвища, яке при цьому дуже точно відповідає його нахилам. Слово «халява» позначає легку наживу, для отримання якої не потрібно багато праці. І гоголівський герой-клептоман своєю поведінкою ніби доводить, що прізвище своє отримав заслужено: *«Everything which came within reach of his fingers he felt obliged to appropriate»* [1, с. 192]. Тобто, автор показує зв'язок між семантикою імені та внутрішнім змістом особистості. Інакше висловлюючись, імена можуть стати способом проникнення у внутрішній світ героїв, способом пізнання внутрішнього через зовнішнє.

Головного героя повісті звать Хоמוю Брутом, і ця обставина теж

заслуговує на увагу. Ім'я героя явно перегукується з ім'ям святого, одного з учнів Христа, який засумнівався у воскресінні вчителя – Хомою невірющим. Прізвище свого героя Гоголь також підібрав цілком навмисно: Брут у Стародавньому Римі – глава змови проти Юлія Цезаря. За переказами, одним із перших він завдав йому удару кинджалом. Цей очевидний зв'язок характеристик героя з семантикою його імені при перекладі необхідно враховувати і, по можливості, намагатися зберегти.

Разом з тим вважається, що, оскільки навіть читачі оригіналу не завжди розуміють значення того чи іншого імені, не можна звинувачувати і перекладача, якщо він не відобразить їх символічність. Проте, для гоголівського стилю дуже важливою є семантика імен – Гоголь має намір не вживати нейтральні, стилістично неясні, загальноприйняті імена. Кожне ім'я в циклі експресивне, має образність, включене до різних асоціативно-сміслових зв'язків і відносин, тому й значення подібних імен бажано довести до свідомості читача перекладу.

Література

1. Gogol N. The Mantle and Other Stories / tr. by C. Field. N.Y. : Frederick A. Stokes Co.; L. : T. Werner Laurie Ltd., 2011. 250 p.

Полякова А. Р., студентка

Лут К. А., к. філол. н., доцент

Національний університет «Запорізька політехніка»

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ НАРАТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Поняття наративу сягає своїм корінням ще античних часів. У риториці «наративом» називали частину промови, що слідувала за виголошенням тези. Послідовність викладу подій в риториці відігравала значну роль, адже давала можливість переконати опонента або слухача, тому увагу до наративів як складової частини риторики приділяли такі античні філософи, як, наприклад, Аристотель.

Як окремий розділ літературознавства наратологія почала своє становлення у 60-х роках ХХ сторіччя внаслідок перегляду структуралістського підходу з точки зору комунікативних уявлень про природу мистецтва. У цей час розвивається класичний напрям наратології, що формується завдяки німецькому літературознавству; одними з перших робіт з класичної теорії оповіді належать німецьким дослідникам Кьоте Фрідеманн і Оскару Вельзеру. У класичний період наратології увага дослідників зосереджується на систематизації наративу як всезагального явища, виділенні його основних ознак і особливостей. Роботи цього періоду досліджували такі поняття, як

сюжет та подія, з'ясуванні їх особливостей, розробці критеріїв і ознак художнього твору.

Перші дослідники наративу (Ролан Барт, Клод Бремон, Альгїрдас Греймас, Цветан Тодоров, Жерар Женетт, Джералд Принс, Джонатан Куллер, Міке Баль, Сеймур Четмен та ін.) виокремили такі основні складові наративу: фокалізація; порядок розповіді; частота; тривалість.

Структуралістські корені класичної наративної теорії яскраво висвітлені у переважанні бінарних опозиційних пар: глибока/поверхнева структура, грамотність/виконання, наратив від першої/третьої особи, екстра-/інтрадієгнічність і т. ін; на перший план висувається комунікативний характер оповідного тексту, вводяться поняття імпліцитний автор та імпліцитний читач.

На зміну класичній теорії наративу приходить так звана посткласична наратологія. Точкою відліку посткласичної (або постструктуралістської) наратології вважається так званий «наратологічний поворот», що являє собою розширення наратологічної методології з літератури на інші дисципліни, такі як медицина, релігія, право та інші. Новими напрямками стають контекстуалістський, тематичний та ідеологічний. Об'єктом досліджень стає не сам наративний текст, а власне процес творення оповіді, що необов'язково відноситься до літературних текстів і розширює область досліджень також на історіографічний, конверсаційний, кінематографічний та інші види дискурсу.

Наратив «стає всюдисущим: він з легкістю перетинає кордони жанрів, культур і класів»; тому новим «завданням» наратології стає упорядкувати цю всюдисущність, визначити аспекти, що застосовуються до всіх наративів, систематизувати різноманіття їх проявів.

Посткласичний етап наратології не відкидає напрацювання теоретиків класичного періоду, а скоріше розробляє нові методології, напрямки на основі попередніх досліджень, переосмислює більш ранні концепти і переглядає сферу їх застосування. Фокус зміщується з оповідного тексту як продукту, що містить в собі наратив, на сам процес оповіді, що складається як з формування історії, так і з її сприйняття.

Новими видами наратології у посткласичному періоді постають наступні: когнітивна, реторична, історіографічна, феноменологічна, лінгвістична, феміністична, постколоніальна, психо- і соціонаратології, кінонаратологія. Кожен з цих видів формується на нових засадах наратологічних досліджень завдяки власне розширенню наратології у напрямку інших дисциплін (історіографічна, феноменологічна, лінгвістична, психо- і соціонаратології), медіа (кінонаратологія), вихід за межі тексту у контекст (феміністична і постколоніальна наратології).

Ансгар Нюнінг зіставляє і порівнює напрями досліджень наратології в її класичний та посткласичний періоди, виділяючи такі основні розбіжності: *об'єкт* дослідження зміщується з оповідного

тексту в класичній на процес читання наративу, *увага* переходить зі статичного продукту на динамічний процес; класична наратологія тяжіла до *бінарності* структурування, посткласична ж – до *цілісного опису*; в класичній наратології спостерігаємо встановлення *граматики наративу*, в посткласичній – застосування напрацювань попередніх років для *інтерпретації*; класична наратологія є відносно *уніфікованою*, посткласична ж в силу свого переходу у різні площини є *інтердисциплінарним проєктом*.

Отже, наратологія цікавила людство ще з давніх часів. В Давній Греції наратологічні дослідження були частиною риторики, проте як окремий напрямок літературознавства сформувалася лише в 60-ті роки XX сторіччя. Першим етапом наратології був класичний, або структуралістський. В цей час дослідники ставили завдання систематизації наративу, виокремленню його ознак, характеристик і типів. Цей період характеризувався зосередженістю на літературних художніх текстах (проте деякі дослідники цікавилися і наративом фактуальних текстів), дуалістичністю моделей, розробці такої системи, яка могла б включити в себе усі види наративів, їх рівнів та ситуацій та мала б відповідні зв'язки, які дозволяли б говорити про системність. Наступним етапом є посткласична наратологія, яка набагато розширила як методи досліджень, так і їх медіальність, виводячи наратив з літературної теорії в інтердисциплінарну площину.

Юр'єва Ж. А., викладач
Харківський національний педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

ХАРКІВСЬКІ ТОПОНІМИ У ЛІРИЦІ БОРИСА ЧИЧИБАБІНА

Оніми, представлені у віршах, свідчать не лише про факти біографії, а й про ідіостиль поета. Вони виконують важливі функції в поетичному тексті, формуючи його ліричний простір. Вони створюють біографічні посилання та лінгвокультурні зв'язки, співвідносять описані події з місцем, часом і соціальним середовищем, сприяють формуванню художніх образів. Однією із значних груп онімної системи є топоніміка. При складанні словника онімів, представлених в ідіостилі Бориса Чичибабіна, відомого поета-дисидента, який брав участь у правозахисному русі, ми проаналізували ряд, який пов'язаний з Харковом, містами та селами Харківської області та рядом онімів, що належать до його «малої топоніміки»: назв вулиць, площ, значимих для харків'ян місць.

Ми розглянули топоніми, пов'язані із Харківським регіоном. Назва річки Харківської області: *«Но, из конца в конец / изъездивший*

отчизну, / лишь **Северский Донец** / в душе своей оттисну». («Под ветром и росой...», не позднее 1965) [1, с. 648]; «А нам взамен кровопролитных ласк, / Ревнивых ссор и чувственного зуда / Подарком был метелей милый лязг, / Разлив **Донца** и оттепелей чудо». («А нам взамен кровопролитных ласк...», не позднее 1953) [1, с. 726]. «О, если б кто в ладонях любящих / сумел до старости донести / в кувшинках, в камышовых трубочках / до дна светящийся **Донец!**...» («Во мне проснулось сердце эллина...», 1961) [1, с. 86]. «И сердце радо несть / красу его большую, / и слово про **Донец** / по-своему сложу я». («Под ветром и росой...», не позднее 1965) [1, с. 649]. Протягом усього життя поета постійним джерелом його натхнення була природа. Він описує не тільки краєвиди, а й передає їх сприйняття, аналізує почуття, що вони викликають у душі лірика. Ніжністю та захопленням природою пройняті рядки його віршів про річку Сіверський Донець.

Назви міст Харківської області: «Вовек не иссыхал, / от ночи холодея / (**Чугуев** и Эсхар, / **Змиев** и **Балаклея**), / течением граня / кручинистые кручи / (родимые края, / вас нет на свете лучие!)». («Под ветром и росой...», не позднее 1965) [1, с. 649]. «Я не слышал рейнской Лорелеи / и не видел волжских Жигулей. / Белые кувшинки **Балаклеи** / мне родней и потому милей». («Я не слышал рейнской Лорелеи...», не позднее 1965) [1, с. 651]; «Никому души не сдам. / Школа. Молодость. **Чугуев**. / Десять тысяч поцелуев / Милым репинским местам». («У меня такой уклон...», не позднее 1953) [1, с. 747]. У дитинстві Борис жив у Чугуєві під Харковом, навчався у Чугуєвській школі та публікував свої вірші у міській газеті. Він любив подорожувати та побував у багатьох місцях Харківського регіону. Лірик описує рідні краї з любов'ю та теплою.

Назви сіл Харківської області: «В тех краях, в селе **Гусаровке**, / ради шумной жизни, ради ласк, / та, с кем я скитался, взявшись за руки, / в самой бедной хате родилась». («Я не слышал рейнской Лорелеи...», не позднее 1965) [1, с. 651]; «Мы ездили на **хутор Коробов**, / на кручи солнца, в край лесов». («Во мне проснулось сердце эллина...», 1961) [1, с. 86]; «С лица сметут усталость / веселье и загар. / Хорошие места есть / под станцией **Эсхар**...» («Выходной», не позднее 1962) [1, с. 615]. Чичибабину подобалося відпочивати на природі, особливо у рідних краях біля станції Есхар, де він міг поспілкуватися з друзями і насолодитися красою краєвидів Харківщини.

Топонім «Харків»: «Не будет нам крова в **Харькове**, / где с боем часы стенные, — / а будет нам кровохарканье, / вражда и невращения». («Георгию Капустину», октябрь 1959) [1, с. 60]. «Сколько солнышка жаркого / и хороших ребят / от рабочего **Харькова** / до лесистых Карпат». («Край родимый», 1953, 1962) [1, с. 594]. «О, сколько ждет нас доброго, / и светлого, и жаркого, — / и это очень здорово, / что мы с тобой из **Харькова!**» («Добро, мой город, жизнь

моя!..», не позднее 1962) [1, с. 596]. *«И в долгой ночи, окаянной и жаркой, / измучен железом, испытан огнем, / хрипел, задыхался, боролся наш Харьков, / а мы на войне горевали о нем... / Но я повторял, как студент и как воин: / – Студенческий город, ты будешь достроен!»* («Проспект Ленина в Харькове», 1941, 1952, 1962) [1, с. 596–597]. Харків став навіки рідним, тому що все життя Б. Чичибабіна пройшло у цьому місті, не враховуючи п'яти років ГУЛАГа. Поет пишався, що він – харків'янин. Чичибабін навчався у Харківському університеті, писав та публікував свої геніальні твори, працював на різних роботах. У віршах про Харків виявляється бунтарський та вільнолюбний характер поета.

Назва площі Харкова: *«Добро, мой город, жизнь моя! / Над рощами, над парками, / над площадью Дзержинского / снежинки перепархивают».* («Добро, мой город, жизнь моя!..», не позднее 1962) [1, с. 595]. Назва центральної вулиці у Харкові: *«Бегут прохожие в обход, / не то они напустятся. / Скворцы встречают Новый год, / Где банк стоит на Пушкинской».* («Одесские скворцы», 1963 – 1964) [1, с. 122]. Назва центрального парку в Харкові: *«До смерти буду помнить, а в жизни не найду: / стоит над нею холмик в Шевченковском саду».* («На Жулькину смерть», 1964) [1, с. 135]. Назва житлового масиву та історичного району міста Харкова: *«На Павловом поле, Наташа, на Павловом поле / мы жили бок о бок, но все это было давно. / Мы стали друзьями, молясь о покое и воле, / Но свет их изведать живым на земле не дано»*, 1973) [1, с. 224–225]. З особливою теплою поет описує улюблені місця Харкова, де він мешкав, навчався, працював, зустрівся із близькими та друзями.

Матеріал показує, що харківська топоніміка займає певне місце в організації онімосфери Бориса Чичибабіна.

Література

1. Чичибабин Б. А. Собрание стихотворений / [сост. Л. С. Карась-Чичибабина; вступ. ст. С. Н. Буниной; коммент. Л. С. Карась-Чичибабиной, С. Н. Буниной]. Х. : Фолио, 2009. 890 с.

СОЦІАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ. КРОСКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

**Борисова Т. І., студентка
Залужна М. В., к. філол. н., доцент
Запорізький національний університет**

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ БРЕНДІВ

Першим кроком брендингу є процес визначення назви бренду. Назва товару є важливим фактором, що визначає його популярність на ринку. У глобалізованому світі поширеною мовою є англійська. Тому вибрати назву англійською мовою логічніше для компаній, які експортують свою продукцію. З іншого боку, обрана торгова марка повинна бути зрозумілою, такою, що запам'ятовується, мати відповідний зміст і не викликати непорозумінь. Ця умова змушує виробників обирати іншомовне слово як назву в процесі найменування.

Одними з популярних англомовних транснаціональних компаній є Apple і Disney. Секретом їхньої популярності, окрім продуктів, які вони виробляють, також можуть бути їх назви. Стосовно Apple ми маємо справу із словом «apple» (яблуко), яке є базовим для англійської мови та зрозумілим для найбільшого відсотку світового споживача, навіть якщо назва бренду не перекладається. Щодо Disney ми можемо говорити про універсальність у ключі походження назви бренду від власної назви –прізвища засновника компанії Уолта Діснея. Власне ім'я не може бути перекладене, тому сприймається універсально та однаково інтернаціональним споживачем. Мозок навіть не напружується, щоб шукати відповідники у мові, на якій говорить споживач, чи шукати асоціації із власне назвою бренду, тому, що це просто прізвище. Згідно із фахівцем із бехевіористики Деніелом Канеманом, мозок дуже не любить напружуватися навіть у дрібницях, і шукає найпростіше рішення навіть у повсякденності.

Цінність Apple лексики стосується відповідальності бренд-менеджерів: «Є правильний спосіб створювати продукти. Це починається з прав людей, які їх створюють» [1, с. 10]. Важливим аспектом позиціонування бренду є його назва та вербальний супровід (слогани, імаготипи – написи на логотипах, лексичне наповнення рекламної продукції, тощо). Для транснаціональних корпорацій значущим є не лише оригінальне вербальне оформлення бренду, але й його донесення для іншомовних цільових аудиторій. Враховуючи цей факт, AppleInc., наприклад, має величезну кількість перекладачів (майже 1,5 мільйона людей у 20 різних країнах). Вищезгадана компанія

AppleInc використовує у відповідних слоганах специфічні мовні засоби, аби зробити меседж потужним та впливовим, наприклад: *iPhone 3G: iPhone, what did you expect, iPhone 3GS: An even faster and more productive iPhone, iPhone 4s: an even more amazing iPhone.*

Вживання яскравої лексики, яка має асоціюватися з компанією, є доступною в кожному слогані: «Beauty. Brains. And now more brawn», «Brilliance, squared», «Way more power. Way same size» [3].

Компанія Apple використовує такі семантичні особливості рекламних **слоганів**, оскільки у текстах iCloud є програми, які постійно вдосконалюються, оновлюються та сертифікуються, що захищає всі дані користувачів. iCloud, як і будь-яке інше програмне забезпечення AppleInc., є простим у використанні, тому користувач може змінити будь-які потрібні параметри спільного доступу [2, с. 288]. Семи, що домінують у слоганах – це «довгоочікуваність», «швидкість», «потужність», «вражає», «можливість», «краса», «сила», «яскравість». З таким лексичним супроводом, який підтримується і на інших рівнях, просування продуктів бренду є досить ефективним.

Disney також захопив світ емоційним брендингом. Завдяки своїй історичній присутності Disney спрямував свій бренд на ностальгію, яка, на думку рекламників, має сформуватися у споживачів із помітно раннього віку. У Сполучених Штатах Disney є культурним брендом, і діти піддаються впливу маркетингу Disney особливими засобами, важливу роль серед яких відіграють і мовні. Деякі з них є піснями, що легко запам'ятовуються, навмисно створеними, щоб викликати тугу після того, як ви їх не чули кілька років, наприклад – *Someday My Prince Will Come* («Білосніжка і сім гномів», 1937), *When You Wish Upon A Star* («Піножкіо», 1940), *Once Upon a Dream* («Спляча красуня», 1959), *Kiss the Girl* («Русалонька», 1989).

Дісней також сприяє емоційному наповненню бренду, пропонуючи гостям своїх парків, слоганом яких є *«The place where dreams come true»*, мультисенсорні враження, що повністю занурюють відвідувачів у казковий світ, створений компанією.

Disney, як велика американська компанія, все ще розглядає розширення свого лінгвістичного розвитку як можливості для бізнесу. Ця можливість була випробувана творчим шляхом через DisneyShanghai.

Disney і ShanghaiShendi вжили прорахованих заходів, щоб зробити DisneyShanghai унікальним. Заради цього певна частина зусиль була спрямована на адаптацію мовного оформлення бренду для сприйняття китайськими споживачами. Згідно з TribuneNews, «компанія найняла китайських перекладачів і розіслала команди по всьому Китаю, щоб дослідити способи включення китайських лінгвістичних елементів» (2016). Disney також врахував нюанси, відмовившись від тропу

MainStreet USA заради більш відповідної естетики мови у більшості кінофільмів.

Отже, у підсумку можемо зазначити, що для транснаціональних корпорацій мовний аспект брендингу є особливо важливим, адже загальне прийняття бренду має бути універсальним, незважаючи на національно-культурну специфіку споживачів.

Література

1. Анохіна Т. О. Вимоги роботодавців до сучасних перекладачів // Перекладацькі інновації: матеріали Х Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Суми, 20–21 березня 2020 р. / редкол.: С. О. Швачко, І. К. Кобякова, О. О. Жулавська та ін. Суми : СумДУ, 2020. С. 10–11.

2. Бук Л. М. Товарний знак в маркетингу : навч. посіб. Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. 288 с.

3. 50+ Top Apple Company Slogans. URL : <https://benextbrand.com/apple-brand-slogans/>

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Бойко Г. М., студент
Надточій Н. О., к. пед. н., доцент
Запорізький національний університет

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ВИБІРКОВОГО ЧИТАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

Одним із завдань фахової підготовки студентів-філологів є навчання читання іноземною мовою. Психологічним обґрунтуванням є такі положення: читання є легшим видом діяльності, ніж говоріння; читання на будь-якому рівні розвитку має практичну цінність, а пов'язане з цим відчуття успіху підвищує інтерес студентів-філологів до англомовного читання та взагалі англійської мови; читання є основним шляхом залучення до культури народу, мова якого вивчається; в результаті читання великої кількості текстів у студентів-філологів розвивається відчуття іноземної мови, завдяки чому послаблюється негативний вплив рідної, що полегшує та прискорює подальший розвиток англомовної комунікативної компетенції.

Існує кілька видів читання: детальне (суцільне), читання по діагоналі, зорієнтоване та вибіркове. Кожний з цих видів переслідує свою мету. Для того, щоб засвоїти всю інформацію з тексту, необхідно його детально прочитати. Метод вибіркового читання застосовують,

щоб знайти в тексті певну інформацію. Метою навчання англомовного вибіркового читання є вільне читання мовчки із охопленням змісту та окремих частин тексту, у процесі якого читець не заглиблюється у деталі [1, с. 278].

На основі аналізу теоретичних положень, викладених у методичній літературі [2, с. 34], розроблено модель навчальної діяльності з навчання вибіркового читання, яка складається з трьох етапів:

1. Підготовчий етап – етап створення орієнтувальної основи дій і формування мовних навичок.
2. Основний етап – етап удосконалення мовних навичок і створення умов для їх переносу в мовленнєву діяльність.
3. Завершальний етап – етап стабілізації мовних навичок у мовленнєвій діяльності і створення динамічного мовленнєвого стереотипу.

Основними характеристиками моделі є етапність формування мовленнєвих механізмів на основі комплексної реалізації таких умов: а) оволодіння мовними явищами, що вживаються у висловлюваннях, здійснюється на рівні значення, форми і вживання, а також читання; б) використовується опора на знання й досвід, набуті студентами-філологами у процесі вивчення мови; в) зміст і форма навчальної діяльності детермінуються труднощами мовних явищ, які вивчаються.

Кожний етап складається з вправ і завдань, побудованих з урахуванням належності мовного явища до певної типологічної групи.

Основними завданнями підготовчого етапу є: ознайомлення з композиційно-сисловою структурою інформаційної статті; оволодіння вміннями орієнтування у структурі інформаційної статті.

На основному етапі передбачається вдосконалення мовних навичок. Вони набувають пластичності й лабільності, стають більш гнучкими. Цьому сприяють умовно-мовленнєві вправи, що забезпечують багаторазове повторення виучуваного матеріалу у варіативних ситуативних умовах та імітують соціальні ситуації; мовленнєві завдання базуються на вживанні цього матеріалу у стандартних текстах.

На завершальному етапі мобілізуються навички формування граматичних механізмів усномовленнєвих висловлювань і створюється мовленнєвий механізм. Рівень сформованості всіх властивостей навичок повною мірою проявляється у мовленнєвій діяльності.

Література

1. Омельченко Н. А. Формування навичок читання на заняттях з німецької мови // Вісник ЛДУ БЖД. № 8. 2013. С. 278–281. URL : https://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/files/omelchenko_8.pdf.
2. Milan D. K. Developing Reading Skills. New York : McGraw-Hill, 1987. 471 p.

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ЖУРНАЛІСТІВ З ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАМАТЕРІАЛІВ

В рамках вимог, що висуваються до підготовки фахівця-журналіста, основною метою навчання є формування духовно збагаченої особистості, яка має володіти вміннями та навичками вільно та правильно використовувати мову, володіти мовним матеріалом для його використання у вигляді мовленнєвих висловлювань. бути здатним розуміти і досягати зв'язності у сприйнятті та породженні окремих висловлювань у рамках комунікативно-значимих мовних утворень.

Необхідність звернення до медіатекстів обумовлена тим, що вони містять актуальну та сучасну лексику, повністю відображають нинішню ситуацію у світі, поповнюючи знання студентів про економічне та політичне життя країни, про особливості соціальних відносин, систему освіти, культуру тощо [1].

Медіатекст – повідомлення, викладене у будь-якому вигляді та жанрі медіа. Це може бути стаття, звіт, телепередача, радіоефір, відеокліп, фільм та ін. На сьогоднішній день з появою нових технологій люди отримують більше інформації з інтернет-джерел, тому актуальним питанням залишається те, який формат медіатекстів є найбільш розповсюдженим [2].

Л. Шевченко та Д. Сизоновим запропонована класифікація жанрів залежно від того, на основі якого «технічного прийому» створено текст. На цій підставі розмежовуються такі жанри:

1. «Констатація факту»: нотатка, інформаційна кореспонденція, інформаційний репортаж та ін.
2. «Аналіз факту»: статті, аналітична кореспонденція, аналітичний репортаж, коментар, версія, розслідування та ін.
3. «Створення тексту про текст»: рецензія, «просвітницький переказ» та ін.
4. «Створення діалогічного тексту»: інтерв'ю, ток-шоу, «пряма лінія» та «прес-конференція».
5. «Створення образу предмету промови»: нарис, замальовка, фейлетон, есе тощо [2, с. 26].

Кожен медіатекст має свої об'єктивні особливості, тому кожен із названих жанрів втілюється в них по-своєму. Проте характерні жанрові особливості зазвичай зберігаються незалежно від засобу масової інформації.

Можна виділити такі критерії відбору медіаматеріалу для

навчання:

- обсяг тексту не повинен перевищувати 3000 знаків у друкованому варіанті;
- тема повідомлення має бути функціональна, тобто співвіднесена з певною темою, сферою та ситуацією спілкування з урахуванням навчальної програми;
- матеріал має бути автентичним, тому що автентичний матеріал достовірний як в лінгвістичному, соціокультурному, так і в культурознавчому аспекті;
- при відборі відеоматеріалу тривалість звучання повідомлення повинна бути 2-4 хвилини;
- повідомлення повинно мати міжкультурну значущість;
- ступінь складності лексичного та граматичного наповнення тексту, а також, ступінь комунікативної корисності лексики та граматичних конструкцій тексту, повинен відповідати рівню володіння мовою учнів;
- медіатекст повинен мати виховну цінність, яка полягає у розвитку поваги до народу країн мови, що вивчається.

Медіатексти відіграють значну роль у формуванні у студентів комунікативної компетенції. Періодичні видання, як правило, відображають реальний перебіг подій у всіх сферах життєдіяльності в країнах мови, що вивчається, саме тому вони представляє інтерес для студентів, які вивчають дану мову і культуру країни цієї мови. Крім того, вони наповнені найбільш актуальною лексикою і мають клішованість мови, яку студенти можуть у подальшому використовувати під час побудови монологічного або діалогічного мовлення.

Література

1. Овсяннікова Л.Є. Медіаосвіта як один із засобів підвищення ефективності навчання англійської мови. URL : <https://genezum.org/library/mediaosvita-yak-odyn-iz-zasobiv-pidvyshchennya-efektyvnosti-navchannya-angliyskoi-movy>.
2. Шевченко Л., Сизонов Д. Теорія медіалінгвістики : підручник / за ред. Л. І. Шевченко. К. : ВПЦ «Київський університет», 2021. 214 с.

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному
та мережному режимах

**МАТЕРІАЛИ
III Всеукраїнської
науково-практичної інтернет-конференції
здобувачів вищої освіти**

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА,
ТЕКСТОЛОГІЇ І ДИСКУРСОЛОГІЇ»**

Запоріжжя, 18 листопада 2022 р.

Технічний редактор А. Б. Підгорна
Комп'ютерне верстання А. Б. Підгорна
Відповідальний за випуск А. Б. Підгорна

Один електронний оптичний диск (DVD-ROM); супровідна документація.
Тираж 100 прим. Зам. № 892

Видавець і виготовлювач
Національний університет «Запорізька політехніка»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 64
Тел.: (061) 769–82–96, 220–12–14

Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК № 6952 від 22.10.2019.